

62 D 110

Československý exil ve Švédsku v letech 1945–1989

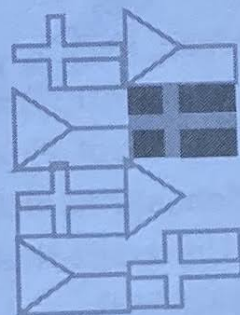
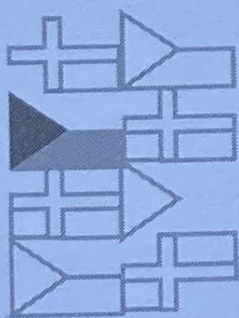
Jiří Štěpán

N

Československý exil ve Švédsku v letech 1945–1989

Jiří Štěpán

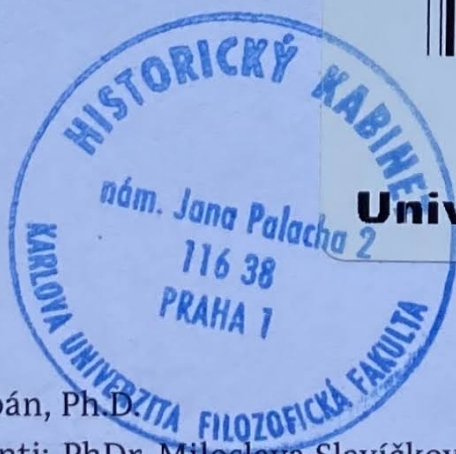
Publikace je výstupem grantu Grantové agentury České republiky 409/09/1203
Československý exil do skandinávských zemí po roce 1948 a grantu institucionální
podpory Filozofické fakulty Univerzity Hradec Králové 2219/2010.

H-612/2012

255177054

**Filozofická fakulta
Univerzity Karlovy v Praze**

© PhDr. Jiří Štěpán, Ph.D.

Vědeční recenzenti: PhDr. Miloslava Slavíčková, Ph.D.

Prof. PhDr. Miloš Trapl, CSc.

© 2011 vydal Bohumír NĚMEC – VEDUTA, nakladatelství a vydavatelství

© 2011 vydala Univerzita Hradec Králové

ISBN 978-80-86829-76-0

Obsah

Úvod	7
I. Přistěhovalectví do Švédska	14
II. Českoslovenští krajané ve Švédsku v meziválečné době	18
III. Emigrace sudetských Němců a dalších exulantů z Československa do Švédska po roce 1938	21
IV. Švédsko jako cíl československé emigrace po druhé světové válce	28
V. Právní postavení československých uprchlíků	37
VI. Rok 1968 a akce k výročí srpnových událostí	47
VII. Spolková činnost československého exilu ve Švédsku	51
1. Spolky vzniklé po roce 1948	51
2. Spolky vzniklé po roce 1968	59
VIII. Kulturní aktivity československého exilu ve Švédsku	86
1. Exilové časopisy	86
2. Vydavatelské aktivity dr. Roberta Vlacha	97
3. Vydavatelství Šafrán 78	104
IX. Krajanská duchovní péče	110
Závěr	115
Seznam pramenů a literatury	124
Rejstřík	129
Czechoslovak exile to Sweden 1945–1989	136
Tjeckernas emigration till Sverige 1945–1989	152

Úvod

Problematika československého exilu patří mezi témata, kterým historická obec věnuje pozornost. Vedle témat, která se zabývají československým exilem obecně, jsou již aktuální výzkumy zabývající se československým exilem v určitém státě či regionu.

Předkládaná publikace si klade za cíl představit československý exil ve Švédském království.¹ Zásadní část knihy je zaměřena na exilové vlny roku 1948 a 1968, ale nejsou opomenuta ani předcházející období – meziválečná krajanská vlna a exodus zapříčiněný událostmi v předvečer druhé světové války. Švédsko je představeno jako hostitelský stát československé emigrace se zaměřením na právní postavení československých uprchlíků ve Švédsku.

Publikace se zabývá především československými exilovými sdruženími, jejichž činnost je vzhledem k dochovanosti archivního materiálu lépe charakterizovatelná než aktivity jednotlivců. Spolková činnost, která patřila mezi významné aktivity exilu, je rozdělena podle vzniku sdružení na spolky konstituované první emigrační vlnou a spolky vzniklé po roce 1968. Představena jsou i periodika, která ve Švédsku vycházela díky Čechoslovákům. Specifické postavení, především pro první československou exilovou vlnu roku 1948, měla v severské zemi katolická církev, jejíž činnosti je též věnována pozornost.

¹ Publikace vychází z dlouhodobého zájmu autora o problematiku a je jedním z výstupů grantu Grantové agentury České republiky 409/09/1203 Československý exil do skandinávských zemí po roce 1948. Bez podpory Grantové agentury České republiky by nebylo možné předkládanou publikaci v této šíři představit. Autor se tématem zabýval i v disertační práci: Československý exil do Švédského království po roce 1948 obhájené v roce 2009 na FF UHK.

Vzhledem k upřesnění terminologie používané v publikaci je třeba rozlišovat mezi krajany, emigranty a exulanty. Prvně jmenovaná kategorie je jasně časově vymezena meziválečným obdobím a je charakterizována především dobrovolným odchodem ze země původu za lepší obživou a životními podmínkami. Kategorii emigrace můžeme považovat za širší pojem, který označuje odchod z vlasti. Může zahrnovat a stírat rozdíly mezi obecnějším pojmem emigrací a exilem. Exil je charakterizován především politickými důvody odchodu dotyčného, který je ve vlasti ohrožován. Pro definici exulanta – politického uprchlíka můžeme zvolit definici používanou švédským právem: „*Za politického uprchlíka se považuje cizinec, který ve své zemi se vystavuje riziku politického pronásledování. Tím se rozumí, že někdo z důvodu svého původu, příslušnosti k určité skupině občanů, náboženství nebo politického přesvědčení je vystaven pronásledování směřujícímu proti jeho životu nebo svobodě nebo jinak je v těžké situaci nebo z důvodů politického provinění mu hrozí vážný trest.*“² Především samotní exulanti chápou rozdíl mezi exilem a emigrací, kdy první termín je charakterizován nuceným odchodem a trvalou prací za změnu režimu ve vlasti, který zapříčinil jejich nucený odchod, a po změně situace se exulanti chtějí vrátit do vlasti. Termín emigrace chápou jako odchod z vlasti, kdy politické hledisko nebylo tím nejdůležitějším.³

Publikace je založena na archivních materiálech a tištěných pramenech, kdy je dochovanost archivních materiálů velmi rozdílná, čímž je práce pochopitelně ovlivněna. Prameny jsou uchovávány jednak soukromými osobami, jednak institucemi. Z hlediska zachovalosti a úplnosti archivních materiálů je pro tuto práci nejzásadnější soukromý archiv Ing. Stanislava Schottla, československého exulanta z vlny roku 1948, uchovávaný v Malmö, Limhamnu. Tento archiv představuje klíčovou kolekci materiálů k poznání spolkové činnosti v jižním Švédsku (Sdružení svobodných Čechoslováků v jižním Švédsku, Československý spolek v Helsingborgu) a spolkové činnosti na centrální úrovni (Svaz československých spolků ve Švédsku), ale obsahuje i unikátní osobní korespondenci. Pro poznání činnosti Sdružení svobodných Čechů a Slováků ve Stockholmu je zásadní Archiv Sdružení svobodných Čechů a Slováků ve Stockholmu, jenž je v opatrování jeho dlouholeté předsedkyně Dagmar Brabencové. V tomto archivu nalezneme cenné informace i ke Svazu československých spolků ve Švédsku. Pro poznání činnosti Sokola Göte-

borg a Sokola Alingsås jsou zásadní archivní materiály uchovávané Ing. Dušanem Římanem v Göteborgu. Část materiálů Svazu československých spolků ve Švédsku v současné době opatruje prof. dr. Vratislav Langer v Göteborgu. Pro výzkum československého exilu jsou významné i materiály Archivu Ministerstva zahraničních věcí České republiky, Archivu Ministerstva vnitra České republiky, Národního archivu v Praze, Centra pro československá exilová studia na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci a Libri prohibiti – knihovny samizdatové a exilové literatury.

Neopominutelný význam pro zachycení života československého exilu mají tištěné prameny, především jednotlivé exilové časopisy vydávané ve Švédsku, zvláště periodika Čechoslovák ve Skandinávii vydávaný dr. Františkem Heřmanem v Lundu a Severské listy vydávané Janem Stránským v Ätvidabergu a později Otou Černým a Michaelem Slavíčkem v Uppsale.

Autor při výzkumu využíval i metodu oral history, která mu dopomohla doplnit některé chybějící archivní materiály a poukázala na cenný osobní pohled jednotlivých exulantů.

Ze zásadních monografií, které se svým tématem věnují sledované problematice, je nutno vyzdvihnout některé publikace zahraniční, české a švédské proveniencí či pramenné dílo švédského statistického úřadu.⁴

Téma vystěhovalectví a exilu patří mezi tradiční témata švédské historiografie a to jak z pohledu švédské emigrace, tak i imigrace.

Z hlediska imigrace se švédská historiografie dále věnovala především výzkumu přistěhovalectví jednotlivých národností. Jednou z těch, která byla v centru zájmu, byla židovská emigrace.⁵

4 Vernant, Jacques: The Refugee in the Post-War World, New Haven 1953; Menchen im Exil, Eine Dokumentation der sudetendeutschen social-demokratischen Emigration von 1938 bis 1945, Stuttgart 1974. Formanová, Lucie – Gruntorád, Jiří – Přibáň, Michal: Exilová periodika. Katalog periodik českého a slovenského exilu a krajaňských tisků vydávaných po roce 1945, Praha 1999; Tempsch, Rudolf: Från centraleuropa till folkhemmet, Göteborg 1997; Nilsson, Åke: Efterkrigstidens invandring och utvandring, Stockholm 2004; Johansson, Rune – Persson, Hans-Åke (red.): Nordisk flyktningpolitik i världskrigens epok, Lund 1989; Svandberg, Ingvar – Tydén, Mattias: Tusen år av invandring, En svensk kulturhistoria, Stockholm – Uppsala 2005; Fahimi, Bijan – Fridholm, Anja: Den mångkulturella marknaden, En studie av invandrarans köpkraft, Stockholm 2004; Statistiska centralbyrån, Befolkningsstatistik.

5 Valentin, Hugo: Judarnas historia i Sverige, Stockholm 1924. Valentin, Hugo: Urkunder till judarnas historia i Sverige, Stockholm 1924. Hahn, Stefan: Judarnas historia, Stockholm 1950. Bertelsen, Aage: Oktober 43, Judarnas Dunkerque, Göteborg 1962.

2 Čechoslovák ve Skandinávii, č. 2, prosinec, 1972, s. 14–15.

3 K terminologii více: Trapl, Miloš: Terminologie pojmů o české, respektive československé (v letech 1918–1989) emigraci či exilu, In: Česko-slovenská historická ročenka 2005, Brno 2005, s. 73–77.

Meziválečná doba neměla potřebu se emigrací příliš zabývat. Švédsko bylo zemí, odkud lidé odcházeli,⁶ a ještě nepředstavovalo cílovou zemi imigrace. Situace se postupně měnila v průběhu druhé světové války.

Po druhé světové válce je v centru zájmu pochopitelně židovská migrace. Pro toto období se nám nabízí práce, která se věnuje švédské zahraniční politice v krizových předválečných a válečných letech, toto období nebylo k židovské imigraci nikterak příznivé. Hans Lindberg dokumentuje nesnáze, se kterými se museli vyrovnávat němečtí Židé přicházející do Švédska.⁷ Zásadní práci, která se věnuje předválečné německé židovské emigraci, je studie Helmuta Müssenera *Exil in Schweden*.⁸

Významnou emigrační vlnu představovali Baltové – Estonci a Litevci a tzv. švédští Estonci. V poválečné době přicházejí především Poláci a Maďari. Jejich situaci analyzovali Agne Lundquist a Karin Busch ve studii z roku 1966.⁹

V šedesátých a sedmdesátých letech na základě společenské diskuse k imigrační politice vzniklo několik týmů, které se problematikou intenzivně zabývaly. Harald Swedner studoval imigrační problematiku v oblasti města Malmö včetně velkých skupin Dánů, Finů, Řeků, Jugoslávců, Portugalců a Islandanů.¹⁰ Na stockholmské univerzitě na katedře pedagogiky se ustavil tým, který navazoval na svoji činnost ze 60. let, na výzkum romské populace ve Stockholmu. Následně v roce 1969 Arne Trankell vytvořil při katedře pedagogiky stockholmské univerzity Arbetsgruppen för invandrar- och minoritetforskning (tzv. IMFO grupen), pracovní skupinu zaměřenou na výzkum minorit a imigrantů.¹¹ Tato skupina se mj. zabývala metodickými otázkami výzkumu. Z hlediska vlastního výzkumu se soustředila především na identitu přistěhovalců a postoj Švédů k imigrantům a jejich předsudky vůči nim. Arne Trankell ve své studii, zpracované na základě dotazů přistěhovalců, poukázal na problematiku přizpůsobení se švédskému školnímu vzdělávání skrze vlastní prožitky s bývalým systémem ve vlasti. Reflekoval postoje

6 Největší proud švédských emigrantů směřoval do Ameriky. Např. Runblom, Harald – Norman Hans, eds.: *From Sweden to America, A History of Migration*, Minneapolis 1976; Nordstrom, Byron, ed.: *The Swedes in Minnesota*. Minneapolis, 1976; Barton, H. Arnold: *A Folk Divided: Homeland Swedes and Swedish Americans, 1840–1940*. Uppsala 1994.

7 Lindberg, Hans: *Svensk flyktingpolitik under internationellt tryck 1936–1941*, Stockholm 1973.

8 Müssener, Helmut: *Exil in Schweden*, München – Stockholm, 1974.

9 Lundquist, Agne – Busch, Karin: *Främlingen i Sverige*, Stockholm 1966.

10 Swedner, Harald: *Invandrare i Malmö*, Stockholm 1973.

11 Lorentz, Hans: *Forskning om mångkulturalism i Sverige utifrån ett pedagogiskt perspektiv: en överblick och historisk tillbakablick 1950–2000*, Lund 2001, s. 9.

k imigrantům z hlediska obav, antipatií, ale i štědrosti. Lidé s vyšším vzděláním chápali emigraci jako něco zajímavého v životě a dívali se na ně se sympatiemi. Lidé s nižším vzděláním naopak měli z imigrantů strach a cítili k nim averzi.¹²

Jako stále potřebnější se ukazoval požadavek výzkumu vlivu imigrace na švédskou ekonomiku a pracovní trh. Komise pro imigraci přizvala ke spolupráci odborníky na výzkum pracovního trhu. Na zřeteli byly otázky, jak informovat imigranty krátce po příchodu do Švédska o místních realitách a jak zabránit jejich diskriminaci. Komise pro imigraci prezentovala řadu studií o vlnách imigrantů z let 1961 až 1968, kdy nejpočetnější skupiny představovali Finové, Němci, Italové a Jugoslávci. V roce 1971 byla zveřejněna práce Eskila Wadensjö, která popisovala dopad emigrantů na švédský pracovní trh po názvem *Immigration och samhällsekonomi*.¹³

K dalším zásadním pracím patří práce Svena Nordlunda *Invandringen till Sverige 1920–1945*,¹⁴ zabývající se problematikou cizinců přicházejících v meziválečné a válečné době a žádajících švédské občanství. Rolf Ohlsson se zabývá dopadem neskandinávských přistěhovalců na pracovní trh v Malmö mezi lety 1945–1967.¹⁵

Od roku 1972 do roku 1975 katedra politických věd stockholmské univerzity pod vedením Tomase Hammara pracovala na výzkumu přistěhovalců žijících v obvodu města Stockholm. Jednalo se především o osoby narozené ve Finsku, Polsku, Jugoslávii a Turecku. Výzkum probíhal na základě rozhovorů s 500 osobami z každé národnostní skupiny a výsledky byly porovnávány s kontrolní skupinou Švédů. Výzkum se zabýval změnou postojů emigrantů vůči společnosti a změnami jejich politických preferencí. V roce 1975 došlo k důležité změně, která měla vliv na komunální volby, po třech letech se mohli imigranti usdlí ve Švédsku účastnit obecních voleb za stejných podmínek jako Švédové. Výsledky výzkumu Tomase Hammara byly shrnuty do publikace *Det första invandrarvalet*.¹⁶

Za druhé světové války bylo Švédsko cílem finských uprchlíků a tato problematika byla ve švédské historiografii velmi frekventovaná. V roce 1973

12 Dle Hammar, Thomas: *Immigration Research in Sweden*, In: *International Migration Review*, t. 14, č. 1, (Jaro 1980), s. 100. Např. též Westin, Charles: *Existens och identitet*, Stockholm 1973.

Trankell, Arne: *Svenskarnas fördomar mot invandrare*, Stockholm 1974.

13 Tamtéž, Wadensjö, Eskil: *Immigration och samhällsekonomi*, Lund 1971.

14 Tamtéž, Nordlund, Sven: *Invandringen till Sverige 1920–1945*, Göteborg, 1970.

15 Tamtéž, Ohlsson, Rolf: *Ekonomisk strukturförändring och invandring*, Lund 1978.

16 Tamtéž, s. 102, Hammar, Tomas: *Det första invandrarvalet*, Stockholm 1979.

zahájilo Severské muzeum výzkum finské emigrace do Švédska. Na tomto výzkumu se podílely jak švédské, tak finské instituce, např. katedra kulturní geografie Univerzity v Umeå a katedra etnologie Univerzity v Jyväskylä. I když tento výzkum přinesl výsledný závěrečný souhrn, vznikla řada studií, které podnítily další zintenzivnění bádání v této problematice. Sever Švédska je obýván dvěma jazykovými minoritami. Na výzkum Laponců a finsky mluvící populace žijící u finských hranic se zaměřil Nils Erik Hansagård v publikaci *Tvåspråkighet eller halvåspråkighet*.¹⁷ Lingvistické záležitosti ostatních skupin imigrantů se dostaly do popředí zájmu dalších filologů.¹⁸

V roce 1974 zahájil Ústav pro sociální výzkum Univerzity ve Stockholmu výzkum životních standardů, do kterého byly začleněny i skupiny finských a jugoslávských imigrantů. Výzkum byl založen na přiřazení švédského „dvojčete“ ke každému imigrantovi s ohledem na jeho věk a profesí. Podobný výzkum uskutečnil Státní statistický úřad, když roku 1975 vydal studii o životních podmínkách imigrantů, založenou na čtvrtletních rozhovorech s imigranty. Výzkum se vztahoval na příslušníky skandinávských států a na Jihoevropany.¹⁹

V sedmdesátých letech se stejně jako v ostatních západoevropských státech změnil charakter imigrace. K přistěhovavším se dělníkům stále ještě přicházeli členové jejich rodin, ale postupem doby začaly přicházet poměrně velké skupiny z různých zemí, ale již jako uprchlíci. Tato situace se odráží i v náplni výzkumů. V roce 1975 byla vytvořena Komise pro výzkum imigrace (Expertgruppen for invandringsforskning), pod zkratkou EIFO, jako poradní orgán Ministerstva práce, která měla iniciovat a finančně podporovat výzkum imigrace. Tato skupina též odborně podporovala vědecké pracovnice při jejich výzkumech.

Výzkumné týmy se dále soustředily na situaci křesťanských uprchlíků z Turecka a Libanonu, uprchlíků z Ugandy a dalších uprchlíků z třetího světa.²⁰

17 Tamtéž, s. 103, Hansagård, Nils Erik: *Tvåspråkighet eller halvåspråkighet*, Stockholm 1968.

18 Např.: Hedman, Hardy: *SÖ:s forsknings-och utvecklingsarbete avseende invandrare och språkliga minoriteter*, Stockholm 1978. Ekstrand, Lars Henrik: *Bilingual and Bicultural Adaptation*, Stockholm 1978. Mezi institucemi zabývajícími se lingvistickou problematikou přistěhovalců patří Centrum pro výuku jazyků v Göteborgu, katedra lingvistiky Univerzity ve Stockholmu. Problematikou vzdělávání dětí imigrantů se mj. zabývá katedra pedagogiky Univerzity v Lundu, katedra pedagogiky Univerzity v Linköpingu.

19 *Invandrarernas levnadsförhållanden* 1975.

20 Westin, Charles: *Ankomsten*, Stockholm 1977. Ålund, Alexandra: *Migration och sociala förändringsprocesser. Om samtida jugoslaviska arbetsemigranter*, Umeå, 1978. Magnusson,

Součástí výzkumu byly i studie o začlenění imigrantů z hlediska právního systému.²¹

Téma imigrace a emigrace je pro švédskou historiografii stále aktuální, což dokumentují stávající publikace. Jmenujme alespoň některé práce Ingvara Svandberga a Mattiasa Tydén, Christera Lundha či Karla-Olova Arnstberga či další.²²

V současné době není ve švédské ani české historiografii téma československého exilu ve Švédsku aktuální.²³ Z tohoto důvodu předložená práce přináší nové poznatky v exilové problematice.

* * *

Rád bych poděkoval těm, kteří mi pomohli při vzniku této práce, Ing. Emilu Blábolilovi, Vlastě Blábolilové, prof. Michaelu Bogdanovi, Ing. Dagmar Bra-bencové, prof. dr. Lubomíru Ďurovičovi, Ludmile Furgyikové, Ludku Holubovi, Robertu Hradílkovi, Ing. Mirko Janečkovi, Ing. Milanu Koppovi, Ludmile Koppové, Anně Krbečkové, Václavu Krbečkov, doc. PhDr. Karlu Konečnému, CSc., prof. dr. Vratislavu Langerovi, prof. MUDr. Karlu Maršálovi, Jiřímu Pallasovi, ak. arch. Janu Poláškov, Mgr. Zuzaně Poláškové, Ing. Dušanu Římanovi, prof. PhDr. Miloši Traplovi, CSc., dr. Michaelu Slavičkov, PhDr. Miloslavě Slavičkové, Ph.D., Eli Rombach-Schottl, Ing. Stanislavu Schottlovi, dr. Tomáši Sniegoňovi, Otakarů Štorchovi, Libuši Talpové, prof. Barbaře Törnquist-Plewa a všem dalším.

Kjell – Johannesson, Ingvar – Hansson, Göte – Ehl, Billy: *Söterbrödet. En etnologisk skildring av jugoslavier i ett dansländskt pepparsbruksamhälle*, Stockholm 1975. Engelbrektsson, U: *The Force of Tradition. Turkish Migrants at Home and Abroad*, Göteborg, 1978.

21 Melander, Göran: *Flyktningarna och asyl*, Norstedts, 1972.

22 Svandberg, Ingvar – Tydén, Mattias: *Tusen år av invandring*, En svensk kulturhistoria, Stockholm – Uppsala 2005. Lundh, Christer: *Invandringen till Sverige*, Stockholm 2010. Karl-Olov Arnstberg: *Sverige och invandringen*, Stockholm 2008. Johansson, Rune – Persson, Hans-Åke (red.): *Nordisk flyktningpolitik i världskrigens epok*, Lund 1989. Johnson, Anders: *Inte bara valloner*, *Invandrare i svenskt näringsliv under 1000 år*, Göteborg, 1997. Lorentz, Hans: *Forskning om mångkulturalism i Sverige utifrån ett pedagogiskt perspektiv: en overblick och historisk tillbakablick 1950–2000*, Lund 2001. Nilsson, Åke: *Efterkrigstidens invandring och utvandring*, Stockholm 2004. Tempsch, Rudolf: *Från centraleuropa till folkhemmet*, Göteborg 1997. Tempsch, Rudolf: *Invandrare i Folkhemmet. Sudettyskarna i Eskilstuna 1938–1988*, Eskilstuna 1995.

23 Práce Jitky Uhdeové mapuje jednu ze součástí československého exilu ve Švédsku – Nadaci Charty 77, Přestože toto téma je částečně zpracované, je stále velmi aktuální, srov.: Uhdeová, Jitka, usp.: *Nadace Charty 77*, Dvacet let, Brno 1998.

I. Přistěhovalectví do Švédska

Imigrace do Švédska je fenomén, který nastal po druhé světové válce. Švédský stát začal zaznamenávat emigraci ze Švédska od roku 1851 a imigraci od roku 1875. Od konce čtyřicátých let 20. století existují též statistiky, které zaznamenávaly imigranty podle občanství. Toto dříve bylo nadbytečné, jelikož hranice překračovali jednotlivci či malé skupinky Švédů. Švédsko se postupně měnilo ze státu emigračního ve stát imigrační. Tato změna probíhala mezi lety 1865–1925. Švédsko se stává státem imigračním, státem, který je atraktivní jak pro pracovní imigraci 50. a 60. let, tak i pro politické uprchlíky a od 80. let atraktivní pro imigraci celých rodin.

Mezi lety 1851–1930 ze Švédska emigrovalo na 1,5 milionu osob. Nejvyšší počet osob emigroval mezi lety 1880 do počátku první světové války. Roky 1881–1882 a 1887–1888 představovaly roky, kdy emigrace ze Švédska byla na vrcholu z důvodů agrární krize, jež ve Švédsku panovala, a naopak z důvodů světové ekonomické kontinuity. Většina Švédů zvolila emigraci do Spojených států, imigrace do Švédska byla založena na švédských navrátilcích, jichž bylo zhruba na 400 000. Mnohem více bylo samozřejmě těch, kteří zvolili vystěhování ze Švédska. Během posledních desetiletí 19. století na 20% mužů a na 15% žen narozených v tomto období zvolilo emigraci. Navzdory takto rozšířenému fenoménu v letech 1850–1930 vzrostl počet švédského obyvatelstva z 3,5 milionu na 6 milionů osob.

Po druhé světové válce se Švédsko stává zemí imigrantů. V roce 1945 je počet osob narozených v jiné zemi nižší než sto tisíc. Uprchlíci ze sousedních zemí, kteří zde dočasně žili během druhé světové války, se vrátili zpět do svých domovů. Od konce druhé světové války se do Švédska přistěhovalo na 2,4 milionu osob a 1,4 milionu se odstěhovalo. Z těch, kteří se ze Švédska odstěhovali, bylo na půl milionu Švédů a naopak 320 tisíc občanů se do země

vrátilo. Během 50. let počet osob narozených jinde než ve Švédsku a následně zde žijících vzrostl na jeden milion, toto číslo bylo překročeno v roce 2000. Tyto osoby se staly podstatnou částí švédské společnosti.

Jaké byly faktory příznivé pro imigraci do Švédského království? Jednak to byly nepokoje v jiných částech světa, dále pracovní možnosti a vládní úprava imigračních možností. Během padesátých a šedesátých let přicházeli především emigranti z okolních zemí a z jihu Evropy. Imigranti ze skandinávských a evropských států zde zůstávali do 70. let, poté volili možnost odchodu, jelikož švédský pracovní trh již nebyl tak atraktivní. Ve stejnou dobu však přicházejí uprchlíci především z jihoamerických a asijských států. Imigrace z asijských států bude dále dominovat, počátkem devadesátých let se k ní přidá vlna z balkánských států. V této době se dále snižuje počet skandinávských imigrantů, kteří přišli v průběhu 50. a 60. let, důsledkem není reemigrace, ale postupný fyziologický proces.

Začátkem 70. let se mění základní charakter imigrantů, dominují političtí uprchlíci a přicházejí úzké příbuzenské skupiny, od poloviny 80. let je tato situace stále zřetelnější. Ekonomická imigrace je minimální. Přicházející obtížněji hledají práci, pro získání dobře placené práce je nutné odpovídající vzdělání a schopnost komunikace. Toto je velmi obtížné především pro vlnu přicházející v 90. letech. Ekonomická krize společně s maximálními počty uprchlíků přispívá ke špatné pozici uprchlíků na pracovním trhu.

Počty uprchlíků byly vždy závislé na situaci ve světě a částečně na švédské imigrační politice, jak to ilustruje situace ve válkou zmítané bývalé Jugoslávii, jejíž uprchlíci hledali azyl na severu v letech 1992–1993. Během 90. let se mění charakter imigrantů. Pouze jeden z osmi imigrantů, který přišel do Švédska v letech 1990–2003, byl uprchlíkem, tedy osobou, jež potřebovala ochranu. Kromě toho vzrůstá počet osob, jimž bylo uděleno povolení k pobytu z humanitárních důvodů. Přibližně čtyři z deseti imigrantů jako důvod příchodu a pobytu ve Švédsku uvádějí rodinné vazby a tyto důvody dále vzrůstávají.

Jak ovlivnila poválečná migrace švédskou společnost? Jedním z přímých a pochopitelných důsledků byl vzrůst počtu cizinců narozených mimo území Švédska mezi lety 1945–2003 na jeden milion. Tato migrace pochopitelně přispěla i ke vzrůstu natality, což představuje jeden milion narozených mezi lety 1945–2003. V naprosté většině imigranti patřili k mladší věkové skupině, a tudíž se nepodíleli na celkové mortalitě. Úhrnná poválečná imigrace přispěla k populačnímu vzrůstu o 1 840 000 obyvatel. Dohromady počet obyvatel žijících ve Švédsku mezi lety 1944 a 2003 vzrostl o 2 380 000 osob, pokud odečteme migraci, přírůstek činí 540 000 osob.²⁴

24 Nilssonm, Åke: Efterkrigstidens invandring och utvandring, Stockholm 2004, s. 114–116.

Podle odhadů Švédského statistického úřadu bude ve Švédsku v roce 2020 žít 9 700 000 osob. Z toho bude 2 650 000 těch, kteří se narodili jinde než ve Švédsku, či to budou jejich potomci. Osoby s nešvédskými kořeny budou představovat 27 % veškerého obyvatelstva.²⁵

Podle místa narození bylo mezi přistěhovanci ve Švédsku v roce 2002 celkem 27 % příchozích z Asie, 27 % osob byli přistěhovanci z ostatních skandinávských států, dalších 23 % představovali Evropané mimo Skandinávce a obyvatele Evropské unie, 10 % zastoupení měly osoby narozené v Evropské unii, mimo Dány a Finy, Afričanů bylo 6 %, ze států Jižní Ameriky pocházelo 5 % přistěhovalců a 2 % byla ze Severní Ameriky.²⁶

Švédské vládní instituce se musely zabývat přílivem imigrantů. Od padesátých let neexistovalo pro imigraci mezi severskými státy žádné omezení. Od roku 1967 byla omezována pracovní imigrace přicházející z vně skandinávských států. Od 80. let docházelo k úpravě omezení vzhledem k žadatelům o azyl. V letech 1980, 1989 a 1997 došlo k významným úpravám legislativy. Švédská imigrační politika dokázala usměrnit příliv žadatelů o azyl.

Švédské království se muselo vyrovnávat i s emigrací či reemigrací svých vlastních občanů. Od konce 20. let 20. století, kdy skončila velká vlna emigrace do Ameriky, zůstával počet odchozích až do roku 1950 velmi malý. Během 50. a 60. let odcházelo průměrně na 5 000 osob ročně. V 90. letech se situace začíná měnit a vykazuje změny oproti 70. a 80. letům, odchází až 10 000 až 20 000 osob ročně. Vzrůst emigrace v 90. letech je dáván do souvislostí s ekonomickou krizí, globalizací a se vstupem Švédska do Evropské unie. Na druhou stranu se asi dvě třetiny vrací. Jako cíl švédští emigranti volí Spojené státy americké, avšak hned za nimi jsou sousední Norsko a Velká Británie. V tomto okamžiku dochází k obratu ve vzájemné migraci mezi Švédským a Norským královstvím, kdy do té doby ve vzájemné migraci byli aktivnější Norové.

Švédské statistiky ukazují, že v současné době žije na 200 000 Švédů či ve Švédsku narozených osob mimo hranice Švédska. Pokud by se švédské statistické údaje srovnaly s ostatními statistickými údaji získanými v ostatních zemích a kalkulovaly se odhady ze zemí, odkud nejsou relevantní informace, počet by vzrostl na 300 000 osob. Tento rozdíl je vysvětlován pobytem 100 000 osob narozených ve Švédsku a švédskými oficiálními statistikami registrovaných kratší či delší dobu v zahraničí. V souladu s mezinárodním doporučením se kalkuluje s jednorocní lhůtou tohoto pobytu. Pokud osoba pobývá v zahraničí kratší

25 Fahimi, Bijan – Fridholm, Anja: Den mångkulturella marknaden, En studie av invandrarans köpkraft, Stockholm 2004, s. 13.

26 Tamtéž, s. 15.

dobu než jeden rok, zůstává zachycena ve švédských statistikách jako domácí a není kalkulována jako osoba pobývající v zahraničí. Každý stát má jinak definovaný krátkodobý pobyt, což může zapříčinit určité nesrovnalosti ve statistikách.

Na konci roku 2003 ve Švédsku žilo 476 000 cizích státních příslušníků a 1 078 000 osob narozených mimo Švédsko. Přibližně jedna sedmina z těchto cizích státních příslušníků je narozena ve Švédsku. Asi na 800 000 švédských občanů má jednoho nebo oba rodiče narozené mimo území Švédska a z nich na 560 000 má jednoho rodiče narozeného ve Švédsku a jednoho v zahraničí. Švédské statistiky za imigranta považují osoby, které pobývají ve Švédsku po dobu nejméně jednoho roku, a za emigranta pobývající také nejméně jeden rok v zahraničí. Cizinci z neskandinávských států, žádající o povolení k pobytu, jsou též považováni za imigranty.²⁷

Švédský statistický úřad evidoval v roce 2002 celkem 122 027 osob pocházejících z bývalé Jugoslávie (z nichž 74 418 se narodilo v bývalé Jugoslávii a 47 609 již ve Švédsku), 94 905 osob z Německa (39 447 narozených v Německu – bez rozlišení SRN a NDR, a 55 458 narozených ve Švédsku). Velmi početná je emigrace Poláků, kterých statistikové zaznamenali 69 496 (41 119 a 28 377 narozených ve Švédském království), 63 656 osob pocházejících z Bosny a Hercegoviny (52 948 osob a 10 708 osob), Britů a obyvatel Severního Irsku žilo ve Švédsku 32 212 (16 055 osob a 16 157 osob). Významná je i emigrace Maďarů s celkem 27 981 osobami (13 935 a 13 956 osob). Obyvatelstvo pocházející z bývalého sovětského bloku představované Albánci, Bulhary, Poláky, Rumuny, Rusy, Estonci, Lotyš, Litevci, Čechy, Slováky, Ukrajinci, Maďary, Bělorusy a obyvateli bývalého Sovětského svazu reprezentuje 113 000 osob (nejméně 150 000 včetně druhé generace narozené ve Švédsku).²⁸

Švédský stát se musel vyrovnat s integrací příchozích osob do švédské společnosti. Ne vždy byla tato snaha zcela úspěšná. Nově příchodí se soustředili do oblastí, kde již žili jejich krajané. Např. velké množství Turků žije ve stockholmském regionu a přibližně 60 % všech Turků dnes žije v samotném Stockholmu. Stejně tak např. obyvatelé bývalé Jugoslávie se koncentrují na jihu Švédska ve Skåne nebo v oblasti okolo Göteborgu. Větší koncentrace přistěhovačů jedné národnosti v uzavřené oblasti zcela nepřispívá ke snahám o její integraci, i když přístup každého jednotlivce a národnosti je individuální.²⁹

Dle všech trendů je zřejmé, že problematika imigrace bude pro švédskou, stejně tak i pro další západoevropské společnosti, neustále aktuální.

27 Nilsson, Åke: Efterkrigstidens invandring och utvandring, Stockholm 2004, s. 116–118.

28 Fahimi, Bijan – Fridholm, Anja: Den mångkulturella marknaden, En studie av invandrarans köpkraft, Stockholm 2004, s. 17, 18.

29 Tamtéž, s. 10.

II. Českoslovenští krajané ve Švédsku v meziválečné době

Vzhledem ke geografické vzdálenosti, ale i k jinému charakteru podnebí nebylo Švédsko tradičním cílem československého vystěhovalectví v meziválečné době, přesto i zde zakotvili Čechoslováci.

Podle nejstarších zpráv „ve Švédsku žije asi 112 Čechů. Jsou to hlavně hudebníci“.³⁰ Především se jednalo o hudebníky, kteří zprostředkovaně těžili z české hudební tradice rozšířené ve Švédsku Bedřichem Smetanou, když působil v Göteborgu. Tento počet se nutně vzhledem k pozdější četnosti krajanů vztahuje k období krátce po první světové válce či k počátku dvacátých let 20. století.

Posléze počet krajanů vzrostl a roku 1922 jich ve Švédsku žilo celkem 275. Stejně tak jako jinde ve světě si i ve Švédsku krajané zřizovali spolky, ve kterých se sdružovali. Ve Švédsku tuto úlohu plnila Švédsko-československá společnost (Svensk-Tjeckoslovakiska sällskapet Stockholm) se sídlem ve Stockholmu. Společnost vznikla v roce 1922 a sloužila k podpoře švédsko-československé vzájemnosti. Iniciativu k založení podnítli pracovníci československého vyslanectví osobou legačního rady Vladimíra Vaňka.³¹ Zpočátku měla společnost 10 členů, později vytvořila svoji pobočku v Lundu. Členy společnosti nebyli pouze krajané, ale i Švédové.³²

O rok později dle zpráv československého vyslanectví ve Stockholmu žilo ve Švédsku celkem 387 krajanů, z toho bylo československých státních

příslušníků 315, cizích 72. Z hlediska národnostního ve Švédsku žilo 171 Němců, Čechů a Slováků bylo usedlých 112, příslušníků jiných národností 32. Krajané žili především ve velkých městech. Ve Stockholmu jich bylo na 80, v Göteborgu přibližně 65, v Borås asi 25 a v Oskarströmu a v Malmö po patnácti. Pokud jde o jejich povolání, a tedy v podstatě i o sociální původ, zjistíme, že se především jednalo asi o 90 dělníků, 40 řemeslníků, 20 služek, 10 sklepníků-číšníků a o 80 hudebníků. Významnými osobnostmi v krajauském i společenském životě byli kapelníci V. Rak, J. Klimeš, ke kterým patřil i šéf oddělení stockholmské knihkupecké firmy „A. E. Fritze and Son“ Jan Procházka. Švédsko-československá společnost ve Stockholmu s pobočkou v Lundu dále rozšiřovala svoji činnost. Politicky se krajané nijak neexponovali.³³ V roce 1924 byla v Göteborgu, za pomoci československého vyslanectví, založena pobočka Švédsko-československé společnosti³⁴ a o rok později již měla 60 členů.³⁵

V letech 1924–1926 počet krajanů stagnoval, roku 1926 jich žilo ve Švédském království 375.³⁶ V následujícím roce jejich počet vzrostl již na 418. Československý stát vytvořil ve Švédsku síť konzulátů. V obvodu, který patřil pod působnost konzulátu ve Stockholmu, spadalo na 120 vystěhovalců, pod generální konzulát v Göteborgu 230, pod konzulát v Malmö 40 a v Norrköpingu 22.³⁷

O rok později se počet vystěhovalců nepatrně zvýšil na 430 osob, v konzulárním obvodu města Göteborgu se jejich počet snížil na 217, avšak konzulovi v jihošvédském Malmö přibýlo 10 vystěhovalců a celkem jich v tomto obvodu žilo 50, i v obvodu konzulátu v Norrköpingu se jejich počet zvýšil na 27 osob.³⁸ V následujících letech se počet krajanů nezměnil, dle údajů československého vyslanectví v krajauské komunitě převažovali Němci nad Čechy, Slováci chyběli.³⁹

V počátečním období 30. let žilo ve Švédsku na čtyři sta československých krajanů. Roku 1931 rozšířila Švédsko-československá společnost svoji činnost i v Norrköpingu, kde vytvořila pobočku.⁴⁰ Roku 1934, dle zprávy československého

33 Tamtéž, Přehled úřední činnosti za rok 1923.

34 Tamtéž, Přehled úřední činnosti za rok 1924.

35 Tamtéž, Přehled úřední činnosti za rok 1925.

36 Tamtéž, Přehled úřední činnosti za rok 1926. Československých státních příslušníků bylo 312, cizích 63. K německé národnosti se hlásilo 173 osob, k české a slovenské národnosti se hlásilo 110 a 29 osob se hlásilo k jiným národnostem. Mezi krajany nebyl nikdo ruské národnosti.

37 AMZV, Diplomatický protokol, Vyslanectví Stockholm, kart. 98, Přehled úřední činnosti za rok 1927.

38 Tamtéž, Přehled úřední činnosti za rok 1928.

39 Tamtéž, Přehled úřední činnosti za rok 1929, 1930.

40 Tamtéž, Přehled úřední činnosti za rok 1931.

30 Klíma, Stanislav: Čechové a Slováci za hranicemi, Praha 1925, s. 10, 167.

31 K osobě Vladimíra Vaňka více: Štěpán, Jiří: Život Amelie Posse-Brázdové, její literární činnost a významní Čechoslováci ve Švédsku, Východočeské listy historické 27/2010, s. 161–167.

32 Archiv Ministerstva zahraničních věcí ČR (dále jen AMZV), Diplomatický protokol, Vyslanectví Stockholm, kart. 98, Přehled úřední činnosti za rok 1922.

vyslance, žilo ve Švédsku jen 250 československých příslušníků. Tento rapidní pokles může být vysvětlen několika způsoby, jednak hospodářskou krizí, která podnítila krajany k návratu do vlasti či přinutila hledat obživu mimo Švédsko. Další vysvětlení spočívá v tom, že vyslanectví, které mělo za úkol sledovat činnost krajanské komunity, počty krajanů pouze odhadovalo. Počet cizích státních příslušníků se z 59 zvýšil na 120. Člen Švédsko-československé společnosti J. Weigl působil na lundské univerzitě jako učitel češtiny.⁴¹

V roce 1935 bylo zaznamenáno jen 170 československých příslušníků,⁴² o rok později v severském království žilo 150 Čechoslováků.⁴³ Následující rok se počet rozrostl na 157, avšak v kritickém roce 1938 tam žilo jen 98 krajanů. Švédsko-československá společnost se nadále podílela na kulturním životě Čechoslováků a zprostředkovávala Švédům znalosti o Československu.⁴⁴

Z Československa do Švédska odcházeli především jednotlivci či celé rodiny, vystěhovalectví nemělo masový či organizovaný charakter. Na sever odcházeli především hudebníci, textilní dělníci, dělníci v porcelánkách, rytci a kreslíři skla, sklepníci a čišníci, řemeslníci a odborní pracovníci. Krajané žili roztroušeni ve větších či menších městech a jejich vzájemné kontakty se maximálně soustředily na obvod daného města. Nejvíce krajanů žilo v hlavním a v dalších velkých městech, i když se nejednalo o nijak vysoké počty. Tato roztržitost vystěhovalců velmi znesnadňovala snahy vytvořit různé spolky či společnosti, které pomáhaly vystěhovalcům či podporovaly kulturní spolupráci mezi jednotlivými národy.

I když vystěhovalectví do Švédska nemělo masový charakter, přesto se tato severská země stala cílem řady Čechoslováků.⁴⁵

41 Tamtéž, Přehled úřední činnosti za rok 1932, 1933, 1934.

42 Tamtéž, Přehled úřední činnosti za rok 1935. V tomto roce se do Švédska přistěhovalo 15 Čechoslováků, 5 se jich vrátilo do vlasti.

43 Tamtéž, Přehled úřední činnosti za rok 1936.

44 Tamtéž, Přehled úřední činnosti za rok 1937, 1938.

45 O československém vystěhovalectví do Skandinávie v meziválečné době více: Štěpán, Jiří: Českoslovenští krajané ve Skandinávii v agendě diplomatů meziválečné doby, In: Studie z dějin emigrace, Olomouc 2003, s. 20–39.

III. Emigrace sudetských Němců a dalších exulantů z Československa do Švédska po roce 1938

Podobně jako v meziválečné době i v předvečer druhé světové války se Švédsko stalo cílem uprchlíků. Nyní již nedominovaly ekonomické důvody odchodu, ale především politické, kdy se severská země stala atraktivní nejen pro uprchlíky z nacistického Německa, ale i pro občany Československé republiky.

Nástup Adolfa Hitlera k moci představoval pro mnoho jeho odpůrců signál k opuštění země. Ti hledali azyl i ve skandinávských státech. Uprchlíky proud z Německa začal na sever směřovat již od roku 1934, kdy do Skandinávie odchází přibližně 1 000 osob, nejméně z nich směřovalo do Norska – 40, 200 uprchlíků odešlo do Švédska a na 750 do Dánska. Počet uprchlíků z Německa stoupal, přestože podmínky k odchodu z Německa byly stále obtížnější. Do konce roku 1938 uprchlo do Skandinávie přibližně 2 600 osob. Do Norska odešlo na 150 osob, počty uprchlíků v Dánsku a ve Švédsku se téměř vyrovnaly, kdy 1 150 uprchlíků našlo útočiště ve Švédsku a 1 300 v Dánsku. Poté, co se situace dále zhoršila, na přelomu roku 1938/1939 následovalo další zvýšení počtu uprchlíků. Počátkem roku 1940 pobývalo ve skandinávských zemích 5 860 uprchlíků z Německa, 840 v Norsku, 3 200 ve Švédsku a 1 820 v Dánsku.⁴⁶ Uprchlíci žijící v Dánsku a Norsku po přepadení těchto zemí nacistickým Německem dále utíkali do Švédska.

Poté, co byla podepsána Mnichovská dohoda, na 20 000–30 000 německých sociálních demokratů a komunistů uteklo ze zabraných území Československa. První vlna sudetoněmeckých emigrantů odešla do Švédska, využívajíc kontaktů na švédské sociální demokraty. Sudetoněmecké sociálnědemokratické uprchlíky přijímala též Velká Británie a Kanada. Přibližně 8 000 osobám

46 Petersen, Hans Uwe: De nordiske lande og Hitler-flyktninge, In: Johansson, Rune – Persson, Hans-Åke (red.): Nordinsk flyktningpolitik i världskrigens epok, Lund 1989, s. 25.

se však nepodařilo utéci a mnozí z nich zemřeli v koncentračních táborech, většinou v Dachau.

Sociálnědemokratické strany v kritickém období navázaly na předchozí meziválečnou spolupráci. Švédští sociální demokraté kontaktovali německé sociální demokraty a spolu s organizací Arberatrrörelsens Flyktinghjälp (Pomocná dělnická organizace pro uprchlíky) jim nabídli možnost útěků. Tato organizace zřídila pobočku v Praze, která se od podzimu 1938 musela zabývat žádostmi o emigraci i z Německa a Rakouska. Arberatrrörelsens Flyktinghjälp nedělala žádné rozdíly mezi členy jednotlivých dělnických organizací a ze své pomoci nevyjímal ani komunisty. Díky této společnosti odcházejí z Československa např. Siegfried Taub a Ernst Paul.⁴⁷

Švédská sociální demokracie společně s Arberatrrörelsens Flyktinghjälp a s dánským výborem pro uprchlíky – Matteotti-Komitee⁴⁸ zorganizovala útěk vedoucích sociálních demokratů. Celkem 342 osob mohlo utéci do Švédska, 163 do Dánska, 90 do Norska a na 500 do Finska. Tito sociální demokraté posléze v roce 1940 z Norska a Dánska utekli dál do Švédska. První skupina přijela do Švédska na Vánoce 1938 na parníku Kastelholm.⁴⁹

V prvních měsících roku 1939 se centrem sudetoněmecké emigrace stalo průmyslové město Eskilstuna, vzdálené 120 kilometrů od Stockholmu, dále samotné hlavní město a Malmö.⁵⁰

Švédsko přijalo 281 sudetoněmeckých politických uprchlíků. Možnost nálezt ve Švédsku azyl byla ztížena restriktivní imigrační politikou, která mohla

být vnímána jako negativní gesto vůči Česko-Slovensku. Na druhou stranu zde existovalo silné dělnické hnutí, jemuž nebyl lhostejný osud lidí ve střední Evropě.⁵¹

Dle švédských údajů uprchlo z území bývalého Československa v letech 1938/1939 téměř 400 osob,⁵² statistiky zaznamenaly celkem 371 osob. Z hlediska národnostního složení se jednalo o již výše zmíněných 281 sudetských Němců – celkem 75,7% osob z celé skupiny. Ostatních občanů Česka a Slovenska bylo 23 – celkem 6,2%, Němců a Rakušanů bylo 67 – celkem 18,1%. Z uvedených čísel je patrné, že československá národnost byla zastoupena minimálně.⁵³ Sociální složení sudetoněmeckých a československých uprchlíků bylo podobné, přesto mezi německy hovořícími uprchlíky bylo více politických a odborových činovníků a textilních dělníků.

Rozdíly mezi sudetoněmeckými a československými uprchlíky byly především v rámci rodinného stavu, když u Němců většinu představovaly rodiny s dětmi nebo manželské páry.⁵⁴ U československých uprchlíků polovinu

např. v Malmö, Lundu, Göteborgu, Norrköpingu, Eskilstuně, Stockholmu či jinde. Vice: Müssener, Helmut: Exil in Schweden, Politische und kulturelle Emigration nach 1933, München 1974, s. 77–89.

52 Svandberg, Ingvar – Tydén, Mattias: Tusen år av invandring, En svensk kulturhistoria, c. d., s. 277.

53 Tempsch, Rudolf: Från centraleuropa till folkhemmet, c. d., s. 59, 60. Podle věkové struktury byly u sudetoněmeckých uprchlíků nejvíce zastoupeny osoby ve věku 16 až 39 let – celkem 55,5%, děti do 15 let tvořily 18,2%, osob v rozmezí 40–59 let bylo 23,8% a osob starších 60 let celkem 1,8%. Ze sociálního hlediska můžeme tyto uprchlíky rozdělit do několika skupin. U sudetoněmeckých uprchlíků byli nejvíce zastoupeni textilní dělníci – 19,1%, dále následovali řemeslníci bez určení specializace – 17,9%, pracovníci odborů či činovníci politických stran – 17,3%, kovodělníci – 10,5%, kancelářští pracovníci – 8,0%, státní či privátní úředníci – 6,2%, dělníci ve sklárnách či porcelánkách – 5,6%, zemědělci – 3,7%, obchodníci – 3,1%, svobodná povolání – 2,5%, ostatní povolání byla zastoupena 4,3% a 1,8% představovala nezjištěná povolání. U uprchlíků československé národnosti bylo sociální složení podobné. Nejvíce mezi uprchlíky byli zastoupeni řemeslníci bez určení specializace – 20,6%, následovali kovodělníci – 16,2%, kancelářští pracovníci – 11,7%, obchodníci – 10,3%, textilní dělníci – 8,8%, skupiny státních či privátních úředníků, politických či odborových pracovníků a svobodná povolání mělo 5,9% uprchlíků. Dělníci ve sklárnách a porcelánkách – 1,5%, ostatní povolání 5,9% a nezjištěná povolání 7,3%. Dle: Tempsch, Rudolf: Från centraleuropa till folkhemmet, c. d., s. 59, 60, 63.

54 Dle: Humke, Friederike: Sudettendeutsche Flüchtlinge in Schweden (1938–1945), ref. 24. 11. 2005, Humboldt Universität zu Berlin. Celkem 60% uprchlíků představovaly rodiny s dětmi, přibližně 25% manželské páry a téměř 16% byly reprezentovány svobodné osoby. Z celkové počtu bylo svobodných bezdětných mužů pouze 11%.

47 Menschen im Exil, Eine Dokumentation der sudetendeutschen social-demokratischen Emigration von 1938 bis 1945, Stuttgart 1974, s. 58.

48 Müssener, Helmut: Deutschsprachiges Exil in Skandinavien: „Im Abseit ...“ – die Gastländer Dänemark, Norwegen, Schweden, In: German Life and Letters, 51, 2, April 1998, s. 304.

49 Svandberg, Ingvar – Tydén, Mattias: Tusen år av invandring, En svensk kulturhistoria, Stockholm – Uppsala 2005, s. 307.

50 Menschen im Exil, Eine Dokumentation der sudetendeutschen social-demokratischen Emigration von 1938 bis 1945, c. d., s. 167, 168. Více viz.: Tempsch, Rudolf: Invandrare i Folkhemmet. Sudettyskarna i Eskilstuna 1938–1988, Eskilstuna 1995.

51 Tempsch, Rudolf: Från centraleuropa till folkhemmet, Göteborg 1997, s. 59. Organizací, které se zabývaly pomocí uprchlíků, bylo mnoho, např. Arbetarrörelsens flyktingshjälp, Röda hjälpen – Rudá pomoc – komunistická pomocná organizace, Insamlingen för landsflyktiga intellektuella – Sbirka na Pomoc uprchlým intelektuálům, Stockholms centrala kommitté för flyktingshjälp – Centrální Stockholmský komitét pro uprchlíky, Mosaiska församlingens hjälpkommitté – Pomocná organizace židovské obce, Svenska Israelsmissionen – Švédská izraelská mise. Další organizace se omezovaly především na lokální činnost a působily ve velkých městech,

představovali bezdětní muži. Sudetoněmecká emigrace období 1938/1939 byla založena především na rodinném základě, odchody jednotlivců reprezentovaly naprostou minoritu.⁵⁵

Sudetští Němci, ale pochopitelně i Čechoslováci upřednostňovali existenci ve městech, kde žili jejich krajané. Soustředili se především ve velkých městech – Eskilstuna, Stockholm, Malmö, Göteborg či Borås.⁵⁶

V průběhu války přišla další skupina 230 sudetoněmeckých uprchlíků, kteří se do Švédska dostali po okupaci Dánska a Norska. V průběhu války odešli do Švédska 50 sudetských Němců, především do Kanady a Spojených států amerických.⁵⁷ Další skupina na podzim roku 1945 čítající 250 osob přišla do Švédska díky akci Červeného kříže za pomoci tzv. bílých autobusů.⁵⁸

Švédsko se ve válečném období stalo vlastí pro Čechy, Slováky, sudetské Němce, ale i Židy, kteří pochopitelně své vyznání příliš nepropagovali.⁵⁹

55 Tempsch, Rudolf: Från centraleuropa till folkhemmet, c. d., s. 178. Rodinné rozdělení československých uprchlíků bylo následující: 28,9% ženatých či vdaných osob bezdětných, 17,9% předstávaly rodiny bez dětí, 5,5% bylo bezdětných žen a 47,8% bezdětných mužů.

56 Podrobněji: Tempsch, Rudolf: Från centraleuropa till folkhemmet, c. d., s. 81.

57 Tamtéž, s. 244.

58 Svanberg, Invar – Tydén, Mattias: Tusen år av invandring, En svensk kulturhistoria, c. d., s. 309. Akce byla pojmenována po autobusech, které byly natřeny bílou barvou a opatřeny znakem červeného kříže. Více k „bílým autobusům“: Persson, Sune: Vi åker till Sverige: de vita bussarna 1945, Stockholm 2002.

59 Židovská emigrace nebyla ve švédských statistikách jako samostatná kategorie zaznamenána. Vedle uprchlíků z bývalého Československa se Švédsko stalo cílem i pro židovské uprchlíky z Dánska. Tento proud začal být pozoruhodný v průběhu října 1943, kdy v Dánsku začala protizidovská kampaň. Během noci z 1. na 2. října 1943 provedly německé okupační jednotky razii, kdy bylo zadrženo a uvězněno 284 Židů. V průběhu následujícího týdne počet zadržovaných stoupl na 474 a všichni byli deportováni do Terezína. V té době žilo v Dánsku celkem na 7 000 Židů. Někteří z těchto uprchlíků přišli do Švédska legálně, jelikož od švédských konzulárních úředníků získali víza. Na druhou stranu bylo ovšem velice nesnadné získat povolení legálně opustit Dánské království, a tak mnoho Dánů překonalo Øresund ilegálně. Součástí všeobecného exodu se stal i exodus židovský, za vydatné organizované pomoci dánských dobrovolníků. Díky dánským rybářům bylo převezeno více než 7 000 židů přes Sundský průliv. Celkem se uskutečnilo 600 až 700 plaveb z různých míst východního pobřeží Sjealandu a Kodaně. Důležitým předpokladem pro úspěšný exodus bylo množství financí, kterým disponovaly židovské fondy. Finance se staly důležitou motivací pro mnoho dobrovolníků. Díky nim se podařilo převést do Švédska též nemocné a staré. Do Švédska se podařilo uprchnout na 95% dánským Židům. Začátkem října 1943 odcházelo do Švédska na 1 500 lidí denně. Mnoho uprchlíků ze

Sudetští Němci ve Švédsku vytvořili organizaci Treuegemeinschaft sudeten-deutscher Sozialdemokraten vedenou Siegfriedem Taubem.⁶⁰ Treuegemeinschaft navazoval na základy německé sociálně demokratické strany v Československu, která byla rozpuštěna 22. února 1939.⁶¹ Od roku 1943 byl vydáván stranický list Blätter für sudetendeutsche Sozialdemokraten,⁶² který vycházel minimálně do roku 1971, kdy sídlo redakce bylo v Malmö.⁶³ Mezi hlavní postavy sudetských Němců ve Švédsku patřili Ernst Paul a Karl Kern, kteří do Švédska přišli v roce 1938. Karl Kern působil jako novinář a spisovatel a Ernst Paul jako vedoucí švédské části Treuegemeinschaft. Treuegemeinschaft měla několik místních skupin organizovaných především ve velkých městech.

V důsledku politických změn v poválečném Československu tito sudetští Němci zůstali ve Švédsku. V letech 1945–1946 za pomoci Červeného kříže přišlo z Československa dalších 250 sudetských Němců. Další skupina z Československa, která přišla neorganizovaně na základě individuálního rozhodnutí,

skandinávských zemí se po roce 1945 vrátilo do svých vlastí. Ti, kteří tak neučinili, nebyli dále považováni za uprchlíky. Více: Kreth, Rasmus – Mogensen, Michael: Flugten til Sverige, Aktionen mod de danske jøder oktober 1943, København, 1995. Vernant, Jacques: The Refugee in the Post-War World, New Haven, 1953. Štěpán, Jiří: Švédsko jako cíl uprchlíků ve zprávě „The Refugee in the Post-War World“, In: Mezi Hradcem Králové a Plzní, Východočech na českých univerzitách, Sborník in memoriam prof. PhDr. Zdeňka Macka, CSC., Hradec Králové 2006, s. 190–197.

60 Siegfried Taub (11. ledna 1876 Telč – 30. dubna 1946 New York). V letech 1932–1938 člen německé sociální demokracie, od roku 1933 aktivně podporoval jako první místopředseda Německé sociálně demokratické pomoci emigraci uprchlíků z Německa. Zastával poslanecký mandát až do konečného rozpuštění Národního shromáždění RČS 21. března 1939. V letech 1938–1939 byl vedoucím pražské DSAP centrály emigrantů. Po 15. březnu 1939 našel azyl na britském vyslanectví, koncem března 1939 přes Polsko spolu s Franzem Krejčím emigroval do Švédska. V letech 1939–1941 žil ve Stockholmu. Dne 26. května 1941 díky švédské dělnické pomoci pro uprchlíky přes Helsinky, Moskvu a Archangelsk odešel k další emigraci do Spojených států amerických. S podporou exilové vlády žil v New Yorku. Po ukončení druhé světové války se chtěl vrátit do Československa, což mu překazila nemoc a již se do Prahy nevrátil. Dle Balling, Mads Ole: Von Reval bis Bukarest, København, 1991, sv. I., s. 401.

61 Raška, Francis, D.: The Treuegemeinschaft Sudetendetscher Socialdemokraten and its Struggle Against Czechoslovak Plans for German Transfer, s. 1, cit. dle: <http://www.kakanien.ac.at/beitr/fallstudie/FRaska1.pdf>. (17. května 2008).

62 Svanberg, Invar – Tydén, Mattias: Tusen år av invandring, c. d., s. 309.

63 Blätter für sudetendeutsche Sozialdemokraten, november–dezember 1970, č. 11–12, r. 27, s. 26. Dle výzkumu v soukromém archivu Ing. Stanislava Schottla, Malmö, Limhamn.

vlastní aktivity a na pozadí různých okolností se v letech 1945–1955 dostala do Švédského království v počtu okolo 450 osob. Velkou ucelenou skupinu sudetských Němců představovala realizace „Österrike – aktionen“, příchod sudetských Němců z Rakouska.⁶⁴

Ve snaze zmenšit nedostatek vhodných pracovníků v poválečném švédském průmyslovém boomu přistoupily státní úřady k získávání nových pracovníků v zahraničí. Od roku 1946 se ve střední Evropě pohybovaly skupiny švédských představitelů, kteří vyhledávali vhodné osoby pro práci ve švédských průmyslových komplexech. Mezi prvními, kteří se ocitli v centru pozornosti těchto osob, byli Maďaři, kteří pro svoji velkou nezaměstnanost byli vhodnými kandidáty pro práci na severu. K dalším zemím, kde nábor probíhal, patřilo Rakousko, kde byli adepty především sudetští Němci. Rekrutování pracovníků probíhalo i v Belgii, Nizozemsku a Německu, do Švédska též odešlo velké množství Italů. Tito lidé příštích 40 let pracovali ve velkých továrnách firmy SKF v Göteborgu, v loděnicích Kockums v Malmö, ASEA ve Västerasu a v Saabu v Linköpingu.⁶⁵

K velmi vyhledávaným pracovníkům patřili sudetští Němci, jelikož jejich váleční předchůdci zanechali velmi dobrý dojem a tato skupina patřila mezi vyhledávané adepty pro pracovní trh. Nábor probíhal v Německu, kam směřoval transfer většiny sudetských Němců z Československa, pro které bylo obtížné najít okamžité uplatnění. Na druhou stranu švédské ministerstvo práce, v souladu s jednáním s představiteli americké a britské okupační moci, mohlo přemístit 1 800 sudetských Němců z Rakouska. Celkem takto přišlo 1 820 sudetských Němců. Jejich „nábor“ probíhal především ve Vídni a jejím okolí a též v Linci.⁶⁶ Je nutné konstatovat, že se nejednalo pouze o Němce z Čech, Moravy a Slezska, ale velmi silně byli zastoupeni karpatský Němci ze Slovenska.⁶⁷

Z Rakouska během desetiletí 1945–1955 se do Švédska ještě odstěhovalo dalších přibližně 100 osob. Ve Spolkové republice Německo probíhala v roce 1948 tzv. „Hessen – aktionen“, díky níž přišlo dalších 170 osob. Ze SRN na základě individuálního rozhodnutí mezi dubnem 1949 až koncem roku 1953 přišlo 1 050 osob. Dalších 400 osob přišlo ve stejné době z neurčitelného území v Německu. A dalších 100 osob se do Švédska přistěhovalo ze sousedního

Dánska. Ilegální emigrace probíhala i z Německé demokratické republiky, kdy v letech 1945–1955 přišlo na 100 sudetských Němců. Celkem v letech 1938–1955 našlo ve Švédském království nový domov 4 940 sudetských Němců.⁶⁸

Tyto osoby se opět soustředily především ve velkých městech s rozvinutým průmyslem, kde pracovali v továrnách, např. ve Stockholmu, Eskilstuně, Malmö a Borås.

Bývalí občané Československa – Čechoslováci a sudetští Němci – se v nové vlasti příliš nestýkali. Vzájemný vztah byl ovlivněn poválečným transferem obyvatelstva, a tak ve Švédsku k sobě našli cestu jen jednotlivci obou národností. Tato situace byla všeobecná a nebyla ovlivněna velikostí obou komunit žijících v jednom městě.⁶⁹

64 Tempsch, Rudolf: Från centraleuropa till folkhemmet, c. d., s. II, s. 244.

65 Johnson, Anders: Inte bara vallonier, Invandrare i svenskt näringsliv under 1000 år, Göteborg, 1997, s. 46.

66 Tempsch, Rudolf: Från centraleuropa till folkhemmet, c. d., s. 244.

67 Z rozhovoru s Ing. Stanislavem Schottlem dne 17. září 2005 v Malmö, Limhamn a dne 11. května 2010 v Malmö, Limhamn.

68 Tempsch, Rudolf: Från centraleuropa till folkhemmet, c. d., s. 244.

69 Z rozhovoru s Ing. Stanislavem Schottlem dne 17. září 2005 v Malmö, Limhamn a dne 11. května 2010 v Malmö, Limhamn.

IV. Švédsko jako cíl československého exilu po druhé světové válce

Vlna roku 1948

Po únorovém převratu obrací československý exil opět svoji pozornost na skandinávské země, tedy i na Švédsko. Dobrou výchozí situací měly pocho-pitelně osobnosti, které se v době únorových událostí nacházely v zahraničí či přímo ve Švédsku. Jednou z nich byl i vyslanec ve Stockholmu JUDr. Eduard Táborský. Eduard Táborský se poté, co dne 8. června 1948 podal demisi na vyslanecký post, zapojil do práce ve prospěch československých uprchlíků. Nová činnost samozřejmě neunikla pozornosti československého vyslanectví, které pro komunistický režim sledovalo činnost emigrantů. Vyslanectví informovalo ústředí o situaci ohledně bývalého vyslance využívajíc citace ze švédského tisku: „že se Táborský má státí vůdcem spikleneckých sil, jež pracují proti nové čs. vládě, které zahájily rozsáhlou gerillovou činnost a které připravují vražedné plány proti vedoucím osobnostem ČSR“.⁷⁰ Rezignace, stejně tak jako další činnosti bývalého vyslance, si všimaly švédské deníky. Eduard Táborský díky stipendiu začal působit na Stockholmské univerzitě, obdobně i bývalý vyslanec v norském Oslo PhDr. Emil Walter přijal lektorský post na Uppsalské univerzitě a začal vyučovat slovanské jazyky.⁷¹

Eduard Táborský intenzivně jednal o možnosti dlouhodobějšího působení na Stockholmské univerzitě, kde by využil své znalosti historie a mezinárodní politiky,⁷² ovšem počátkem února 1949 odjíždí ze Švédska do Spojených států amerických.⁷³ Eduard Táborský se díky svým kontaktům zapojil do pomoci

československým uprchlíkům a u švédských úřadů usiloval o získání víz, určených především pro československé sociální demokraty. Do poloviny srpna 1948 se mu podařilo zajistit osmdesát víz s tím, že cílem byl získání tří set víz.⁷⁴ Do Švédska se díky aktivitám Eduarda Táborského dostalo i mnoho studentů, kteří zde získali novou existenci. Mezi těmito studenty byly i osoby, které nebyly ve spojení se sociálnědemokratickou stranou.⁷⁵ Je zřejmé, že plán na získání tří set víz nebyl naplněn, jistě však do Švédska přišlo na třicet studentů.⁷⁶ Studenti po ovládnutí jazyka a též po určité době, kterou strávili prací v zemědělství či průmyslu, mohli studovat na středních či vysokých školách. V roce 1951 přebývalo ve Švédsku minimálně dvacet studentů, proto proběhly ve Švédsku volby do Zemského svazu československých studentů ve Švédsku.⁷⁷

Pro pomoc uprchlíkům byl ve Stockholmu za spolupráce Červeného kříže, Evropské pomoci, Švédského komitétu pro mezinárodní pomoc a dalších organizací počátkem září 1948 vytvořen Komitét pro československé uprchlíky – Komittén för Tjeckoslovakiska flyktingar. Jeho předsedou byl zvolen bývalý vyslanec ve Stockholmu Eduard Táborský, jednatelem Ernst Michálek a pokladníkem Astrid Strindbergová.⁷⁸ V komitétu působili významní představitelé švédské společnosti, profesori stockholmské, uppsalské a lundské univerzity, poslanci a novináři.⁷⁹

74 Posse-Brázdová, Amelie: Tajné dopisy z Prahy, Praha 1994, s. 39. Dopis Amelie Posse-Brázdové Eduardu Táborskému ze dne 19.–20. srpna 1948.

75 Z rozhovoru s Ing. Milanem Koppem dne 22. září 2009 ve Stockholmu.

76 Z dopisu Ing. Mirko Janečka dne 24. října 2011. Tento výrok též potvrzuje i periodikum Doba, Nezávislá revue, č. 5, r. 2 z 15. března 1949. Periodikum Doba vydával Ústřední svaz československých studentů v exilu.

77 Soukromý archiv Ing. Stanislava Schotta, Malmö, Limhamn, Ústřední svaz československého studentstva v exilu, Mnichov 31. května 1951, č. j. 807-840/05-51. V rozdělovníku je uvedeno 34 jmen osob, které měly tento dopis obdržet, mezi nimi je prokazatelně několik studentů.

78 V komitétu dále byli profesori Fredrik Berg, Åke Hassler, Nils Herlitz, Åke Holmbäck, Israel Holmgren, Elis Håstad, Martin Lamm, Gudnar Nyström, Bertil Ohlin a Axel Romdahl, politický pracovník Sven Anderson, šéfredaktor Gösta Elfving, redaktor Bo Enander, poslanec Ture Nerman, vrchní intendant Erik Wettergren, bývalý vyslanec v Norsku dr. Emil Walter, fil. lic. Eric Frisk z Halmstadu, komerční rada James Dickson, svobodný pán W. Gordon Stiernstedt, ředitel Axel Ekstam, sociální pracovník pastor Einar Rimmerfors, dámy Birgit Rosen-gren a Ruth Holmbäck a slečna Ingrid Kinberg.

79 Centrum pro československá exilová studia při Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci, fond Mirko Janeček, kopie dopisu určeného Mirko Janečkovi 13. prosince 1948.

70 AMZV, Personální spisy, Personální spis JUDr. Eduarda Táborského, č. j. 6672/48.

71 Expressen, 28. září 1948.

72 AMZV, Personální spisy, Personální spis JUDr. Eduarda Táborského, č. j. 6672/48. Též Svenska Dagbladet 5. září 1948.

73 AMZV, Personální spisy, Personální spis JUDr. Eduarda Táborského, 57/dův./49.

Na ustavující schůzi komitétu zúčastnění konstatovali, že v německých uprchlických táborech se nachází velmi mnoho Čechoslováků žijících ve velmi špatných podmínkách. Velmi aktivně se na této pomoci podílela Amelie Posse-Brázdová.⁸⁰ Komitét si vytkl za cíl těmto uprchlíkům pomoci. V sobotu 11. září 1948 přijelo do Landskrony prvních 25 uprchlíků z celkem 90, jimž byla vydána vstupní víza. Převážně se jednalo o průmyslové dělníky, o které byl ve švédském průmyslu zájem.⁸¹ U přístavního města Landskrona byl uprchlický tábor, kam byli uprchlíci směřováni. Jakmile to bylo možné, odcházeli za prací do celého Švédska.⁸² Pokud osoby přicházely individuálně, nebylo nutné, aby procházely uprchlickými tábory.⁸³

Švédsko pochopitelně nebylo zemí, kterou by preferovalo velké množství exulantů, přesto i sem směřovala československá poúnorová exilová vlna. Její četnost však můžeme pouze odhadnout. Švédská statistika rozlišuje osoby podle státního občanství a podle země narození. Podle země narození v roce 1950 žilo ve Švédsku celkem 3 548 osob narozených na území Československa.⁸⁴ Tento počet je velmi vysoký, pokud by se jednalo pouze o česky nebo slovensky hovořící exulanty, musí tedy zahrnovat i sudetské Němce, kteří do Švédska uprchli ještě před válkou, a ty, kteří přišli později po válce. Kolik z 3 548 osob, které statistika evidovala, bylo česky nebo slovensky hovořících? Po únorových událostech přišlo do Švédského království několik set Čechoslováků. Podle statistiky žilo v roce 1960 ve Švédsku 3 562 osob narozených v Československu. Oproti údajům z předešlé dekády se jedná o minimální rozdíl. Avšak pro zjištění počtu Čechů a Slováků nám více pomohou data tříděná dle státního občanství. V roce 1950 žilo ve Švédsku 1 097 osob majících československé občanství a o deset let již jen 249.⁸⁵ Těchto 1097 osob bychom tedy mohli považovat dle národnosti za Čechy a Slováky, mezi nimi

80 K osobě Amelie Posse-Brázdové: Strömberg-Kranz Eva: Amelie Posse-Brázdová, Život spjatý s Československem, Praha 2011; Štěpán, Jiří: Život Amelie Posse-Brázdové, její literární činnost a významní Čechoslováci ve Švédsku, Východočeské listy historické 27/2010, s. 161–167.

81 Národní archiv, Praha, Ministerstvo informací, kart. 228, Dagens Nyheter, 12. 9. 1948.

82 Z rozhovoru s Ing. Milanem Koppem dne 22. září 2009 ve Stockholmu.

83 Z rozhovoru s Ludmilou Koppovou dne 22. září 2009 ve Stockholmu. Takto přišel např. dlouholetý činovník Sokola Stockholm Otakar Telechovič.

84 Statistiska centralbyrån, Befolkingsstatistik del 3, 2000. Folkmängd ester födelseland, år 1950.

85 Statistiska centralbyrån, Befolkingsstatistik del 3, 2000. Folkmängd ester födelseland, år 1950, 1960.

však mohli být i sudetští Němci – antifašisté, kteří po roce 1945 měli československé státní občanství. Emigranti si postupně měnili československé státní občanství⁸⁶ za švédské. Do Švédska postupně mohli přicházet Čechoslováci z ostatních skandinávských a západoevropských zemí, a tudíž švédské statistiky mohly v roce 1950 zaznamenat celkem 1097 držitelů československého státního občanství. Z uvedeného je možno soudit, že v padesátých letech žilo ve Švédsku okolo tisíce Čechoslováků. Někteří přišli na sever v několika menších vlnách těsně před druhou světovou válkou, další po válce na žádost organizace UNRRA, která pomáhala obětem války, po únoru 1948 a samozřejmě zde přežila asi minimálně stočlenná předválečná ekonomická emigrace.⁸⁷ Tento odhad potvrzují i samotní exulanti z vlny roku 1948 a krátce po tomto roce. Švédsko bylo v té době pro mnoho Čechoslováků tranzitní zemí. Pro inteligenci nebyla situace příliš dobrá, jelikož tito jedinci neměli švédská školní vysvědčení, museli přijímat pomocné manuální práce a pochopitelně se snažili získat lepší místo v zemi či Švédsko přímo opustit. Především počátkem 50. let dochází k odchodům Čechoslováků ze Švédska do Spojených států amerických.⁸⁸

Vlna roku 1968

Pro československou emigrační vlnu po srpnu 1968 máme již přesnější informace. Dle údajů ze švédské statistiky z roku 1970 žilo ve Švédsku 7 972 osob narozených v Československu. Podle státního občanství v roce 1970 zde žilo 4 201 Čechů a Slováků majících československé státní občanství.⁸⁹ Toto číslo se v podstatě udržovalo až do roku 1989. Avšak více než dvě třetiny Čechoslováků později přijaly švédské občanství, takže v roce 1980 jich mělo československé občanství již jen 1 091, v roce 1985 1 130 a v roce 1990 se počet mírně

86 V roce 1950, kdy probíhalo sčítání osob ve Švédsku, již sudetští Němci neměli důsledkem dekretů prezidenta republiky československé státní občanství. Je zřejmé, že švédské úřady tuto skutečnost – ztrátu československého státního občanství – respektovaly, avšak nemůžeme vyloučit výjimky, kdy pro uprchlíky bylo československé státní občanství výhodné.

87 Švédští badatelé Tomas Hammar a Sven Alur Reinans odhadují počet československých uprchlíků české nebo slovenské národnosti, kteří přišli do Švédska po roce 1948, na několik set. Dle: Hammar, Tomas – Reinans, Sven Alur: SOPEMI report immigration to Sweden in 1985 and 1986, Stockholm 1987, s. 13.

88 Z rozhovoru s Ludmilou Koppovou dne 22. září 2009 ve Stockholmu.

89 Počet se pravděpodobně vztahuje ke konci roku 1970.

zvýšil na 1 571.⁹⁰ Ve Švédsku stále zůstávala silná sudetoněmecká emigrace, která již po dlouhá léta měla švédské státní občanství.

Podle sčítání lidu k 1. listopadu 1970 žilo ve Švédsku celkem 4 171 československých občanů, z toho bylo 2 325 mužů a 1 846 žen. Z tohoto počtu bylo 916 mladších 18 let, z nich bylo 478 chlapců a 438 děvčat. Z počtu osob narozených v Československu a bydlících k tomuto datu ve Švédsku jich bylo 7 392, z toho bylo 3 985 mužů a 3 407 žen.

Nejvíce Čechoslováků žilo ve velkých městech, kde bylo vhodné prostředí pro získání zaměstnání. Ve Stockholmu jich k 1. listopadu 1970 žilo 516, v Göteborgu 422, v Malmö 269, ve Västeras 207, v Lundu 165, v Jönköpingu 144, ve Växjö 130 a v Norrköpingu 119.

V některých městech patřili Čechoslováci mezi významnou národnostní skupinu, např. v jihošvédském univerzitním Lundu tvořili šestou největší národnostní skupinu po Skandinávci, Jihoslovanech, Američanech, Polácích a Němcích. V Lundu žilo v roce 1972 téměř 3 600 cizinců.⁹¹

V únorovém čísle Severských listů⁹² roku 1980 uveřejnil jejich vydavatel Jan Stránský dotazník, ve kterém bylo několik otázek, jež zjišťovaly smýšlení Čechoslováků žijících ve Švédském království. Dotazník vzbudil zasloužený ohlas, z počátku se vyskytly neudůvěřivé, či podezřívavé hlasy, avšak celkově byla akce pozitivně hodnocena, odpovědi respondentů měly vypovídající hodnotu. Výsledky byly poměrně reprezentativní. Vydavatel rozesílal na 400 výtisků Severských listů měsíčně, z toho přes 300 na adresy ve Skandinávii. Celkem Janu Stránskému došlo 188 odpovědí, což představuje velmi reprezentativní vzorek, který umožňuje poznat životní situaci, názory a smýšlení československých emigrantů.⁹³

Ze 188 respondentů jich 177 uvedlo českou národnost, 11 slovenskou. Podle procentuálního vyjádření se ankety zúčastnilo 94,14 % Čechů a 5,86 % Slováků. Z těchto dat nemůžeme usuzovat na národnostní složení československé emigrace. Poměr Čechů vůči Slovákům se pravděpodobně pohyboval v poměru 2:1.

90 Statistiska centralbyrån, Befolkningsstatistik del 3, 2000. Folkmängd ester födelseland, år 1970, 1980, 1985, 1990.

91 Čechoslovák ve Skandinávii, č. 1., únor, 1973, s. 10, dle Sveriges officiella statistik: Folk- och befolkningsstatistik 1970, del 3. SBS 20. leden 1973.

92 Krajaňské hnutí a krajaňské vzájemné pojení a jedním z pojítek byl krajaňský exilový tisk.

93 Severské listy, č. 4, r. 3, duben 1980, s. 3.

Z hlediska doby příchodu do Švédska naprosto dominuje období po roce 1969. Podle dotazníku přišli před druhou světovou válkou v letech 1937–1939 do Švédska čtyři Čechoslováci, tedy 2,12 % z počtu osob účastnících se anket. Po únoru 1948 do konce roku 1949 jich bylo osm (4,255 %) a v období let 1964–1968 dvanáct (6,38 %). Křivka se posléze strmě obrací vzhůru, v letech 1969–1973 přišlo 116 osob, tedy 61,7 % osob. V následujících letech se situace opět výrazně zkldiduje a v letech 1974–1975 přicházejí tři (1,59 %) osoby a v letech 1977–1979 čtyři osoby (2,12 %).

Další otázkou bylo občanství. Ze 188 respondentů jich 167 mělo švédské (tedy 88,82 %), devět norské (4,78 %), dva dánské (1,06 %), jeden německé (0,53 %) a devět občanství nemělo (4,78 %).⁹⁴

Celkem 128 čtenářů odpovědělo, že jejich děti hovoří česky nebo slovensky, a osm uvedlo, že nikoliv. U této skupiny se s největší pravděpodobností jedná o potomky první emigrační vlny, kdy odcházeli především muži a jejich potomci hovořili především jazykem své matky.

Velice zajímavou otázkou byl dotaz, pokud by respondenti znovu emigrovali, zda by volili za cíl dalšího života opět Švédsko. Zde byly odpovědi vzácně vyrovnané, 83 odpovědělo kladně a 83 by si Švédsko znovu ne zvolilo, osm respondentů se nedokázalo rozhodnout. V případě respondentů, kteří za svůj nový domov zvolili Norsko, byly výsledky mnohem méně vyrovnané, avšak jednalo se pouze o devět respondentů, kteří na dotazník z Norska odpověděli. Tři by opět volili Norsko, šest by zvolilo jinou zemi. V případě dvou respondentů z Dánska zněla odpověď záporně pro eventuální stejnou volbu. 67 respondentů uvedlo, že by pro další opětovný exil volilo zámorí, a 21 by dalo přednost jiné evropské zemi.⁹⁵

Z uvedeného je patrná určitá nespokojenost, která panovala mezi Čechoslováky ve Švédsku. Čím mohla být způsobena? Jednak zde určitou roli mohl hrát poměrně malý počet Čechoslováků usedlých ve Švédsku, i když je to diskutabilní. A dále poměrně velké vzdálenosti pro vzájemné návštěvy.

Dotazník zjišťoval i politické preference československé emigrace. Celkem 85,2 % respondentů ve volbách volilo „Moderaterna“ – konzervativce, pro „Folkpartiet“ – liberály hlasovalo 8,28 %, pro „Center“ – agrární strana 2,36 %, pro sociální demokracii 3,55 %, VKP – komunistická strana dle dotazníku získala 0,59 %.⁹⁶

94 Z článku v Severských listech není zřejmé, zda 9 respondentů občanství nemělo a bylo tedy bez občanství či občanství nevedlo. Pravděpodobnější je však první varianta.

95 Severské listy, č. 4, r. 3, duben 1980, s. 4.

96 Tamtéž.

Kolik celkem žilo ve Švédsku Čechoslováků koncem osmdesátých let? Podle švédské statistiky v roce 1990 žilo ve Švédsku 8 432 obyvatel, kteří se narodili v Československu. Po odečtení sudetoněmecké emigrace mohlo ve švédském království žít okolo 5 200 až 5 500 Čechů a Slováků.

Proč bylo Švédsko pro Čechoslováky poměrně přitažlivé? Jedním z motivů byl vypracovaný sociální systém, který byl k uprchlíkům příznivý. Systém nabízel přistěhovalcům možnosti půjček, dále intenzivní kurz švédského jazyka a další podporu pro začlenění se do společnosti. Podobné velkorysé podmínky byly ve Švýcarsku, v dalších zemích byly již méně rozsáhlé.⁹⁷ Svou roli pro odchod do Švédska hrála i myšlenka, že pokud by se s rodiči – uprchlíky – něco stalo, tak by se o děti švédský stát postaral.⁹⁸ A taktéž propracovaný systém začlenění do většinové společnosti.

Velkým problémem československé emigrace byla jazyková kvalifikace. Zvláště citelně se projevovala ve specializovaných profesích, u lékařů, pedagogů, studentů a osob vykonávajících specializované profese, např. stavebních inženýrů. Švédský stát měl propracovaný systém jazykové výuky. Nejkratší doba výuky byla tři měsíce v intenzivních celodenních kurzech. Nejdelší kurzy byly šestiměsíční. Délka kurzu byla závislá podle potřeby na pracovním zařazení. Lékaři a zdravotní personál absolvoval delší kurzy a specializované intenzivní jazykové školení.⁹⁹ Kurzy švédštiny bylo dále možno navštěvovat večerně. Tyto večerní kurzy byly především pro osoby, které již pracovaly, a odehrávaly se převážně dvakrát týdně. Výuka byla bezplatná, stejně jako učebnice, a byla poskytována ve všech větších městech a střediscích emigrace.¹⁰⁰

Úspěšnost Čechoslováků ve švédské společnosti

Fenomén přistěhovalectví se stal předmětem výzkumu vedeného ekonomem Janem Ekbergem z Univerzity ve Växjö. Všichni přistěhovalci, kteří byli v roce 1970 usazeni ve Švédsku, se stali součástí výzkumného projektu. Výzkum ukázal, že přistěhovalci z východoevropských států dosahují rychlejšího pokroku v kariéře než Švédové. Jan Ekberg sledoval 200 000 přistěhovalců

97 Z rozhovoru s Ing. Dušanem Římanem v Göteborgu 10. prosince 2009.

98 Z rozhovoru s dr. Miloslavou Slavičkovou v Lundu 1. listopadu 2005.

99 Z rozhovoru s prof. MUDr. Karlem Maršálem v Lundu 6. listopadu 2010.

100 AMZV, Politické zprávy Stockholm 1970, č. j. 016/70. Dále z rozhovoru s Ing. Dušanem Římanem v Göteborgu 10. prosince 2009 a s prof. MUDr. Karlem Maršálem v Lundu 6. listopadu 2010.

během doby patnácti let a porovnával jejich kariéry a platy se stejnou kontrolní skupinou Švédů. Byl vůbec prvním badatelem, který shromáždil údaje o všech přistěhovalcích z roku 1970. Sledoval jejich platové podmínky, profesní růst, předčasné penzionování a jiné údaje. Výchozím rokem průzkumu je rok 1970. Tehdy bydlelo ve Švédsku asi půl milionu osob s místem narození v zahraničí. V prvním kole Jan Ekberg soustředil údaje o 200 000 přistěhovalcích, kteří se do Švédska dostali a žili tu po dobu 15 let.

Každý přistěhovalec dostal švédské „dvojče“, osobu stejného věku, pohlaví, podobného zaměstnání a navíc usazenou ve stejném kraji. Celkem tedy výzkum obsahuje 400 000 osob. Za deset let v rozmezí 1970–1980 se více Čechoslováků než Švédů stalo vyššími úředníky nebo získalo nějakou vůdčí pozici v zaměstnání. Vycházeje z toho, že přistěhovalci a Švédové byli na stejné úrovni v roce 1970, tak se prostřednictvím tohoto systému dvojčat o deset let později ukázalo následující: počet úředníků mezi českými muži vzrostl o 200 osob, odpovídající nárůst u švédských (kontrolních) osob je 100. Počet dělníků ve stejných proporcích poklesl, českých dělníků bylo o 200 méně, švédských o 100 méně. Češi po deseti letech pobytu mají o něco lepší příjmy než Švédové. Průměrný rozdíl celkového příjmu je ale několik procent, protože větší počet Čechů pracoval jen na částečný úvazek. Vývoj v pracovním životě byl u Čechoslováků podobný jako u jiných uprchlíků z východních zemí.

Nápadně mnoho přistěhovalců zakládalo své vlastní podniky.¹⁰¹ Počet Čechů, kteří měli od začátku své firmy, odpovídal kontrolnímu vzorku Švédů.

Pro toho, kdo má ambice vrátit se zpátky do domovské země, platí, že musí brzy získat nějaký kapitál. Jedním ze způsobů je založit vlastní firmu, kterou pak před svým návratem mohl prodat, ale tohle vysvětlení ovšem neplatí pro přistěhovalce dělníky – pro přistěhovalou pracovní sílu.¹⁰²

101 V roce 1980 mělo 11% řeckých mužů své vlastní firmy ve srovnání se 6% s kontrolními osobami. V roce 1980 žilo ve Švédsku celkem 15 254 osob narozených v Řecku. In: Statistiska centralbyrån, Befolkningsstatistik del 3, 2000. Folkmängd ester födelseland, år 1980.

102 Jugoslávci a Řekové zvýšili své příjmy víc než jejich kontrolní osoby v úvodu toho prozkoumaného období, po pěti letech v roce 1975 měly např. řecké ženy o 50% vyšší roční příjmy než Švédky. Přistěhovalce ženy většinou pracovaly na celý úvazek a některé měly dokonce dvě zaměstnání, o několik let později však příjmy žen drasticky poklesly. V roce 1985 měly řecké ženy horší příjmy než Švédky. 6% přistěhovalceček žen se stalo předčasně penzionovanými v porovnání s 3% kontrolní skupiny Švedek. Důvodem bylo pracovní nasazení a následně vyčerpání žen z Jugoslávie a Řecka. Navíc nesázely na vzdělání a také se mnohem častěji stávaly nezaměstnanými. U mužů tento úkaz platil taktéž.

Nejdůležitějším závěrem tohoto výzkumu je podle Jana Ekberga celkový obraz přistěhovalců – jejich kariér a to, že se ve velké míře neliší od kariér Švédů, ale existují velké rozdíly u jednotlivých národností. Celkový obraz se příliš neliší, ale některé národnosti vyčnívají.

Když se trh pracovních sil na konci 70. let změnil, nestačily tuto změnu akceptovat řecké ženy, zatímco uprchlíci z východoevropských států tuhle změnu zvládli dobře. Švédsko tedy nemohlo být spokojeno jenom s tím, že přistěhovalci byli zaměstnáni. Museli mít znalosti, nejenom švédského jazyka, aby mohli zvraty na pracovním trhu zvládat.

Čechoslováci byli ve Švédsku velmi úspěšní. Muži z Československa se prosadili lépe v kariéře než Švédové. Z 1 932 pracujících Čechů v roce 1970 byl podíl úředníků ve vedoucích pozicích v roce 1970 13%, v roce 1980 se toto číslo zvýšilo na 19,5%. Srovnatelné číslo pro Švédy se z 13% zvýšilo na 15,5%. Podíl Čechů v dělnických profesích poklesl z 51% na 38%, zatímco u Švédů z 51% na 42%.¹⁰³

Pokud bychom měli hodnotit adaptabilitu Čechoslováků ve Švédsku, musíme konstatovat, že byla velmi dobrá a Čechoslováci dosáhli ve většinové společnosti velmi dobrého postavení.

Tato úspěšnost Čechoslováků ve švédské společnosti byla výsledkem velké adaptability a též především vědomím, že tento exil, který je potkal, se již nezmění a oni se nevrátí do vlasti. Více méně počítali, že exil je navždy. Pochopitelně úspěšnost byla dána i strukturou emigrace, kdy odcházeli vysokoškolsky vzdělaní či profesně vzdělaní jedinci, ale samozřejmě ne pouze oni.

¹⁰³ Za zprostředkování informace děkuji Tomáši Sniegoňovi. Soukromý archiv Tomáše Sniegoňové, Malmö, Dagens Nyheter, úterý 21. listopadu b. r. Z uvedeného není jasná metodika výzkumu Jana Ekberga, avšak vědomí o vlastní úspěšnosti mezi Čechoslováky ve Švédsku je poměrně silné a neustále se udržuje. Mezi velmi úspěšně exulanti, i když se někteří ne příliš sžili s exilovou komunitou, můžeme počítat např. Zdeňka Hejzlara, poradce Olofa Palmeho, více viz: Dokoupil, Lumír: Biografický slovník Slezska a severní Moravy, sešit 3, Opava – Ostrava 1995; prof. Karla Maršála, profesora porodnictví a gynekologie na lékařské fakultě Lundské univerzity a jednoho z expertů na prenatalní vývoj plodu; prof. Michaela Bogdana, profesora právnické fakulty Lundské univerzity; prof. Lubomíra Duroviče, profesora slavistiky institutu středo- a východoevropských studií Lundské univerzity; Herberta Felixe, zakladatele moderního švédského konzervárenství, více viz.: Štěpán, Jiří: Osud Herberta Felixe: z Československa do švédského exilu, In: Východočeské listy historické 26/2009, s. 188–193.

V. Právní postavení československých uprchlíků

Pro život a činnost československých uprchlíků ve Švédsku bylo zásadní, v jakém právním postavení se ve Švédském království nacházeli.

Švédsko nebylo signatářem Konvencí o uprchlících z roku 1933 a 1938 a nebylo členem International Refugee Organization. Zacházení s uprchlíky bylo přesto zcela ve shodě s principy vyslovenými v Konvenci a Ústavě International Refugee Organization.¹⁰⁴ Švédsko roku 1951 podepsalo Konvenci upravující status uprchlíků.¹⁰⁵

Uprchlíci měli v podstatě stejné možnosti jako švédští občané. Přesto se vyskytly určité problémy u uprchlíků z baltských států s ohledem na státní občanství, které žádali či deklarovali. Od té doby, co Švédsko zaregistrovalo anexi baltských států Sovětským svazem v roce 1940, tyto uprchlí občané byli dle švédského práva pokládáni za sovětské státní příslušníky. Hlavní problémy, se kterými se uprchlíci a švédské úřady setkávali, představovaly sňatek, rozvod a adopce. Tyto problémy se daly řešit jedním či dvěma způsoby: buď soudy považovaly uprchlíky za osoby bez státní příslušnosti, a tedy subjekt práva země, kde momentálně trvale bydleli, nebo bylo nutné vytvořit speciální směrnice vzhledem k jejich situaci. Např. zákon z roku 1947 dovoloval cizincům pobývat ve Švédsku déle než dva roky pod podmínkou, že požádají o sňatek dle švédských zákonů.

Uprchlíci byli přijímáni podle třech různých administrativních procedur: uprchlický imigrační plán, azyl pro politické uprchlíky a obyčejné imigrační povolení. Uprchlíky imigrační plán – v určitých případech švédská vláda

¹⁰⁴ Vernant, Jacques: The Refugee in the Post-War World, c. d., s. 9. Konvence byla vyhlášena 15. prosince 1946.

¹⁰⁵ Convention relating to the Status of Refugees, podepsána v Ženevě 28. července 1951.

umožnila vstup do země jednotlivým skupinám uprchlíků z humanitárních důvodů. Tento postup byl použit při přijetí 30 000 obětí německých koncentračních táborů, jež v průběhu a po válce přivezl Červený kříž a UNRRA, a také v případě dvou skupin nemocných tuberkulózou přijatých na základě dohody s IRO. Ažyl pro politické uprchlíky byl poskytován na základě cizineckého zákona z 15. června 1945 uprchlíkům, kteří opustili svoji vlast z důvodů ohrožení svých životů či svobody z politických důvodů. Poté, co se uprchlík ocitl na území Švédského království, byl policií převezen do přijímacího centra, kde musel vyčkat do rozhodnutí Státní cizinecké komise. Pokud byl přijat, zůstával v centru do doby, než se pro něho našlo vhodné zaměstnání. Státní cizinecká komise také posuzovala žádosti cizích vlád o vydání jejich příslušníků. Mimo případy běžné kriminality byly tyto žádosti většinou odmítány. Obvyčejné imigrační povolení – existoval určitý počet uprchlíků, kterým bylo slíbeno zaměstnání ve Švédsku poté, co podali žádost na švédském konzulátu. Po konzultaci s dalšími oprávněnými úřady o těchto žádostech rozhodovala Státní cizinecká komise.

Ta dle cizineckého zákona z 15. června 1945 rozhodovala o vyhoštění cizince, ale ten měl právo odvolat se ke králi. Uprchlíci měli podle zákona ochranu před návratem do země, odkud utekli z politických důvodů, či návratem na takové území, kde mohli být nuceni k návratu do země, ze které z politických důvodů uprchli. Do začátku padesátých let došlo k deportaci pouze osmi ilegálních uprchlíků ze států východní Evropy.

Povolení k pobytu získávali žadatelé podle tří výše uvedených postupů a opravňovalo je žít kdekoli ve Švédsku mimo tři důležitá města: Stockholm, Göteborg a Malmö. Pro tato města bylo nutné žádat speciální povolení, které se ale dalo snadno získat.

Jakmile uprchlík požádal úřady, byl mu vydán švédský uprchlický pas, který sloužil jako průkaz totožnosti. Počátkem 50. let žilo v zemi na 43 000 držitelů těchto pasů, ale ne ve všech případech se jednalo o uprchlíky. Pas byl také udělen dalším cizincům, kteří nemohli dostat národní pas. Držitel tohoto pasu mohl cestovat mimo území Švédska. Protože Švédsko podepsalo v roce 1946 Londýnskou dohodu, jež upravovala vydávání cestovních pasů uprchlíkům – London Travel Dokument, uprchlíci většinou žádali o jeho vydání, jelikož byl v zahraničí dobře známý a obsahoval doložku k návratu zpět do země. Švédský cizinecký pas tuto doložku neobsahoval, ačkoliv mohla být přidána, pokud byla požadována při získávání víza do jiné země. Většina uprchlíků cestovala do zahraničí za držení obou dokumentů.

Pracovní podmínky byly stejné jak pro cizince, tak pro Švédy. Přesto cizinci museli získat pracovní povolení od Státní cizinecké komise předem, než žádali o práci. Tato povolení se vydávala na určitou dobu a práci. Z tohoto

pravidla existovaly dvě výjimky: povolení nebylo třeba pro domácí práce, lesnictví, zemědělství a těžbu rašeliny a toto povolení dále nepotřebovali bývalí občané Estonska, Litvy a Lotyšska, pokud měli uprchlický pas. Kromě toho se ostatním uprchlíkům udělovalo všeobecné pracovní povolení umožňující jim hledat si jakoukoliv práci.

Až do roku 1950 bylo možné získat švédské občanství podle zákona z května 1924. V roce 1950 vypracovanou novou legislativu přijaly současně s malými úpravami Švédsko, Norsko a Dánsko. Pokud si cizinka vzala švédského občana, automaticky získala podle zákona z roku 1924 jeho občanství, takže mnoho žen je tímto způsobem získalo. Nový zákon toto neumožňoval, vdaným pouze usnadňoval získání švédského občanství zkrácením doby pobytu nutné k jeho udělení. Další důležitou změnou pro získání státního občanství se stalo prodloužení doby pobytu z pěti na sedm let. Za jistých okolností mohla být tato doba zkrácena, např. pokud naturalizace byla pro Švédské království prospěšná. Občané Dánska, Finska, Islandu a Norska, aby získali občanství, nemuseli v zemi sedm let pobývat.

Ekonomická situace uprchlíků v padesátých letech byla dle zprávy The Refugee in the Post-War World uspokojivá. The International Refugee Organization je považovala za dobře zajištěné, a proto jim nepomáhala s vycestováním do jiné země. Existovala však jedna výjimka, když IRO pomohla stovekám Baltů s transportem do Kanady na žádost kanadské vlády. Celkově IRO přesídlila do Švédska více než 4 000 uprchlíků včetně 500 osob, které vyžadovaly zvláštní péči.

Jakmile byl uprchlík ve Švédsku přijat, začali mu úředníci z okresního pracovního úřadu pomáhat se sháněním zaměstnání. Tyto snahy byly úspěšné a většina uprchlíků se zapojila do pracovního procesu. Více než 50 % uprchlíků našlo zaměstnání v průmyslu, především v hutnictví a textilním průmyslu, ostatní byli zaměstnáni v obchodu, při domácích pracích, v dopravě, zemědělství, lesnictví a v dalších profesích. Většina uprchlíků žila v průmyslových a obchodních centrech – Stockholmu, Göteborgu, Malmö, Norrköpingu, Borås a v jiných městech centrálního Švédska. Je zajímavé, že zemědělství zaměstnávalo pouze 5 % uprchlíků. Práce v lesnictví nabízela mnoho možností, avšak v porovnání s jinými zaměstnáními nebyly životní podmínky tak dobré jako jinde. U některých profesí bylo nutné splnit určité podmínky umožňující jejich vykonávání. Pro výkon praxe museli lékaři složit určité zkoušky.¹⁰⁶ Uprchlíci, kteří dříve působili jako právníci nebo učitelé, obtížně

106 Jednalo se o zkoušky ze švédského sociálního lékařství a dle délky vykonávané praxe před odchodem do exilu o zkoušky interny, psychiatrie a chirurgie.

sháněli zaměstnání. Vláda jim proto vytvořila speciální program s názvem „státní archivní služba“. Do tohoto programu bylo zapojeno na 1 700 osob, většinou Baltů. Po osvojení švédštiny a absolvování speciálních kurzů většina absolventů zaměstnání úspěšně získala. V srpnu 1952 bylo v tomto programu zapojeno již jen 350 osob. Podobný program existoval také pro uprchlé hudebníky, kteří se stali učiteli hudby a byli placeni ze státních prostředků. Existovalo speciální stipendium pro vědecké pracovníky, jež jim umožnilo zahájit výzkum. Toto stipendium získalo na 50 vědců, převážně Baltů.

Kromě pojištění proti nezaměstnanosti a zdravotního pojištění, na nichž uprchlíci dobrovolně participovali, existovala veřejná podpora, na kterou měli stejné právo jako Švédové. Tyto příspěvky byly vypláceny místními státními organizacemi sociální péče a skládaly se z podpory v nezaměstnanosti, podpory při mimořádných situacích, dětského přídatku a lékařské péče. Existovala také doplňková pomoc v nezaměstnanosti poskytovaná státem či úřady místní správy za finanční pomoci státu. Tato pomoc byla především poskytována formou „vyhražené“ – pomocné práce. Jednalo se především o tzv. arkivarbete, tedy „archivní práci“, jež byla nabízena přistěhovalcům, kteří již částečně hovořili švédsky. Pevně se jednalo o práci v kanceláři, kde pracovali s tiskem a v podstatě vytvářeli tiskový výstřižkový archiv. Tato práce měla různá omezení. Pokud jeden z příslušníků rodiny získal práci na plný úvazek, tak bylo tomu, kdo tuto práci (arkivarbete) zastával, snížena úvazek na polovinu. Tento systém umožňoval, aby tuto práci mohl zastávat větší počet jedinců.¹⁰⁷

Uprchlíci bez finančních prostředků, žijící v zemi legálně, avšak ještě bez práce, mohli obdržet tzv. startovací půjčky, které jim pomohly zajistit životní potřeby až do doby získání práce. Kromě státní pomoci mohli uprchlíci, kteří byli obětmi nacistického režimu, žádat sumu přibližně 100 000 švédských korun, jež byla roku 1950 vyplácena Reparačním fondem spravovaným IRO. Tento obnos byl poskytován prostřednictvím různých prospěšných organizací. Též židovské podpůrné organizace poskytovaly velké peněžní prostředky jak na podporu Židům chtějícím se vystěhovat, tak i Židům, kteří dále chtěli ve Švédsku žít.

Otázka asimilace u uprchlíků byla jiná než u ostatních jedinců, kteří se rozhodli emigrovat a svobodně žít v jiné zemi. Určitý počet uprchlíků se chtěl vrátit do své vlasti, jakmile by k tomu nastaly vhodné podmínky. Tento stav převládá především u skupin uprchlíků z jedné země, kteří žili spolu a uchovávali si národní duch. Ostatní, kteří se nechtěli vázat na své

¹⁰⁷ Dle rozhovoru s Ludmilou Koppovou dne 22. září 2009 ve Stockholmu.

krajany, měli maximální zájem adaptovat se v nové zemi. Uprchlíci, kteří se nechtěli vrátit, mohli obdržet podporu proto, aby se v zemi natrvalo usadili.

Pracovní proces a speciální kurzy pro uprchlíky se odehrávaly v přijímacích táborech. Stranou nezůstávala ani jazyková pomoc, kurzy švédštiny byly poskytovány všem přistěhovalcům a postupně byly zdokonalovány za použití učebnic v národních jazycích přistěhovalců.

Největší uprchlickou skupinou pobývajících ve Švédsku v roce 1952 představovali Estonci v počtu asi 21 000 osob.¹⁰⁸

Národní aktivity této ani ostatních skupin uprchlíků nevytvářely sociální konflikty, na druhou stranu nebránily, aby se nově příchozí sžívali a začleňovali do švédské společnosti.

Cizí státní příslušníci byli ve Švédsku pokládáni za rovnoprávné se švédskými občany. Tento princip byl základním určujícím pravidlem, i když existovala různá omezení. Cizinci požívali stejné ochrany osob a majetku a stejná práva na školní a další vzdělávání. Ve velkém rozsahu měli stejná práva v oblasti sociálních výhod. Pro vstup do země, pro pobyt a pro zaměstnání byla vyžadována povolení. Po získání švédské státní příslušnosti, obvykle po sedmiletém pobytu ve Švédsku, byl cizinec postaven na roveň s rodilými švédskými státními příslušníky.¹⁰⁹

¹⁰⁸ Vernant, Jacques: *The Refugee in the Post-War World*, c. d., s. 382–387. Estonci si ve Švédsku vytvořili organizaci s centrální kanceláří a mnoha pobočkami po celé zemi a tuto síť se snažili rozšířit do dalších zemí s cílem sdružovat všechny Estonce. Estonský komitét ve Stockholmu podporoval a snažil se vytvořit další komitety a kluby ve všech městech, kde Estonci žili. Ve Stockholmu existovala estonská základní škola a večerní střední škola a v dalších 41 městech fungovaly kurzy se vztahem k Estonsku. Estonská národní rada se sídlem ve Stockholmu měla ambice být centrálním politickým orgánem Estonců v exilu. Součástí rady bylo informační centrum, které vydávalo a do celého světa distribuovalo estonské knihy, brožury a týdeník. Ve Stockholmu také sídlil arcibiskup a biskup estonské evangelické luteránské církve, jež vytvořila v zemi deset správních oblastí, ve kterých působil na třicet pastořů.

¹⁰⁹ Čechoslovák ve Švédsku, Stockholm 1968, s. 10, 11.

Zákon o švédském občanství byl přijat na zámku Drottningholm 22. července 1950. V § 6 bylo stanoveno, že král mohl vyhovět žádosti a za švédského občana přijmout (naturalizovat) cizince, který 1. dovršil 18 let, 2. po dobu sedmi let měl bydliště ve Švédsku, 3. vedl bezúhonný život, 4. měl možnost žít se svou rodinou. „Shledá-li se, že řeší získání tím, že se žadatel přijme za švédského občana, nebo byl-li žadatel dříve držitelem švédského občanství, nebo je-li žadatel ženat se švédským občanem, nebo jsou-li jinak s ohledem na žadatelovy poměry zvláštní důvody pro jeho přijetí za švédského občana, lze naturalizaci povolit, i když podmínky

Abys Československý státní příslušník obdržel povolení ke vstupu do Švédska, musel mít platný cestovní pas a vízum. Dříve než vypršelo vízum, musel žádat o povolení k pobytu, případně o povolení k práci. Tzv. povolení k usídlení (bottsättningsstillstånd) znamenalo, že cizí státní příslušník získal neomezené právo na práci i pobyt kdekoli v Švédsku. Cizinci, kteří při vstupu do Švédska neměli pas či povolení k práci, mohli být odmítnuti. Výjimku měli političtí uprchlíci. Žádost o povolení k usídlení se podávala na policejním úřadě. Cizinec, který se přistěhoval do Švédska, aby se zde usadil, se musel do čtrnácti dnů přihlásit do církevní evidence. Toto neznamenalo, že by byl zapřán do švédské církve, šlo pouze o registraci obyvatelstva.¹¹⁰

Českoslovenští emigranti ve Švédsku měli buď československé cestovní pasy, nebo pokud prošla jejich platnost, dostali od švédských orgánů tzv. främlingspasy – švédské cizinecké pasy. Tento doklad měli také uprchlíci, kterým byly československé pasy odebrány v některém z uprchlických táborů v Evropě. Do těchto dokumentů dostávali emigranti od švédských úřadů povolení k pobytu i k práci.

Někteří českoslovenští emigranti obdrželi tzv. reisepasy – resedokument, doklad pro politické uprchlíky. Tento dokument při cestách do dalších zemí

stanovené v 1. odstavci nejsou splněny. Je-li žadatel dánským, finským, islandským nebo norským občanem, lze se, i když jinak není zvláštního důvodu, odchýlit od podmínky uvedené v bodě 2.

Jestliže žadatel, který je cizím státním občanem, neztratí toto občanství svou naturalizací, nýbrž je-li tomu třeba svolení vlády či jiného úřadu onoho cizího státu, lze jako podmínku k získání občanství stanovit, aby žadatel před krajskou správou (länstyrelse) určenou Králem do určité doby prokázal, že podobné svolení bylo vydáno. Krajská správa je povinna rozhodnout, zda byl předložen náležitý doklad.

Jestliže je cizinec podle tohoto paragrafu přijat za švédského občana, určí Král, zda se naturalizace vztahuje i na žadatelovy svobodné děti do 18 let.

Z komentáře k zákonu: 1. Dále mohl cizinec opustit svou vlast za takových okolností, že lze s určitostí předpokládat, že se do ní nemůže vrátit; jestliže takový cizinec tím, že se zde usadí a přijme zaměstnání, zřetelně manifestuje svůj úmysl zůstat v zemi, lze uznat, že existují zvláštní důvody k naturalizaci. Pokud možno chce se zabránit, aby švédská naturalizace dala vzniknout dvojímu občanství. – V případě politických uprchlíků mimoto nelze důvodně žádat, aby vystoupili ve spojení s reprezentanty vládnoucího režimu ve vlasti a žádali zbavení občanství. Z těchto důvodů osvobození od staršího občanství nebo o možnosti osvobození od něj, bývá rozhodnutí o naturalizaci činěno bez podmínek.“ Dle Čechoslovák ve Skandinávii, č. 1, únor, 1973, s. 9, převzato z: Robert Malmgren – Balcar G. F. Sundberg – Gustav Petrn: Sveriges grundlagar och tillhörande författningar med förklaringar, P. A. Norstedt & Söners förlag, Stockholm.

byl postaven téměř na roveň švédskému cestovnímu pasu. Držitel reisepasu nemusel mít víza většiny zemí západní Evropy a nemusel mít švédské zpětné vízum. Držitel främlingspasu mohl cestovat do zahraničí pouze se souhlasem švédských orgánů a měl-li vízum země, do které chce cestovat. Povolení k cestě do zahraničí a zpět do Švédska bylo vydáváno příslušným švédským úřadem na doporučení policejní stanice v místě bydliště emigranta. Jestliže emigrant nežil v místě bydliště pořádaným životem a neplnil své občanské povinnosti, nedostal povolení k cestě a zpětné vízum. Bez zpětného švédského ho víza nemohl dostat vízum státu, do kterého chtěl cestovat.¹¹¹

Švédský právní řád zamezoval možnost držení dvojího občanství. V konvenci z roku 1963 o několikanásobném občanství, jež podepsalo Švédské království, byl tento princip jasně vyjádřen. Princip neplatil jen pro konvenční země, nýbrž pro všechny země, kde získání švédského občanství neznamená automaticky ztrátu starého občanství. Podle platné praxe se však političtí uprchlíci stávali švédskými občany bez tzv. „podmínek“ – tedy že do dvou let československý emigrant předloží potvrzení, že byl propuštěn z československého státního svazku. Jestliže některému žadateli, který získal švédské občanství s „podmínkou“, bylo zamítnuto uvolnění ze státního svazku nebo jestliže neoddržel v obvyklém čase odpověď na svou žádost o uvolnění, mohl Invandrarverket zrušit „podmínku“.¹¹²

Československým exulantům se podařilo vyjednat s Invandrarverket výjimku, že mohli získat švédské občanství, aniž by se museli zbavit československého, což pro exulanty byla velmi citlivá záležitost.¹¹³

Rozhodující v otázce statutu politického uprchlíka byla u dotyčné osoby politická činnost v jeho rodné zemi před příchodem do Švédska, okolnosti, za jakých opustil svoji zemi, pobyt v cizině a též stanovisko československých úřadů k dotyčnému. To, že někdo byl při příchodu do Švédska považován za politického uprchlíka, nebylo automatické, že za něho bude považován navždy. Mohly existovat okolnosti, které zapříčinily, že „uprchlictví“ skončilo.

Invandrarverket považoval československé občany, kteří se nacházeli ve Švédsku bez povolení československých úřadů a z tohoto důvodu byli odsouzeni

110 Tamtéž, s. 11, 12.

111 AMVZ, Politické zprávy, Stockholm 1972, č. 053/72 ze dne 2. června 1972.

112 V dopisu Invandrarverket uveřejněném v Čechoslováku nebyl charakterizován časový úsek, jenž odpovídal obvyklému času.

113 Dle rozhovoru s Otakarem Štorchem 5. listopadu 2005 v Sollentuně a 22. září 2009 ve Stockholmu.

nebo byli vystaveni nebezpečí odsouzení k trestu vězení v Československu, principiálně za politické uprchlíky. Toto posuzování vycházelo ze stanoviska, jež československé úřady zastávaly vůči těmto československým občanům. Pokud se někdo považoval za politického uprchlíka a obdržel švédské občanství s tzv. „podmínkou“ – tedy že do dvou let předloží potvrzení, že byl propuštěn z československého státního svazku, měl se obrátit na Invandrarverket a opět vylíčit okolnosti svého případu jako uprchlíka a měl požádat o osvobození od „podmínky“. Invandrarverket měl za povinnost znovu případ přezkoumat. Těž bylo možné se odvolat přímo ke královskému majestátu.¹¹⁴

Invandrarverket měl až do roku 1972 možnost považovat československé emigranty za první za československé příslušníky, za druhé za osoby bez státní příslušnosti, za třetí za politické uprchlíky. Na základě toho, že Statens Invandrarverket změnil statut občanů z ČSSR, kteří se zdržovali ve Švédsku bez povolení československých úřadů, a považoval je za politické uprchlíky, vyplýval pro ně praktický důsledek, že měli v podstatě právo žádat resedokument a měli lepší situaci při udělování švédského občanství, protože se na ně nevztahovala tzv. „podmínka“. Ten, kdo vlastnil resedokument, nemusel žádat o víza do většiny zemí. Nemusel žádat ani o zpětné vízum – „ätterresa“.

Žádost o vydání resedokumentu se podávala k místnímu policejnímu úřadu a posuzoval ji Statens Invandrarverket. Žádosti se vyhovělo, či byla zamítnuta podle toho, zda úřad uznal žadatele za politického uprchlíka ve smyslu Ženevské konvence, či nikoliv.

Podle Ženevské konvence, kterou Švédsko ratifikovalo v roce 1951, byla za politického uprchlíka považována osoba, „*kteřá ze závažných příčin, z obavy před pronásledováním z důvodu rasy, náboženství, příslušnosti k určité skupině občanů, politického přesvědčení se nachází mimo svou zemi, kam přísluší původním státním občanstvím a z důvodu oněch příčin nebo z obavy z nich si nepřeje setrvávat pod svrchovaností té země, nebo ta osoba, která není občánem některé země a je v důsledku skutečnosti výše uvedených mimo svou zemi, kde měla dříve svůj obvyklý pobyt a nemůže nebo si nepřeje z obavy před skutečnostmi výše uvedenými se do dotyčné země vrátit.*“

Ve švédském zákonodárství je obdobná definice v zákonu o cizích státních příslušnících (o cizincích) v par. 2.: „*Za politického uprchlíka se považuje cizinec, který ve své zemi se vystavuje riziku politického pronásledování. Tím se rozumí, že někdo z důvodu svého původu, příslušnosti k určité skupině občanů, náboženství nebo politického přesvědčení je vystaven pronásledování smě-*

¹¹⁴ Čechoslovák ve Skandinávii, č. 1., Říjen, 1972, s. 11–12.

řujícím proti jeho životu nebo svobodě nebo jinak je v těžké situaci nebo z důvodů politického provinění mu hrozí vážný trest.“¹¹⁵

Vzhledem k tomu, že nebylo snadné, aby se emigranti setkali se svými příbuznými v Československu, byl tento problém řešen různými způsoby. Pokud nebyla příbuzným povolena cesta do Švédska, setkání často probíhala v jiných socialistických zemích. Emigranti, držitelé švédského cestovního pasu, se mohli snadno setkat se svými příbuznými v Polsku, Maďarsku či Rumunsku. Do těchto zemí bylo poměrně snadné získat vízum. Do Bulharska a Jugoslávie nebyla víza potřebná a emigranti mohli cestovat v rámci bezvízového styku i na „främlingspasy“. Situace, kdy se emigranti se svými příbuznými setkali v zahraničí, nebyly neobvyklé.¹¹⁶

Švédské království nečinilo žádný rozdíl v poskytování různé pomoci mezi jednotlivými národnostmi. Sociální úřad – Socialstyrelsen – poskytoval zdarma ubytování, jednorázovou finanční výpomoc přibližně 1 000 švédských korun na osobu na ošacení. Do doby, než byl dotyčný zařazen do pracovního procesu, navštěvoval jazykové kurzy. Po dobu jazykové přípravy byl frekventantům poskytován finanční příspěvek na osobu ve výši 600–900 švédských korun měsíčně a prostředky na ubytování.¹¹⁷ Jazykové kurzy byly poskytovány zdarma, avšak účast na výuce byla úřady kontrolována a rozhodovala o přidělení finanční výpomoci.¹¹⁸ Uprchlíkům byly nabízeny jazykové kurzy podle vzdělání, profese a jejich délka byla různá.¹¹⁹ Pro mnoho Švédů bylo koncem šedesátých let naprosto novou zkušeností setkávání se s cizinci-uprchlíky, kteří nemluvili zcela výbornou švédštinou, navíc s dobrým přízvukem. Vznikající nedorozumění patřila mezi traumatizující zkušenosti začleňujících se uprchlíků.¹²⁰ Po skončení jazykových kurzů byli přistěhovalci zařazováni do pracovního procesu podle své kvalifikace. Po tomto stadiu již dále nebyla poskytována další mimořádná sociální výpomoc ze strany sociálního úřadu. Přistěhovalec však mohl žádat o finanční půjčku od zaměstnavatele nebo od státu. Ta však již byla

¹¹⁵ Čechoslovák ve Skandinávii, č. 2., prosinec, 1972, s. 14–15.

¹¹⁶ AMVZ, Politické zprávy, Stockholm 1972, č. 0117/72 ze dne 29. prosince 1972.

¹¹⁷ AMZV, Politické zprávy Stockholm, 1970, č. j. 016/70.

¹¹⁸ Dle rozhovoru s prof. Michaellem Bogdanem 16. září 2005 v Lundu.

¹¹⁹ Dle rozhovoru s Ing. Dagmar Brabencovou 1. září 2005 ve Stockholmu.

¹²⁰ Dle rozhovoru se Mgr. Zuzanou Poláškovou a ak. arch. Janem Poláškem 6. listopadu 2005 ve Spånga, Stockholm.

úročena.¹²¹ Studentům vysokých škol byla nabízena speciální studijní půjčka s dlouhodobou lhůtou splatnosti.¹²²

Zaměstnání bylo získáváno především prostřednictvím zprostředkovatele práce, jejich pomoc byla bezplatná. V oblasti sociální a zdravotní péče měli cizinci v podstatě stejná práva a povinnosti jako švédští státní příslušníci.¹²³

Pro československé uprchlíky nebylo obtížné získat povolení k usídlení – pobytu a povolení k práci. Ti, kteří získali tato povolení, byli sociálně zrovnooprávněni se Švédy. Švédsko ratifikující Ženevskou konvenci o uprchlících však přistupovalo k přiznání statutu politického uprchlíka poměrně restriktivně. Získání resedokumentu představovalo možnost bezvízového styku s většinou zemí západní Evropy, což v případě československého pasu nebylo možné.¹²⁴

Situace československých uprchlíků po příjezdu do nové země nebyla jednoduchá. Etablování bylo velmi dlouhým procesem, ve kterém museli začínat zcela od základů. Část švédské společnosti byla vůči uprchlíkům z východní Evropy přezíravá a ne zcela ochotná k aktivní pomoci. Z těchto důvodů se uprchlíci museli vyrovnávat i se situací, že museli vynakládat velké úsilí a čas, aby získali opět určité postavení v nové společnosti.¹²⁵

VI. Rok 1968 a akce k výročí srpnových událostí

Rok 1968 přinesl zintenzivnění činnosti československých exulantů.¹²⁶ Členové Komitě pro svobodné Československo, které se ustavilo v ranních hodinách dne 21. srpna 1968 v Malmö, se telegramem obrátili na švédského ministerského předsedu Tage Erlandera¹²⁷ s požadavky na podporu Československa. Komitě též kontaktovalo redakce novin v jižním Švédsku s žádostí, aby otiskly výzvy na podporu Československa.¹²⁸

O den později, 22. srpna, se krajané v Malmö a v okolí účastnili protestní demonstrace za účasti 15 000 osob, při níž promluvil tehdejší ministr školství a pozdější premiér Olof Palme.¹²⁹

126 Kapitola vychází ze studie: Štěpán, Jiří: Československý exil v jižním Švédsku a rok 1968. In: Krákor, Pavel: Pražské jaro 1968, Pokus o obnovu občanské společnosti, Praha 2008, s. 68–77.

127 Tage Fritiof Erlander, narozen 13. června 1901 v Ransäter, zemřel 21. června 1985 v Huddinge. Premiér Švédského království a předseda Švédské sociálně demokratické strany v letech 1946–1969. Dle: Weibull, Jörgen: Swedish history in outline, Stockholm 1997, s. 160.

128 Sydsvenska Dagbladet, 22. srpna 1968, s. 27.

129 Olof Palme, narozen 30. ledna 1927 ve Stockholmu, zavražděn 28. února 1986 ve Stockholmu. Politický postup Olofa Palmeho je pozoruhodný. Počátkem 50. let vstoupil do sociálně demokratické strany a roku 1953 se stal osobním tajemníkem ministerského předsedy Tage Erlandera. V roce 1958 byl zvolen do parlamentu a už o pět let později se roku 1963 stal členem vlády jako ministr bez portfeje. Dva roky nato zastával post ministra komunikací a roku 1967 byl jmenován ministrem školství a církevních záležitostí, do roku 1969. Poté, co Tage Erlander odstoupil z čela vlády a sociálně demokratické strany, stal se Olof Palme jeho nástupcem. V letech 1969–76 byl ministerským předsedou, v letech 1976–82 zůstal předsedou strany, avšak bez vládní odpovědnosti, kterou mu přinesly vítězné volby roku 1982, kdy se stal opět ministerským předsedou a tento úřad zastává až do 28. února 1986, když je na něho ve Stockholmu spáchán atentát.

121 AMZV, Politické zprávy, Stockholm, 1970, č. j. 016/70.

122 Dle rozhovoru s prof. Michaelem Bogdanem 16. září 2005 v Lundu.

123 AMZV, Politické zprávy, Stockholm, 1970, č. j. 016/70.

124 Dle rozhovoru s prof. Michaelem Bogdanem 16. září 2005 v Lundu.

125 Dle rozhovoru se Mgr. Zuzanou Poláškovou a ak. arch. Janem Poláškem 6. listopadu 2005 ve Spånga, Stockholm.

Pořadatelem demonstrace konané ve Folkets parku bylo krajské vedení sociálně demokratické strany v Malmö a v regionu Skåne. Hlavním řečníkem byl Olof Palme, jehož projev doprovázel spontánní aplaus. Hovořil o právu Čechoslováků na sebeurčení. Demonstrace procházela stejnými místy jako při manifestaci v souvislosti s děním v Československu v letech 1938 a 1948. Demonstraci zahájil svým projevem šéfredaktor periodika Arbetet Frans Nilsson, který pak předal slovo Olofu Palmemu. Olof Palme ve své řeči pronesl následující: „Po pozoruhodné návštěvě Československa na počátku 50. let jsem popsal svoje hluboké rozhořčení nad nesmyslným společenským systémem a vyjádřil jsem přesvědčení, že dříve nebo později musí přijít změna. Moje přesvědčení se ukázalo v souvislosti s následnými změnami, které měly vlastní kořeny v silné reakci proti komunistické straně. Československo není demokratické. Ale země opět ukázala svoji vůli po nezávislosti a dalším vývoji v demokratických souvislostech, tak jak v budoucnu celý svět doufá.“ Olof Palme dále prohlásil: „My Švédové jsme hluboce otřeseni novou situací v Československu. Cítíme rozhořčení, pobouření a zoufalství. Jsme hluboce zarmouceni a zklamáni. Československo neleží daleko, jeho občané jsou blízko. Naše intenzivní přání tomuto lidu směřují ke svobodě.“¹³⁰

Řečníci hovořili před plakátem odsuzujícím sovětskou invazi do Československa. Noviny např. Sydsvenska Dagbladet Snällposten otiskly výzvu, aby Švédsko morálně podporovalo československé občany.¹³¹

Účast na demonstracích ve prospěch Československa měla pro Olofa Palmeho i osobní důvod, jelikož měl k Československu osobní vztah. Když v roce 1949 pobýval v západních okupačních zónách Německa a seznámil se se situací v Československu, poznal českou studentku Jelenu Rennerovou, s níž uzavřel v prosinci 1949 sňatek, který jí umožnil vycestovat ze země. Sňatek formálně trval do roku 1952. Jelena se stala lékařkou, provdala se za švédského lékaře a zůstala ve Stockholmu.¹³²

Podobné akce ať již demonstrace či tiskové aktivity na podporu Československa se konaly i v jiných městech v závislosti na četnosti československé exilové komunity a její akceschopnosti, která byla pochopitelně podmíněna organizačními schopnostmi jednotlivců.

Výročí srpnových událostí se stalo důvodem pro připomínání událostí 21. srpna. V jižním Švédsku se do protestů zapojili členové Sdružení svobodných

Čechoslováků v jižním Švédsku. Členové sdružení kontaktovali mládežnické organizace politických stran a společně uspořádali protestní shromáždění. Protestní shromáždění se konalo v Malmö na náměstí Gustav Adolfs torg. Členové sdružení na demonstraci promluvili a rozvinuli transparent, na kterém byly jako na mapě zobrazeny všechny porobené státy, každý národ byl zastoupen jedním představitelem, který pak pronesl krátký projev. Československý zástupce byl ještě omotan řetězem.¹³³ V Malmö se sešlo asi 150 Čechoslováků a okolo sto Švédů.¹³⁴

Výročí pochopitelně nezůstalo stranou zájmu ani v hlavním městě, kde ve večerních hodinách proběhla dvě protestní shromáždění. Ve stockholmském Vasa Parken se sešlo asi na 400 účastníků shromáždění a následně demonstrace pokračovala před zastupitelským úřadem Sovětského svazu a kanceláří sovětského Aeroflotu. Přestože v blízkosti sovětské ambasády se nacházely i ambasády Polska a Bulharska, protest směřoval výlučně proti sovětské ambasádě.¹³⁵

V den 5. výročí okupace uspořádalo Sdružení svobodných Čechoslováků v jižním Švédsku shromáždění v sále městské knihovny v Malmö, kde s projevem vystoupil poslanec Márten Werner,¹³⁶ člen strany Moderata Samlingspartiet.¹³⁷ Též byl promítán dokumentární film americké televize „Československo 1918–1968“. Jako významný představitel československého exilu vystoupil mezinárodní šachový velmistr Luděk Pachman.¹³⁸ Pro větší dosah jeho projevu byl přednesen v němčině a klíčové pasáže byly překládány do švédštiny.¹³⁹ Z protestní manifestace byla přijata rezoluce, která byla zaslána ministerskému předsedovi Olofu Palmemu a generálnímu sekretáři Spojených národů.¹⁴⁰

U příležitosti desátého výročí sovětské okupace Československa se zakativovalo československé exilové hnutí, které organizovalo demonstrace.

133 Dle rozhovoru s Ing. Stanislavem Schottlem dne 17. září 2005 v Malmö, Limhamn.

134 Soukromý archiv Ing. Stanislava Schotta, Malmö, Limhamn. Zpráva o činnosti Sdružení svobodných Čechoslováků v jižním Švédsku za rok 1969.

135 AMVZ, Politické zprávy, Stockholm 1969, č. 060/69 ze dne 26. srpna 1969.

136 Narozen 5. září 1918 v Malmö, zemřel 24. prosince 1992. Poslancem v letech 1971–1981, kněz. Dle rozhovoru s Ing. Stanislavem Schottlem dne 17. září 2005 v Malmö, Limhamn.

137 Švédská konzervativní strana.

138 Luděk Pachman, narozen 11. května 1924 v Bělé pod Bezdězem, zemřel 6. března 2003 v Pasově v Německu. V roce 1972 byl donucen odejít do exilu.

139 Čechoslovák ve Skandinávii, č. 4., srpen 1973, s. 1.

140 Čechoslovák ve Skandinávii, č. 5., říjen 1973, s. 1. Soukromý archiv Ing. Stanislava Schotta, Malmö, Limhamn. Zpráva o činnosti Sdružení svobodných Čechoslováků v jižním Švédsku za rok 1973.

130 Dle Demokratisks Uppslutning i Jättemöte, Sydsvenska Dagbladet, 22. srpna 1968, s. 27.

131 Sydsvenska Dagbladet, 22. srpna 1968, s. 27.

132 Dlak, Jan: Olof Palme a Česko, in: Severské listy, dle <http://www.severskelisty.cz/osobnos/osobo062.htm> (16. srpna 2008).

Hlavním organizátorem demonstrací a vzpomínkových akcí ve Švédsku se stala redakce periodika Folk i Bild/Kulturfront. Největší demonstrace se konala ve Stockholmu, jíž se zúčastnilo na 3 000 lidí, v Göteborgu na 600. Protestní schůze a demonstrace se konaly prakticky ve všech větších městech.¹⁴¹

U příležitosti dvacátého výročí okupace Československa bylo opět velmi aktivní Sdružení Čechoslováků v jižním Švédsku. Uspořádalo v městské knihovně v Malmö rozsáhlou výstavu „Československo – 1968–1988“ s obrázkovou dokumentací a výstavou československé exilové karikatury. Na výstavě byly také švédské překlady československé exilové literatury.¹⁴² Součástí akcí se stala i demonstrace uspořádaná v Malmö, na které vystoupil člen vedení politické strany Folkpartiet¹⁴³ a spisovatel Andres Küng.¹⁴⁴ Jeho projev „Nechceme perestrojku a glasnost – chceme svobodu“ se především věnoval sovětskému imperialismu a situaci v okupovaných zemích.¹⁴⁵

141 Severské listy, č. 7, r. 1, září 1978, s. 1. K protestním akcím u příležitosti 10. výročí srpnových dnů: Štěpán, Jiří: Československý exil v jižním Švédsku a rok 1968, In: Krákorá, Pavel: Pražské jaro 1968, Pokus o obnovu občanské společnosti, Praha 2008, s. 68–77.

142 Kurátorem výstavy byl malíř Luděk Holub žijící v Malmö, který výstavu doplnil i články o exilových umělcích.

143 Roku 1902 byla vytvořena Liberální lidová strana (Folkpartiet Liberalerna). Liberální skupiny přitom působily ve švédském Riksdagu již od roku 1895. Mezi 1. a 2. světovou válkou neměla strana větší podporu, ke zlepšení situace došlo po 2. světové válce, kdy se stala nejsilnější nelevicovou stranou. V letech 1976–1982 se podílela na nelevicových koaličních vládách a v letech 1978–1979 dokonce vytvořila vlastní menšinovou vládu.

144 Andres Küng (3. září 1945–10. prosince 2002), spisovatel, poslanec. Jeho rodiče pocházeli z Estonska, odkud uprchli po okupaci země Sovětským svazem.

145 Severské listy, č. 4/88, s. 1.

VII. Spolková činnost československého exilu ve Švédsku

1. Spolky vzniklé po roce 1948

Sdružení svobodných Čechoslováků ve Švédsku

Podle materiálů, které jsou k dispozici, především Oběžníku Sdružení svobodných Čechoslováků, je možno určit období vzniku Sdružení svobodných Čechoslováků ve Švédsku na rok 1949 či přelom roku 1949/1950.¹⁴⁶ Je pravděpodobné, že navázalo na činnost Komitétu pro československé uprchlíky, jehož předsedou byl bývalý vyslanec ve Stockholmu dr. Eduard Táborský. Členy sdružení byli významní představitelé československého exilu, mezi nimi i bývalý vyslanec v Oslo PhDr. Emil Walter. Svými kontakty napomáhala hraběnka Amelie Posse-Brázdová. Ideovou a obsahovou návaznost Sdružení svobodných Čechoslováků ve Švédsku potvrzují exulanti z roku 1948.¹⁴⁷ Jedním z důvodů provázanosti komitétu a sdružení byla poměrně malá potenciální členská základna.

Dle Oběžníku Sdružení svobodných Čechoslováků ve Švédsku č. 4 z roku 1950 byl předsedou Sdružení dr. Emil Walter a jednatelem Miloslav Slonček.¹⁴⁸ Sdružení začalo pro své členy shromažďovat knihovnu a záhy mělo v Arbetarrörelsens Arkiv knihovnu s českými, německými a anglickými tituly.¹⁴⁹

146 Dle informačního oběžníku č. 19. Ústředního svazu československého studentstva v exilu z 1. prosince 1949 se 10. prosince 1949 měla konat ustavující schůze zemského svazu ve Švédsku. Ve stejný den se též měla konat „valná hromada Sdružení čs. uprchlíků ve Švédsku“, tedy Komitétu pro československé uprchlíky, na který navázalo Sdružení svobodných Čechoslováků ve Švédsku.

147 Dle rozhovoru s Ludmilou Koppovou dne 22. září 2009 ve Stockholmu a Ing. Milanem Koppem dne 22. září 2009 ve Stockholmu.

148 Centrum pro československá exilová studia při Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci, fond Mirko Janeček, Oběžník Sdružení svobodných Čechoslováků ve Švédsku, č. 4, 1950, s. 2.

149 Tamtéž.

Činnost československé emigrace zaznamenala i československá ambasáda, které nešlo, že ve dnech 12.–17. července 1950 se ve Skarpnäckeru nedaleko Stockholmu konal mezinárodní tábor sociálnědemokratické mládeže, kterého se zúčastnili i mladí Čechoslováci. V táboře byla vyvěšena československá vlajka a skupina deseti československých emigrantů před své stany umístila nápis „Det fria Tjeckoslovakien“. Proti tomu protestoval československý chargé d'affaires u švédského ministerstva zahraničních věcí a žádal, aby nápis „Det fria Tjeckoslovakien“¹⁵⁰ byl odstraněn „s poukazem, že se nejedná o representanty svobodného Československa, nýbrž o emigranty.“¹⁵¹

Vedle Sdružení svobodných Čechoslováků ve Švédsku zde působila i slovenská skupina emigranta Datelinky, podle československého vyslanectví člena Hlinkovy strany, okolo kterého se vytvořila skupina příznivců Karla Sidora.¹⁵²

Sdružení koncem roku 1951 uspořádalo schůzi, na které byl zvolen nový výbor. Předsedou byl zvolen Jan Pollák, místopředsedy Václav Čada a J. K. Cibulka. Funkci tajemníka Sdružení zastával dr. Robert Vlach, pokladníkem byl Ferdinand Pejskar. Sdružení pro svoji činnost mělo dva referenty – sociální referát zastával Vilém Železný a společenský referát Otakar Telechovič. Sdružení vykonávalo činnost i mimo Stockholm, mělo své zástupce v Malmö, kterým byl Stanislav Schottl a zástupcem pro Göteborg Radislav Kresta. Pro lepší dokumentaci činnosti Sdružení vykonával funkci zapisovatele Jaroslav Cerha.¹⁵³

Sdružení velmi dbalo o sociální aspekt činnosti, proto do uprchlických táborů v Německu bylo vypraveno velké množství svršků a potravin.¹⁵⁴ Umožnilo patnácti dětem z uprchlického tábora Valka v Německu prázdninový pobyt na zotavenou, který probíhal v různých částech Švédska. Prázdninový pobyt se konal za spolupráce Sdružení, Americkým fondem pro československé uprchlíky

a švédskou organizací Rädta Barnen.¹⁵⁵ Další obdobnou činností byla „akce učňovská“, kdy několika chlapcům (koncem roku 1951 jich ve Švédsku bylo jedenáct) z uprchlických táborů Sdružení poskytl možnost, aby se ve Švédsku vyučili řemeslu. Sbírký svršků ve prospěch exulantů v uprchlických táborech v Německu byly opakovaně pořádány v letech 1952 a 1953.

Jako informační platforma sloužil jednak Oběžník Sdružení svobodných Čechoslováků ve Švédsku, kterého v roce 1951 bylo vydáno osm čísel, a jednak švédský bulletin Veritas se šesti čísly roku 1951.¹⁵⁶ Oběžník byl vydáván minimálně do roku 1953.¹⁵⁷ Bulletin byl vydáván v nákladu 500 kusů a byl rozeslán po celém Švédsku. Robert Vlach velmi stál o to, aby se členové Sdružení snažili vejít v kontakt s místními redakcemi novin a skrze ně ovlivňovali švédské veřejné mínění.¹⁵⁸

Sdružení osobou tajemníka dr. Roberta Vlacha jednalo s představiteli koncernu ASEA v oblasti Västerås, kde vykonávali praxi českoslovenští uční, kteří uprchli do Německa. Vzhledem k tomu, že ve Västerås existovala početná krajanská komunita, rozhodlo se Sdružení zřídit ve Västerås odbočku.¹⁵⁹ Aktivity ve Västerås vycházely z iniciativy stockholmského Sdružení a především Roberta Vlacha.¹⁶⁰

Sdružení se muselo vyrovnávat s velkou fluktuací členstva způsobenou četnými odjezdy krajanů do Spojených států. Ke konci roku 1951 mělo Sdružení celkem 94 členů.¹⁶¹ Důvodem odchodů ze Švédska do Spojených států amerických byla mezi emigranty rozšířená obava z blízkosti Sovětského svazu.

150 Svobodné Československo.

151 AMVZ, Politické zprávy, Stockholm 1950, č. 437-d/50, ze dne 26. července 1950.

152 AMVZ, Politické zprávy, Stockholm 1951, č. 133/D/1951. Další informace o činnosti této skupiny jsou nedostupné.

153 Soukromý archiv Ing. Stanislava Schottla, Malmö, Limhamn. Oběžník Sdružení svobodných Čechoslováků ve Švédsku, č. 17, leden 1952, s. 1. Revizory účtů byli zvoleni krajané V. Šimečková a L. R. Špaček, náhradníky V. Pavel, L. Železná, K. Šimek, a J. Zámečník.

154 Centrum pro československá exilová studia při Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci, fond Mirko Janeček, Zpravodaj československých studentů ve Švédsku, Uppsala – Stockholm, leden 1951, s. 3.

155 Soukromý archiv Ing. Stanislava Schottla, Malmö, Limhamn. Oběžník Sdružení svobodných Čechoslováků ve Švédsku, č. 13, září 1951, s. 1. Pobyt dětí byl obsáhle medializován v Oběžníku a též ve výtazích, které Sdružení vydávalo ve švédštině. Sdružení též ve švédštině vydalo letáky, kde popisovalo životní podmínky v uprchlických táborech a poukazovalo na podmínky, ve kterých zde žily děti.

156 Tamtéž, Oběžník Sdružení svobodných Čechoslováků ve Švédsku, č. 17, leden 1952, s. 1. Bulletin Veritas byl ve švédské mutaci vydáván Sdružením svobodných Čechoslováků ve Švédsku. Centrální redakce Veritas sídlila v Římě.

157 Tamtéž, Oběžník Sdružení svobodných Čechoslováků ve Švédsku, č. 25, únor 1953, s. 1.

158 Tamtéž, Dopis dr. Roberta Vlacha Stanislavu Schottlovi ze dne 27. září 1951.

159 Tamtéž, Oběžník Sdružení svobodných Čechoslováků ve Švédsku, č. 17, leden 1952, s. 1. Odbočku prozatímně vedli krajané Čada, Rauš a Hall (z rozhovoru s Ludmilou Koppovou se pravděpodobně jedná o Petra Halla, rozhovor s Ludmilou Koppovou dne 22. září 2009 ve Stockholmu). Materiály nedávají informaci, zda se pobočka opravdu konstituovala.

160 Dle rozhovoru s Ludmilou Koppovou dne 22. září 2009 ve Stockholmu.

161 Soukromý archiv Ing. Stanislava Schottla, Malmö, Limhamn. Oběžník Sdružení svobodných Čechoslováků ve Švédsku, č. 17, leden 1952, s. 1.

Členská situace ve Sdružení nebyla nikterak uspokojivá, stále pokračovaly odchody členů. K opuštění Švédska a k odchodu do Spojených států se rozhodli i členové výboru a další o něm velmi intenzivně uvažovali.¹⁶² „*Odjezdy vznikly ve výboru mezery a bylo třeba navrhnout nové členy.*“¹⁶³ Odchody do Spojených států pokračovaly i v roce 1953 ve stejné intenzitě.¹⁶⁴ Z tohoto důvodu byla činnost výboru a Sdružení ochromena. Pro zintenzivnění činnosti se obrátil tajemník Sdružení na členy žijící v jižním Švédsku, aby navrhli vhodnou osobu, která by se stala členem výboru Sdružení. Z krátké diskuse vyplynulo jméno Stanislava Schottla, který byl následně jednomyslně zvolen členem výboru.¹⁶⁵

Sdružení vedle obvyklé činnosti začalo spolupracovat se švédskými novinami. „*Ve Stockholmu jsme šťastně debutovali v Aftonbladet a budeme si ho hledět, máme tu sice Svenska Dagbladet, ti byli na 28. říjnu a přinesli o tom článek, ale těm jsme zatím nic neslibili. Dagens Nyheter, na němž máme největší zájem, chce jen delší články, bohužel.*“¹⁶⁶ Nejen Stanislav Schottl, ale i ostatní krajané, např. v Göteborgu, Landskroně, se snažili působit na místní tisk. Existoval však problém, jelikož Sdružení disponovalo velmi malým okruhem osob, které by byly schopné pracovat pro tisk. „*Máme přesně řečeno zatím jen čtyři osoby, které dovedou přeložit alespoň drobné zprávy. Na články si zatím s nimi netroufáme.*“¹⁶⁷ Členové usedli v jižním Švédsku se záhy aktivně zapojili do činnosti a spolkové schůzky konali jednou týdně.¹⁶⁸

Tajemník dr. Robert Vlach v Oběžníku oznámil vznik Knižnice lyriky, která byla, jak psal: „*příspěvkem krajanů Švédska k dosud tak chudé činnosti kulturní našeho exilu.*“¹⁶⁹

Sdružení aktivně spolupracovalo s Křesťanskou akademií v Římě a podílelo se na distribuci časopisu Veritas.¹⁷⁰ Robert Vlach později s Křesťanskou akademií spolupracoval při vydávání Sklizně svobodné tvorby.

Sdružení se pravděpodobně formálně rozpadlo na konci roku 1954 v souvislosti s odchody členů do Spojených států amerických a Kanady a též z dů-

vodu, že Robert Vlach získal lektorát slovanských jazyků na Lundskej univerzitě a své další aktivity spojil především s jihošvédským Lundem. Část členů jistě přešla do Sokola Stockholm vzniklého roku 1953.¹⁷¹ Sdružení svobodných Čechoslováků ve Švédsku však v neformální podobě přežilo rok 1954, když se jeho členové dále setkávali při různých příležitostech, které byly stále považovány za akce Sdružení a nikoliv za akce jednotlivců.¹⁷² Podle výpovědi pamětníků nelze přesně určit zánik Sdružení, protože členové fluktovali mezi Sdružením a Sokolem Stockholm. „*Jeden čas šlo jak Sdružení, tak Sokol, paralelně. Nekončilo to nikdy, ale nijak se to neobnovovalo a postupně to mizelo.*“¹⁷³

Sokol Stockholm

Ve Švédsku byly ustaveny dvě sokolské jednoty, ve Stockholmu od roku 1953 a v Göteborgu od roku 1977. Obě byly začleněny do Západoevropské župy se sídlem v Mnichově a do Ústředí československého sokolstva v zahraničí se sídlem v New Yorku.¹⁷⁴

Jednota Sokol Stockholm byla založena v roce 1953¹⁷⁵ díky působení slávistického činovníka Valouška. Prvním starostou stockholmské jednoty se stal Josef Orálek, který do Švédska přišel v roce 1948. Exulanti, kteří se podíleli na činnosti Sokola v 50. a 60. letech, potvrzují činnost Sokola s tím, že tyto aktivity nebyly písemně zaznamenávány. Převážně se jednalo o společenské aktivity, které se pravidelně opakovaly a byly určené pro úzkou skupinu osob. Přirozenou náplní byla tělocvičná činnost. Aktivity Sokola a Sdružení fungovaly paralelně s tím, že nebylo třeba tyto aktivity institucionalizovat. Na organizovanou činnost měla dopad i aktivita československé ambasády, která se nepříznivě odrazila na vzájemné důvěře mezi členy Sokola. Josef Orálek byl starostou Sokola pravděpodobně do roku 1968. S nastávajícími léty činnost Sokola upadávala.

162 Tamtéž, Oběžník Sdružení svobodných Čechoslováků ve Švédsku, září, 1952, s. 1. Takto odešli krajané Cibulka, Čada, Pejskar a Šimečková.

163 Tamtéž, Dopis dr. Roberta Vlacha Stanislavu Schottlovi ze dne 27. září 1951.

164 Tamtéž, Sdružení svobodných Čechoslováků ve Švédsku, č. 25, únor 1953, s. 1.

165 Tamtéž, Dopis dr. Roberta Vlacha Stanislavu Schottlovi ze dne 27. září 1951.

166 Tamtéž, Dopis dr. Roberta Vlacha Stanislavu Schottlovi ze dne 4. listopadu 1951.

167 Tamtéž.

168 Tamtéž.

169 Tamtéž, Oběžník Sdružení svobodných Čechoslováků ve Švédsku, září, 1952, s. 1.

170 Tamtéž, Dopis Jana Polláka a dr. Roberta Vlacha Stanislavu Schottlovi 5. srpna 1951.

171 Předpoklad se archivním výzkumem nepodařilo prokázat, avšak je velmi pravděpodobný. Potvrzují i pamětníci a činovníci Sokola Stockholm Ludmila Koppová a Milan Kopp.

172 Dle rozhovoru s Ludmilou Koppovou dne 22. září 2009 ve Stockholmu a rozhovoru s Ing. Milanem Koppem dne 22. září 2009 ve Stockholmu.

173 Tamtéž.

174 Severské listy, č. 5, r. 1, květen–červen 1978, s. 8.

175 Tamtéž.

S rokem 1968 přichází noví členové, což mělo vliv i na starší sokolskou generaci, a opět vzrůstala sokolská aktivita.¹⁷⁶

V Sokolu se od sedmdesátých let setkávali zástupci posrpnové a poúnorové emigrace. Jednatel byl poúnorový exulant Ing. Milan Kopp.¹⁷⁷

V roce 1972 byla součástí činnosti tradiční společenská setkání jak pro děti, tak dospělé, nechyběly sportovní a cvičenecké aktivity. Oblíbená byla každoroční svatováclavská zábava a mikulášská zábava, společné výlety spojené s opékáním buřtů.

Starostou byl Otakar Telechovič,¹⁷⁸ jednatelem Jan Knejp.¹⁷⁹

Stockholmská jednota měla k poslednímu dni roku 1972 celkem 164 členů, z toho 106 mužů, 47 žen, 2 dorostence, 2 žákyně. Otakar Telichovič byl též členem Ústředí československého sokolstva v zahraničí, prvním místostarostou župy západoevropské, kde též Marie Pechová zastávala post druhé místonáčelnice. Otakar Telichovič byl členem výboru Poradního sboru Čechů a Slováků v západní Evropě.

Jednota měla tři oddíly: cvičení, odbíjená, stolní tenis. Cvičilo se jednou týdně, v létě pak v sobotu a v neděli. Bylo organizováno též několik výletů do přírody. Oddíl odbíjené byl členem Svenska volleybollförbundet¹⁸⁰ a hrál jednu z volejbalových soutěží ve Stockholmu.

Rok 1972 byl 110. výročím založení Sokola a vrcholem těchto oslav se stal slet ve Vídni. Stockholmská jednota nebyla dostatečně silná, aby do Vídně vyslala vlastní soubor cvičenců se sestavou, ale jako diváků se sletu zúčastnilo 30 členů jednoty. Jednota uspořádala šest společenských podniků, jejichž návštěvnost se pohybovala mezi 70–80 účastníky.¹⁸¹

V roce 1973 slavila 20. výročí své existence a při té příležitosti uspořádala slavnostní akademii, jež se konala o Velikonocích 20.–23. dubna 1973.¹⁸²

176 Dle rozhovoru s Ludmilou Koppovou dne 22. srpna 2009 ve Stockholmu a rozhovoru s Ing. Milanem Koppem dne 22. srpna 2009 ve Stockholmu.

177 AMVZ, Politické zprávy, Stockholm 1971, č. 0107/71 ze dne 10. srpna 1971. V titulatuře sokolské jednoty se funkce tajemníka neobjevuje, avšak činnost Milana Koppa v jednotě je zřejmá.

178 Otakar Telechovič (1924–2008) patřil mezi první vlnu československé emigrace.

179 Čechoslovák ve Skandinávii, č. 1., říjen, 1972, s. 13. Objevuje se i jméno v podobě Jan Knejpa.

180 Švédský volejbalový svaz.

181 Čechoslovák ve Skandinávii, č. 2., duben 1973, s. 17–18. Součet členů jednoty neodpovídá o jednoho člena počtu podle podrobnějšího rozpisu.

182 Čechoslovák ve Skandinávii, č. 2., prosinec, 1972, s. 12. Tělocvičná jednota Sokol Stockholm uspořádala 9. února 1973 valnou hromadu, na které byla projednána zpráva o činnosti. Výbor

Valná hromada Sokola Stockholm se konala 27. února 1974. Byl zvolen nový výbor ve složení: Starosta Otakar Telechovič, místostarosta Svatopluk Braun, náčelník Miroslav Váňa, náčelnice Marie Sandman-Pechová.¹⁸³ V činnosti Sokola převládala obvyklá sportovní a společenská činnost.¹⁸⁴ Samotní sokolové hodnotili činnost jednoty následovně: „Od založení jednoty nebyla činnost tak rozvíjená jako dnes. Záslouhou několika obětavých členů i nečlenů je aktivita na neustálém vzestupu. Přesto, že klubovní místnosti nebyly ještě sto procentně zařízeny, už bylo veselo. Hrají se šachy, karty a kulečnick. Zpívá se při kytarě a poslouchá gramo-hudba. A když je nálada a tanečnice, tak se i tančí. O občerstvení je dobře postaráno. Správcovství se dostalo do dobrých rukou. A i když je neustále co dělat, zlepšovat, doplňovat, práce se setkává s úspěchem. Přáním výboru je, aby se v klubu scházeli všichni – sokolové i nesokolové, Češi a Slováci, popřípadě i Rusíni, staří, mladí, starousedlíci i novousedlíci. Aby se každý tu bavil a diskutoval podle své vůle a podle svých možností. Potom je třeba se chovat tak, abychom si rozuměli, i když máme někdy různé názory.“¹⁸⁵ Vzestup činnosti Jednoty byl zapříčiněn již dobrou adaptací československé emigrační vlny, která už neměla existenční problémy a věnovala se kulturním a společenským aktivitám.

V roce 1978 zastával post starosty stále Otakar Telechovič, místostarostou byl Miroslav Váňa. Jednota se soustavně zaměřovala na sportovní a kulturní činnost. Sportovní činnost se skládala především z volejbalu, kopané a plavání a nechybělo samozřejmě běžné cvičení. Sokol měl k dispozici tělocvičnu, již začal využívat vždy na podzim. Jednota pořádala i společenské zábavy pro děti i dospělé, pořádala zájezdy na slety a veřejná cvičení konaná po Evropě. Pro děti a dorost pořádala letní tábory v Rakousku a Švýcarsku, kterých se však mohli účastnit i dospělí. Pro děti vznikl dokonce kroužek zpěvu

pracoval v následujícím složení: starosta – Otakar Telechovič, místostarosta – Vladimír Vávra, jednatel – Jan Knejp, pokladník – Miroslav Váňa, náčelník – Luděk Vávra, náčelnice – Marie Pechová, místonáčelnice – Vladěna Vávrová, archivář a matrikář – Stanislav Tvrdý, vzdělávatel – Jindřich Krušina, členové výboru – Ilja Rus, Pavel Romanov.

183 Čechoslovák ve Skandinávii, č. 2., duben 1974, s. 13. Další funkce byly rozděleny takto: vzdělávatel Karel Drobeček, jednatel Jan Knejp, pokladník Pavol Dubovan, archivář a matrikář Stanislav Tvrdý, členové Emil Mitana, Vladimír Holub, Emil Vávra; odbíjená, revizoři Jan Danko, a Petr Donáth. Sokol měl i vlastní klub, který byl otevřen každý den mimo pondělí od 19. hodiny, a jeho správcem byl od 1. dubna Vilém Sýkora.

184 Např. dne 25. května 1974 pořádal Sokol májovou zábavu, při níž hrálo trio Zgoda.

185 Čechoslovák ve Skandinávii, č. 5., říjen 1973, s. 13.

a hudební výchovy, kam mohly docházet děti od čtyř let.¹⁸⁶ Pokračovala širou společenskou činností.¹⁸⁷

Rozsáhlá činnost Otakara Telechoviče došla 11. prosince 1978 ocenění významáním uděleným městem Stockholm za jeho dlouhodobou práci v tělovýchově a sportu. Stal se jedním z osmi činovníků vybraných z různých spolků působících ve Stockholmu.¹⁸⁸

Na valné hromadě uspořádané 23. března 1979 byl zvolen nový výbor jednoty a starostou nadále zůstal Otakar Telechovič.¹⁸⁹

Počátkem osmdesátých let se Sokol Stockholm rozpadl. Sokol se pravděpodobně rozpadl jednak z důvodů stáří zakládajících členů a též se na činnost a na mezilidských vztazích odrazila možnost upravení si vztahů s ČSSR.¹⁹⁰

Dne 23. března 1990 se na členské schůzi Sdružení svobodných Čechů a Slováků ve Stockholmu odhlasovalo obnovení sokolské jednoty. Výbor Jednoty Sokola pracoval v tomto složení – starosta: Jiří Koutný, jednatel – Ivo Bičelecki, pokladník a náčelník mužů – Jindřich Šípek, náčelnice žen – Ludmila Koutná, info, tisk, reklama – Karel Hruška, náhradníci – Dagmar Brabencová a Vendula Hatašová. Nově obnovená jednota měla 27 členů a pochopitelně došlo k personálnímu propojení Sdružení svobodných Čechů a Slováků a Sokola Stockholm.¹⁹¹ Počátkem září 1990 celkem 25 členů Sokola odsouhlasilo změnu dřívějšího švédského názvu Gymnastikförening Sokol Stockholm na nové jméno Sokol Stockholm, pod kterým bude nadále fungovat pro švédské úřady.¹⁹²

Po obnovení Sokola Stockholm zahájil obvyklou činnost zaměřenou na nácvik cvičení na sokolský slet, který se konal v roce 1990 v Paříži.

186 Severské listy, č. 5, r. 1, květen–červen 1978, s. 8.

187 Severské listy, č. 1, r. 2, leden 1979, s. 3. Mikulášské roku 1978 se zúčastnilo 47 dětí a 60 dospělých. K dalším aktivitám viz Severské listy, č. 3, r. 2, březen 1979, s. 4, Severské listy, č. 7, r. 3, září 1980, s. 2, s. 3.

188 Severské listy, č. 1, r. 2, leden 1979, s. 3.

189 Severské listy, č. 4, r. 2, duben–květen 1979, s. 6. Výbor pracoval ve složení: starosta – Otakar Telechovič, pokladník – Pavol Dubovan, jednatelka – Ludmila Koppová, náčelník – Miroslav Váňa, člen výboru – Antonín Šíma, revizoři účtů – Milan Kopp a Ladislav Kuzma.

190 Dle rozhovoru s Otakarem Štorchem 5. listopadu 2005 v Sollentuně.

191 Soukromý archiv Ing. Dagmar Brabencové, Stockholm, protokol z ustavující schůze Sokola Stockholm dne 23. března 1990. Severské listy, č. 1/90, s. 6.

192 Severské listy, č. 3–4/90, s. 10.

2 Spolky vzniklé po roce 1968

Sdružení svobodných Čechoslováků v jižním Švédsku

V padesátých letech žilo v jižním Švédsku několik desítek Čechoslováků, zvláště ve velkých městech – Malmö, Lund, Lanskrone, Helsingborg a v jejich bezprostředním okolí, kde jich bylo přibližně třicet. V této skupině převládali především mladí lidé (osmnáct osob), kteří po únorových událostech roku 1948 opustili zemi. Šest z nich se zde nacházelo v kritických dnech na zkušené či vykonávali obchodní aktivity. Dva krajané zde byli již v průběhu druhé světové války a jedna rodina žila v Malmö, když předtím uprchla z okupovaného Dánska. Tato skupina se scházela při různých příležitostech. V roce 1951 umožnila prázdninový pobyt patnácti československým dětem z uprchlického tábora Valka v jižním Švédsku. Příchodem dalších emigrantů se skupina během 60. let postupně rozrůstala.

Na vánoční svátky 1967 vyslal kardinál Beran svého osobního tajemníka Mons. Jaroslava Škarvadu do Skandinávie a do Malmö. Díky němu se zde konala první mše svatá sloužená v českém jazyce. Dne 15. dubna 1968 na Velikonoční pondělí přijel ze Sicílie salesián páter Jan Homola a sloužil mši svatou za účasti 50 exulantů. V té době se již hovoří o ustanovení sdružení. Dne 9. srpna 1968 se konala schůzka přípravného výboru v místnostech Maďarského klubu, kde se deset přítomných rozhodlo založit sdružení. Návrh na založení sdružení byl po konání bohoslužby přednesen 17. srpna 1968 na večírku konaném v Maďarském klubu. Bylo dohodnuto, že předběžný výbor svolá řádnou ustavující schůzi, která se měla konat 31. srpna 1968.

Dne 21. srpna 1968 v časných ranních hodinách se utvořilo Komitě pro svobodné Československo,¹⁹³ které ihned intenzivně spolupracovalo s místními novinami, jež otiskly výzvu švédským občanům, aby žádali švédskou vládu o protest a současně u vlád okupačních států o okamžité stažení okupačních vojsk z Československa. Komitě se též současně telegramem obrátilo na švédského ministerského předsedu T. Erlanderera se stejnými požadavky. O den později, 22. srpna, se krajané v Malmö a v okolí účastnili protestní demonstrace za účasti 15 000 osob, při níž promluvil Olof Palme.

193 Členy komitě byli Rudolf Belda z Helsingborgu, Rudolf Kroupa z Häljarp, Josef Majer z Malmö, Stanislav Schottl z Malmö, František Vošmik z Häljarp, Vilém Belda z Helsingborgu, Václav Macoun z Malmö, Václav Fric z Malmö a Vladimír Syrovátka z Malmö. Dle Sydsvenska Dagbladet, 22. srpna 1968, s. 27.

republiku. Ovšem ve výboru Sdružení nesměl a též nebyl žádný člen, který si o úpravu zažádal.

Možnost vyvázat se ze vztahu k československému státu a získat šanci jezdit do Československa však byla progresivně zpoplatněna. Pro cesty do Československa bylo třeba žádat víza a tato záležitost byla československými orgány využívána. Občas nedošlo k udělení víz a mezi emigranty tedy byly zasety pochyby, zda neudělení víza nemá spojitost s jejich členstvím v emigrantských spolcích, s účastí na politických shromážděních. Tato situace zasáhla emigrantské spolky, kdy ti, kteří měli možnost jezdit do Československa, se přestávali účastnit spolkového života, aby eventuálně nezadali možnost, že jim nebude uděleno vízum. Tato skutečnost se odrazila i na tom, že mnozí přestali kupovat exilové publikace a tisk. Emigrace se rozdělila na dvě skupiny, na ty, co jezdili do Československa, tzv. jezdíči, a na ty, co si vztahy neupravili.

Sdružení dostávalo od švédského státu podporu na svoji činnost. Sdružení svobodných Čechoslováků v jižním Švédsku se snažilo spolupracovat při různých příležitostech s emigrantskými skupinami Poláků a emigranty z baltských států. Bohužel spolupráce s Poláky nebyla příliš kvalitní, protože po organizační stránce polské skupiny nebyly příliš schopné a v podstatě z polské strany nebyl příliš zájem.¹⁹⁹

V desátém roce trvání Sdružení funkci předsedy zastával Radomír Talpa.²⁰⁰ V sedmdesátých letech Sdružení vedl František Vošmik²⁰¹ a Radomír Talpa,²⁰² který byl vedle spolkové činnosti aktivní i jako člen Rady svobod-

ného Československa a zástupce mnichovského Českého slova pro Skandinávií.²⁰³

Dne 27. března 1982 výborová členská schůze zvolila předsedkyní Sdružení Miloslavu Slavičkovou.²⁰⁴ Přesně o rok později se konala výroční členská schůze, na které byla předsedkyní Sdružení opět zvolena Miloslava Slavičková. Obvyklou činnost obohatilo uspořádání prvního československého plebsu, který byl pozitivně hodnocen a dal tak vzniknout další tradici.²⁰⁵ V tomto období měl spolek 81 aktivních členů.²⁰⁶

V polovině osmdesátých let zastával funkci předsedy Václav Krbeček.²⁰⁷ Výroční členská schůze pro rok 1988 se zúčastnilo 22 členů, kteří si zvolili nový výbor Sdružení, předsedou se stal Václav Krbeček.²⁰⁸ Na členské schůzi se diskutovalo o vztazích k „jezdíčům“. Členové se shodli, že Sdružení je „demokratický spolek s protikomunistickou činností.“²⁰⁹ V revolučním roce v době výroční členské schůze mělo sdružení 78 platících členů. Sdružením opět předsedal Václav Krbeček.²¹⁰

Sdružení zvalo na přednášky či jiné kulturní akce osobnosti jako např. Karla Kryla, Karla Kyncl, Jaroslava Hutku a další. Zásadou Miloslavy Slavičkové spolek pořádal promítání českých filmů, které získával od švédského

199 Dle rozhovoru s dr. Miloslavou Slavičkovou dne 26. října 2005 v Lundu.

200 Soukromý archiv Ing. Stanislava Schottla, Malmö, Limhamn. Záznam z výroční členské schůze 1. dubna 1978. Prvním místopředsedou byl J. Veres, druhým místopředsedou F. Vošmik, tajemníkem S. Schottl, prvním členem výboru R. Kroupa, druhým členem výboru V. Syrovátka, prvním náhradníkem L. Holub, druhým náhradníkem E. Blábolil, pokladník V. Macoun, první revizor Fr. Heřman, druhý revizor V. Blábolilová, náhradníkem J. Gajdoš.

201 Tamtéž, Zápis ze schůze 20. ledna 1971. Výbor v roce 1971 pracoval ve složení předseda – F. Vošmik, první místopředseda – R. Kroupa, druhý místopředseda – J. Veres, tajemník – S. Schottl, pokladník – R. Belda, první člen výboru – O. Podlaha, druhý člen výboru – R. Talpa, první náhradník – V. Belda, druhý náhradník – V. Syrovátka, první revizor – F. Musil, druhý revizor – N. Tůmová – Asthmer, náhradník M. Pořízek.

202 Tamtéž, Výbor v letech 1975–1976 pracoval ve složení předseda – R. Talpa, první místopředseda – J. Veres, druhý místopředseda – F. Vošmik, tajemník – J. Schulz, pokladník – V. Macoun, první náhradník – P. Dbalá, náhradník – R. Kroupa, náhradník – V. Syrovátka, první revizor – J. Gajdoš, druhý revizor – O. Sedláček.

203 Dle rozhovoru s Libuší Talpovou 31. října 2005 v Malmö.

204 Soukromý archiv Ing. Stanislava Schottla, Malmö, Limhamn. Záznam Ludmily Furgyikové ze dne 5. května 1982.

205 Tamtéž, Zpráva o činnosti Sdružení svobodných Čechoslováků v jižním Švédsku za období březen 1982–březen 1983. Předsedkyní byla Miloslava Slavičková. Místopředsedy se stali M. Klivanec a Luděk Holub, jednatelkou Ludmila Furgyiková, členy výboru J. Veres, S. Schottl, náhradníky F. Vošmik, V. Blábolilová, revizory V. Syrovátka, R. Talpa, náhradníkem J. Gajdoš. Pokladníkem byl zvolen Václav Macoun. Též dle rozhovoru s Ludmilou Furgyikovou dne 17. září 2005 v Malmö.

206 Tamtéž, zpráva o činnosti za rok 1983, 28. února 1984.

207 Tamtéž, zpráva o činnosti za rok 1985, 24. února 1986; zpráva o činnosti za rok 1986. Zápis z výroční členské schůze Sdružení dne 8. září 1987.

208 Soukromý archiv Ing. Stanislava Schottla, Malmö, Limhamn. Zápis z výroční členské schůze Sdružení dne 27. března 1988. Předseda – Václav Krbeček; místopředseda – Ludmila Durovičová, jednatel – Jan Grenhall.

209 Tamtéž.

210 Tamtéž. Zápis z výroční členské schůze Sdružení 12. března 1989. Výbor Sdružení pracoval ve složení: předseda – V. Krbeček, jednatel – R. Gajdošová, místopředseda – L. Durovičová, pokladník – V. Macoun, revizoři – R. Talpa, S. Schottl, členové výboru – M. Slavičková, L. Holub, A. Krbečková, náhradníci – L. Furgyiková, J. Gajdoš.

filmového institutu. Promítání filmů bylo velmi vyhledávané a nezdřídka se scházelo okolo sta osob, včetně Švédů. Některé kulturní akce se konaly na Slovanském ústavu Univerzity v Lundu,²¹¹ kde vedoucí ústavu prof. Ďurovič dával k dispozici ústavní prostory.²¹²

Tradiční aktivitou se stalo pořádání mikulášské zábavy, která vedle společenské stránky sloužila k rozvíjení a připomínání české kultury pro děti. Vedle této dětské aktivity byly pořádány letní výlety do přírody v blízkosti Lundu s vzdělávací náplní. Hrál se též loutkové divadlo a na výletech se opékaly uziny. Sametovou revolucí se cíl Sdružení naplnil. Sdružení aktivně podporovalo Občanské fórum a studenty. V roce 1993 Sdružení oslavilo 25. výročí své činnosti a u této příležitosti byla uspořádána výstava v městském domě v Malmö a byl vydán Bulletin De Fria Tjeckernas och Slovakernas förening i södra Sverige, jenž dokumentoval předtacetiletou činnost.

V souvislosti s rozpadem Československa se členové rozhodli přejmenovat Sdružení z De Fria Tjeckoslovakernas Förening i södra Sverige na De Fria Tjeckernas och Slovakernas Förening i södra Sverige.²¹³ Poslední výbor pracoval ve složení předsedkyně – Ludmila Ďurovičová, místopředseda – Václav Krbeček, tajemník – Ludmila Furgyiková, pokladník – Stanislav Schottl.²¹⁴

Dne 6. března 1994 na valné hromadě byla činnost Sdružení oficiálně ukončena a současně vznikl nový spolek – Svensk – Tjeckisk – Slovakiska förening i södra Sverige.²¹⁵ Po roce 1994 se v nově vytvořeném spolku projevil určitý rozdíl mezi exulanty z období let 1948 a 1968 a nově přichozími po roce 1989, kdy se starší generace již na činnosti spolku neúčastnila a nové vedení spolku se soustředilo na práci ve prospěch vzájemného styku Čechů, Slováků a Švédů mladší generace. Činnost se soustřeďuje na činnost kulturní a společenskou.

211 Dle rozhovoru s dr. Miloslavou Slavičkovou dne 26. října 2005 v Lundu.

212 Dle rozhovoru s prof. Lubomírem Ďurovičem dne 14. listopadu 2005 v Lundu.

213 Sdružení se přejmenovalo ze Sdružení svobodných Čechoslováků v jižním Švédsku na Sdružení svobodných Čechů a Slováků v jižním Švédsku. Soukromý archiv Ing. Stanislava Schottla, Malmö, Limhamn. Zápis ze schůze 22. dubna 1994.

214 Členy výboru byli dále: revizor – Václav Macoun, náhradník – Anna Krbečková, členové výboru – Radomír Talpa, Elisabeth Brandtová, Miloslava Slavičková, Růžena Gajdošová, Luděk Holub. Dle zprávy Stanislava Schottla o činnosti Sdružení svobodných Čechoslováků v jižním Švédsku.

215 Švédsko – česko – slovenský spolek v jižním Švédsku.

Sokol Göteborg

Koncem roku 1968 či počátkem roku 1969 byl založen v Mölndal, což je město jižně od Göteborgu, Československý spolek, jehož iniciátorem byl pravděpodobně Josef Kaplan,²¹⁶ zaměstnaný jako kulturní pracovník u komuny v Mölndal. Tento spolek pomáhal zorganizovat i českou mši, která se konala v roce 1968 v Göteborgu. Není však zřejmé, jak byl spolek organizován, pravděpodobně se soustředil na kulturní činnost.²¹⁷

Počátkem sedmdesátých let již v Göteborgu krystalizovala myšlenka založit spolek. Tyto aktivity byly zintenzivněny v roce 1972 u příležitosti výročí Jana Amose Komenského, kdy se v Göteborgu konala výstava k jeho počtění. Kurátorem výstavy byl Josef Kaplan, manžel pozdější starostky Sokola Göteborgu Blanky Kaplanové. Po vernisáži výstavy se shromáždění Čechoslováci v Göteborgu shodli na potřebě ustavit spolek v Göteborgu. Byl ustanoven výbor spolku, ve kterém byl Josef Herodes,²¹⁸ Francois Dráb a další. Hlavní postavou spolku byl Josef Herodes, který organizoval činnost. V činnosti spolku se projevil rozdíl mezi exulantskou generací roku 1948 a roku 1968. Výbor spolku oslabil odchod některých osob do zahraničí a jeho činnost upadala a vzápětí se rozpadl.²¹⁹

Počátky organizované exilové tělovýchovy či sportovních akcí v Göteborgu a okolí můžeme spatřovat v polovině sedmdesátých let, kdy v prvním čísle Čechoslováka ve Skandinávii roku 1974 je otištěn inzerát, ve kterém Tomáš Welz hledá české a slovenské fotbalisty pro fotbalové družstvo v Göteborgu. Dle konstatování „pro naše družstvo“ vyplývá, že v té době v Göteborgu československé fotbalové družstvo (nebo jeho základ) již existovalo.²²⁰

Diskuse okolo vzniku jednoty probíhala v průběhu a v závěru roku 1977 a dne 4. prosince 1977 na schůzi založené jednoty Sokol Göteborg vznikl též

216 Josef Kaplan se narodil 29. ledna 1924 v Praze. Československo opustil v září 1968. Působil v kultuře, založil i vlastní galerii. Byl aktivním členem Sokola Göteborg. Josef Kaplan zemřel 7. února 2009. Více: Odešel Josef Kaplan (Po uzávěrcce), Český dialog, 1-2/2009, dle: <http://www.cesky-dialog.net/clanek.php?idcl=3954&aidci=> (29. dubna 2011).

217 Dle rozhovoru s Ing. Dušanem Římanem, Göteborg 10. prosince 2009. Též dle výzkumu v Soukromém archivu Ing. Stanislava Schottla, Malmö, Limhamnu. Páter Jan Homola informoval dopisem Stanislava Schottla o konání mše v Göteborgu a s organizací pomáhali členové spolku v Mölndal.

218 Josef Herodes odešel do Švédska po roce 1948, ve Švédsku distribuoval České slovo.

219 Přesný rok se autorovi nepodařilo zjistit.

220 Čechoslovák ve Skandinávii, č. 1., únor 1974, s. 24.

jeho první výbor. Členové jednoty se rekrutovali z Göteborgu a blízkého okolí a i z Alingsås, proto se výborové schůze konaly vedle Göteborgu také v Alingsås. Starostkou Sokola byla zvolena Blanka Kaplanová, místostarostou Francois Dráb.²²¹ Členské přihlášky podepsalo 36 osob. Mezi členy vedení jednoty se objevily rozpory a Blanka Kaplanová počátkem roku 1978 rezignovala na funkci ve vedení Sokola.²²² Nahradil ji Francois Dráb, který jednotu vedl až do roku 1982. Jelikož Francois Dráb bydlel v Alingsås a do Göteborgu pouze dojížděl, byla pro něho starostenská funkce náročná. I z tohoto důvodu se roku 1982 od göteborgské jednoty oddělilo několik členů a vytvořili si vlastní organizaci v Alingsås, v níž byl činný i Francois Dráb, který se však později přestěhoval do Stockholmu. Göteborgská jednota kladla velký důraz na výchovu dětí, kromě běžné tradiční sokolské tělovýchovy jednota udržovala a rozšiřovala mateřštinu, rozvíjela národní tradice a navazovala spolupráci se švédskými občany.²²³ Sokol též zajišťoval dětské tábory a pořádal reprezentační plesy. První reprezentační ples se konal v roce 1978.²²⁴ V roce 1979 měla jednota 54 dospělých členů, 36 členů mladších 18 let a 2 členy ve věku 18 až 20 let.²²⁵

V prosinci roku 1982 byl novým starostou Dušan Říman, který tuto funkci zastával do prosince 1992 a poté do prosince roku 1994 zastával post místostarosty. V prosinci 1992 byl zvolen starostou Sokola Göteborg Pavel Mrázek.²²⁶

Jako tradiční se ukázalo pořádání prázdninových táborů se sportovní tematikou. Bylo též uspořádáno prázdninové sportovní klání se Sokolem Stockholmu ve volejbale, basketbale a stolním tenise. Již od konce 70. let Sokol pořádal dětský rodinný tábor.²²⁷

221 Soukromý archiv Ing. Dušana Římana, Göteborg. Zápis složení výboru 1977. V materiálech Sokola Göteborg se objevuje i česká podoba jména: František. Důvodem, proč František Dráb užíval francouzské podoby jména, bylo to, že se narodil ve Francii. Výbor pracoval ve složení: Blanka Kaplanová – starostka, Francois Dráb – místostarosta, Alena Lotová – jednatelka, Vladimír Bílek – pokladník, Tula Landyšová – náčelnice, Ivan Pohořalý – pokladník.

222 Soukromý archiv Ing. Dušana Římana, Göteborg. Dopis Sokola Göteborg 24. dubna 1978 Ústředí Československého sokolstva v zahraničí.

223 Severské listy, č. 5, r. 1, květen–červen 1978, s. 8.

224 Severské listy, č. 3, r. 2, březen 1979, s. 4. Druhý reprezentační ples se konal 17. března 1979. Pátý reprezentační ples se konal 30. ledna 1982.

225 Soukromý archiv Ing. Dušana Římana, Göteborg, zápis o počtu členů v roce 1979.

226 Soukromý archiv Ing. Dušana Římana, Göteborg, zápis z výborové schůze 9. prosince 1992

227 Soukromý archiv Ing. Dušana Římana, Göteborg, zápis z výborové schůze 24. ledna 1979.

Členové Sokola Göteborg se pochopitelně zajímali o osudy signatářů Charty 77. V září roku 1981 za spolupráce s dalšími exilovými organizacemi působícími ve Švédsku zaslali přímluvný dopis švédským přistěhovaleckým úřadům. Tato snaha byla úspěšná a dne 9. října 1981 bylo uděleno vstupní povolení do Švédska pro signatářku Charty 77 Miluši Števíchovou. Na obvyklých kulturních akcích pořádaných jednotou se vybíraly příspěvky na konto Nadace Charty 77.²²⁸

Sokol Göteborg byl součástí Západoevropské sokolské župy a snažil se vysílat své zástupce na valné hromady.²²⁹

Spolupráce s emigranty z ostatních zemí nebyla intenzivní, spíše minimální. Jednota švédské veřejnosti dále připomínala výročí okupace Československa.

Členstvo Sokola Göteborg se počátkem osmdesátých let pozvolna rozrůstalo. V roce 1980 měla jednota 87 členů, z toho 47 dospělých, 33 žáků a žákyň a sedm dorostenců. V lednu a únoru se do jednoty přihlásilo dvanáct dospělých a deset žáků. Ke konci února 1981 měla jednota celkem 109 členů.²³⁰ Maximum členské základy bylo 140–150 osob, průměrně bylo v jednotě okolo 100 členů. Různých aktivit se zúčastňovali nečlenové Sokola.²³¹

Vzhledem k sokolskému sletu ve Vídni v roce 1982 plánoval Sokol společný zájezd na slet. Již v roce 1981 byly pravidelně cvičeny sletové sestavy a ve spřátelených kruzích Sokola byla činěna propagace vídeňského sletu. Jednota chtěla uskutečnit společný zájezd, pro jeho rentabilitu bylo třeba, aby se přihlásilo 50 osob. Celkem však přihlášky odevzdalo pouze patnáct zájemců, a tak se akce nekonala a byla nahrazena „karavanou aut“.²³² V prázdninovém čísle 7–8 Severských listů ročníku 1982 byla uveřejněna rozsáhlá reportáž z vídeňského sokolského sletu, která se dotýkala göteborgské jednoty a ozřejmovala neúspěšnou předsetovou aktivitu jednoty. „I naši sokolové se dočkali velkého zklamání. Je mezi nimi hodně členů, jejichž koničkem je odbíjení. Družstvo však soustřeďuje lidi, mezi kterými jsou velké zeměpisné vzdálenosti – jeden člen je až z Hamburku. Proto se dlouho před

228 Zpravodaj Sokol Göteborg, 811115, s. 1.

229 Soukromý archiv Ing. Dušana Římana, Göteborg, zápis z výborové schůze 7. března 1979.

230 Zpravodaj Sokol Göteborg, 02–02/81, s. 2. Na výborové schůzi konané 7. prosince 1980 zvolili členové nový výbor ve složení: starosta – Francois Dráb, jednatel a zástupce starosty – Alena Lotová, pokladník – Milan Friesel, vzdělavatelé – Věra Branch a Bohumila Sussman, náčelníci – Radim Lichý a Ivan Kresa, zástupce mládeže – Jiří Graiser. Dle: Zpravodaj Sokol Göteborg, 02–02/81, s. 1.

231 Dle rozhovoru s Ing. Dušanem Římanem, Göteborg 10. prosince 2009.

232 Zpravodaj Sokol Göteborg, 820405, s. 1.

samotným sletem obrátila Jednota Göteborg na představitele Vídeňské župy sokolské s dotazem, zda členové wolleybalového mužstva se mohou zúčastnit sletového turnaje v odbíjené, aniž by nacvičovali prostná. Dostalo se jim odpovědi, že ano, že povinnost nacvičování se vztahuje pouze na Vídeňskou župu. Těsně před zahájením sletu došla do Göteborgu zpráva, že jejich družstvo se bohužel soutěže zúčastnit nesmí, protože nenacvičovali prostná! Výsledek? Do Vídně z Göteborgu odjel jen ti členové Jednoty, kteří prostná nacvičovali. Celé wolleybalové družstvo na protest zůstalo doma. Měli již zamluvený autobus a počítáme-li i jejich rodinné příslušníky, kteří chtěli jet do Vídně s sebou, bylo na sletě asi o 50 lidí méně. Co je horší – postižení byli vesměs mladí lidé, kterých se Sokolu stále nedostává! Všechny tyto negativní jevy, které nás v průběhu sletu iritovaly, bezmocně vybledly při hlavním sletovém dnu, při společném cvičení mužů a žen, kteří, ač se sjeli z celého světa, předvedli perfektní cvičení, které tak nádherně symbolisovalo velikost sokolské všennárodní myšlenky! Tomuto bezchybnému cvičení předcházela nácvik necelých třicet minut.²³³ Nepříjemná situace, která zhatila dlouhodobou přípravu göteborgského volejbalového družstva, byla komentována i ve Zpravodaji Sokola Göteborg.²³⁴

Další velkou akcí, které se göteborgští sokolové účastnili, byl VI. exilový slet v Curychu 3.–6. července 1986, na který vypravili autobus a osobní auta. Sletu se z celé Skandinávie zúčastnilo téměř sto účinkujících.²³⁵ Vedle letních sportovních aktivit se členové např. účastnili i 4. zimních sletových her v St. Ulrichu v únoru 1989.

Listopadové události roku 1989 se též odrazily na činnosti Sokola, kdy podporoval Občanské fórum a demokratický vývoj Československa. Později členové Sokola podporovali Sdružení přátel dětských vesniček SOS a Výbor dobré vůle Olgy Havlové. V roce 1989 měla jednota 56 řádných členů, 9 dorostenců a dorostenek, 12 žáků a žákyň.²³⁶

Sokol Göteborg vydával nepravidelný Zpravodaj Sokola Göteborg, který byl distribuován společně se Severskými listy.

V současné době Sokol Göteborg stále působí a je řízený starostou Pavlem Mrázkem, především se orientuje na kulturní a sportovní činnost.

233 Severské listy, č. 7–8/82, s. 6.

234 Zpravodaj Sokol Göteborg, říjen 1982.

235 Severské listy, č. 4/86, s. 11.

236 Soukromý archiv Ing. Dušana Římana, Göteborg, zápis z výroční výborové schůze 3. prosince 1989.

Československý spolek v Helsingborgu byl založen 17. prosince 1977 především pro české a slovenské členy z města Helsingborgu a okolí a severozápadní oblasti regionu Skåne. V prvním roce trvání spolku se za členy přihlásilo 55 osob.²³⁷ Na první ustavující schůzi dne 21. ledna 1978 byly předloženy a schváleny stanovy, které charakterizovaly zaměření spolku: „Činnost spolku bude politicky nestranná, nábožensky neutrální a spolek bude pracovat a postupovat podle demokratických principů.“²³⁸ Na ustavující schůzi byl zvolen výbor spolku a prvním předsedou se stal Alois Novotný. V prvním roce existence byla činnost spolku bohatá, uspořádán byl ples, májová a mikulášská zábava, dětský tábor, výlety do přírody a různé společenské akce. Tato činnost zcela odpovídala stanovám spolku: „Účelem spolku je být společenským orgánem pro Čechoslováky žijící v Švédsku, jakož pro lidi pocházející z Československa anebo sympatizující s československým lidem. Spolek chce udržovat československé kulturní dědictví a udržovat mateřský jazyk, zvláště u našich dětí, pomáhat si navzájem a ulehčit členům spolku život ve Švédsku.“²³⁹

Spolek se i v dalších letech soustřeďoval především na emigranty, kteří žili ve městě samém a okolí. Jeho náplní byla hlavně činnost kulturní, sportovní a též aktivita zaměřená na děti, např. pořádání letního tábora.²⁴⁰

V roce 1980 byl Robert Hradílek na výroční schůzi zvolen předsedou spolku a též převzal funkci vedoucího letního tábora, kterého se účastnily děti nejen z Helsingborgu a regionu Skåne, ale i z jiných oblastí Švédska – Västeraš, Stockholmu, Göteborgu a jiných měst.

Ve čtvrtém roce existence se spolek začal potýkat s vážným nezájmem svých členů o aktivní činnost. Výbor se snažil dotazníkovou akcí zjistit názory členů na počet a organizaci spolkových akcí. Jak výbor konstatoval, „podařilo se pochytit zájem u řady jiných členů při organizaci těchto zábav, takže to nemuseli být jen členové výboru, kteří se starali o vše, co s tím souvisí.“²⁴¹ Bohužel

237 Z dopisu Roberta Hradílka Jiřímu Štěpánovi dne 30. listopadu 2005.

238 Soukromý archiv Ing. Stanislava Schottla, Malmö, Limhamn. Zápis z výroční členské schůze čl. spolku v Helsingborgu dne 24. ledna 1982.

239 Z dopisu Roberta Hradílka Jiřímu Štěpánovi dne 30. listopadu 2005.

240 Zpravodaj Sokol Göteborg, 02–02/81.

241 Soukromý archiv Ing. Stanislava Schottla, Malmö, Limhamn. Zápis z výroční členské schůze čl. spolku v Helsingborgu dne 24. ledna 1982.

však předseda spolku na výroční schůzi konstatoval, že celkový zájem byl velmi malý, jako příklad uvedl, že z původně přihlášených 40–50 osob se setkání na pronajaté chatě zúčastnila jen jedna třetina. Spolek měl v té době okolo 150 registrovaných členů, avšak výroční členské schůze bylo účastno 24 členů. O nejednotnosti a nezájmu členů svědčí neúspěch s pořádáním jazykových kurzů pro děti.²⁴² Dle účasti na mikulášské zábavě se dala předpokládat větší účast. Počet členů se stabilizoval, v roce 1980 zaplatilo příspěvky 62 rodin a 43 jednotlivců, o rok později to bylo 65 rodin a 45 jednotlivců, což představovalo celkem 175 členů. Spolek na každoroční valné hromadě volil předsedu a výbor spolku.²⁴³

V roce 1981 spolkem probíhala diskuse ohledně problému, který vstal, když si spolek od československého vyslanectví zapůjčil kreslené filmy pro děti v českém a slovenském jazyce. Výbor spolku po zhlédnutí snímků posoudil, že jsou vhodné, respektive nezávadné pro promítnutí. To, že snímky byly zapůjčeny od reprezentace komunistického Československa, vyvolalo velkou odezvu. Někteří členové spolku v Helsingborgu a exulanti z celého Švédska se zamýšleli, zda spolek nespolupracuje s ambasádou. Vedení spolku s předsedou Robertem Hradílkem svůj postup obhajovalo s tím, že jednalo s ambasádou, „protože podobné filmy není možno jinde sehnat a klub chtěl promítnout kreslené filmy mluvené česky a slovensky.“²⁴⁴

Vedení spolku argumentovalo o vhodnosti zvoleného postupu. „O politické přesvědčení a příslušnost členů se nikdy nikdo nezajímá neb je toto námi považováno za věc čistě osobní. Nyní vchází náš spolek do 5tého roku své existence a jeho úspěšná činnost během uplynulých let svědčí o správnosti našeho programu.“²⁴⁵ Je však nutno říci, že politické sepětí členů ostatních spolků, které se více orientovaly na politickou činnost, se pozitivně odrazilo na vlastní aktivitě členů v ostatních činnostech spolku.

242 Tamtéž. Pro pořádání kurzu byl třeba deseti přihlášených dětí, celkem projevíli zájem jen tři uchazeči.

243 Tamtéž. Na výroční schůzi 24. ledna 1982 byl pro rok 1982 zvolen výbor ve složení: předseda – Robert Hradílek, místopředseda – Tomáš Hartig, pokladník – Willy Blažek, hospodář – Alois Novotný, jr., 1. sekretářka – Ilona Kiurcidu, 2. sekretářka – Věra Pistorová, sportovní činnost – František Stárek, dětská činnost – Eva Jelínková, kulturní činnost – Oldřich Vaněk, 1. revizor účtů – Ivan Danilič, 2. revizor účtů – Jiří Přivora, náhradní revizor – Zdeněk Jelínek, náhradní revizor – Pavel Kvapil.

244 Tamtéž.

245 Tamtéž.

Dle výroční zprávy za rok 1982 se aktivita členstva příliš nezlepšila. Vedení spolku pro rok 1983 zůstalo prakticky stejné.²⁴⁶

Spolek Helsingborg se aktivně podílel na konstituování Svazu československých spolků ve Švédsku. V souvislosti s ustanovením Svazu československých spolků ve Švédsku se mezi ostatními spolky a Helsingborgem rozvlněly spor ohledně voleb členů výboru Svazu. Helsingborg navrhoval, aby se do výboru Svazu volilo podle počtu členů jednotlivých spolků zastoupených ve Svazu. Tento přístup odmítly ostatní spolky a členové výboru se dále voleb nepodíleli. Volba podle členů spolku, i když se mnohdy jednalo o neaktivní členy, by byla výhodná pouze pro Helsingborg. Dle dopisu Jana Stránského se v roce 1983 jednalo o největší spolek ve Švédsku.²⁴⁷ V té době měl okolo 200 platících členů.

V roce 1987 se vedení spolku potýkalo s neustále zmenšujícím se zájmem členů o spolkové činnosti a aktivity. Tato špatná situace vyvrcholila v roce 1988, kdy činnost Československého spolku v Helsingborgu skončila.²⁴⁸

Činnost Československého spolku v Helsingborgu se výhradně soustředovala na společenskou a kulturní činnost a právě tyto činnosti byly pro členy zajímavé, ale o to více podléhaly výkyvům aktivního přístupu členů.

Sokol Alingsås

Po četných diskusích odehrávajících se v roce 1982 ohledně rozdělení Sokola Göteborg na dvě samostatné sokolské jednoty, Sokol Göteborg a Sokol Alingsås, došlo k vlastnímu oddělení alingsáských členů a vytvoření nové jednoty. Jednota se konstitovala k 1. lednu 1983. Členové Sokola se dohodli, že dříve zakoupené vybavení budou obě jednoty používat společně a finanční hotovost bude rozdělena procentuálně podle počtu členů obou jednot. Obě

246 Soukromý archiv Ing. Stanislava Schottla, Malmö, Limhamn. Zápis z výroční členské schůze čl. spolku v Helsingborgu pro rok 1983. V roce 1983 pracoval výbor spolku ve složení: předseda – Robert Hradílek, místopředseda – M. Branštet, 1. sekretářka – Ilona Kiurcidu, 2. sekretářka – Věra Pistorová, hospodář – Alois Novotný, jr., sportovní referent – František Stárek, dětský referent – Eva Jelínková, kulturní referent – Lary, Nina, Růženka (příjmení zpráva neobsahuje) – 1. revizor účtů – Ivan Danilič, 2. revizor účtů – Jiří Přivora, náhradní revizor – Zdeněk Jelínek, náhradní revizor – Pavel Kvapil.

247 Archiv Sdružení svobodných Čechů a Slováků ve Stockholmu, Stockholm, dopis Jana Stránského přátelům, bez data, pravděpodobně z roku 1983.

248 Z dopisu Roberta Hradíla Jiřímu Štěpánovi dne 30. listopadu 2005.

jednoty spolu úzce spolupracovaly.²⁴⁹ V polovině roku 1983 došlo ke zjištění a rozdělení finanční sumy mezi obě jednoty, alingsšská měla v polovině roku 1983 12 členů a göteborgská 52 členů.²⁵⁰

O vytvoření Sokola Alingsås a jeho následné činnosti svědčí krátká zpráva otištěná v Severských listech, kdy se prvomájové demonstrace roku 1983 účastnila celá Jednota Alingsås. Demonstrující nesli transparenty s nápisy: Ungarn 1956, Tjeckoslovakien 1968, Afganistan 1980, ??? Dom har Gott om Tid!!!²⁵¹

Sokol Alingsås vykonával svoji činnost i po prvomájové demonstraci 1983, o čemž svědčí dopis Jana Stránského krajanům ze 7. června 1983. V něm je uvedena poznámka, že je též zaslán v kopii Sokolu Alingsås.²⁵² Ještě v roce 1984 můžeme sledovat činnost jednoty, kdy se podílela na přípravách cesty Vladimíra Škutiny po Skandinávii roku 1984.²⁵³

Členové Sokola Alingsås se v roce 1986 účastnili sokolského sletu v Curychu. Podle výroční zprávy za roky 1986–1987 jednatele Svazu československých spolků ve Švédsku dr. Vítězslava Loty, která byla uveřejněna v Severských listech, kritika za malou účast sokolů na cvičeních padala na hlavy Sokola Alingsås a Sokola Stockholm.²⁵⁴

Je pravděpodobné, že činnost Sokola Alingsås, i když v omezené míře, trvala až do roku 1989.²⁵⁵

Sdružení svobodných Čechů a Slováků ve Stockholmu

Sdružení²⁵⁶ se ustanovilo jako spolek Čechů a Slováků, jehož cílem bylo oslovit jak Slováky, tak Čechy. „Bez ohledu politických, vnitropolitických, tak stranických

249 Soukromý archiv Ing. Dušana Římana, Göteborg, zápis z výroční výborové schůze 25. listopadu 1982.

250 Tamtéž, zápis z výroční výborové schůze 27. září 1983.

251 Severské listy, č. 4–5/83, s. 7. Maďarsko 1956, Československo 1968, Afghanistan 1980, ??? Mají spoustu času!!!

252 Archiv Sdružení svobodných Čechů a Slováků ve Stockholmu, Stockholm, dopis Jana Stránského 7. června 1983.

253 Severské listy, č. 4/84, s. 8.

254 Severské listy, č. 3/87, s. 1.

255 K činnosti Sokola Alingsås nejsou dostupné další informace.

256 Archiv Sdružení svobodných Čechů a Slováků ve Stockholmu je v opatrování jeho dlouholeté předsedkyně Dagmar Brabencové. Je uspořádán dle chronologického hlediska. Obsahuje především zápisy z jednání výboru, členských schůzí a výročních schůzí, dále pozvánky na jednotlivé kulturní společenské akce pořádané sdružením.

názorů, ale každému jsme dali jasně najevo, že jasně stojíme na straně svobody a v rámci demokratických možností budeme tuto svobodu obhajovat.“²⁵⁷ Ve spolkové podařilo sdružit především Čechy, ale i menší počet Slováků, kterých bylo okolo deseti procent členů.²⁵⁸ Národnostní otázka pro členy sdružení byla naprosto nedůležitá. Základním impulzem pro vznik sdružení bylo to, že zde existovalo vakuum, kdy ve Stockholmu nepůsobil žádný exilový československý spolek.²⁵⁹

Koncem roku 1982 se Eva Marešová obrátila na Čechoslováky ze Stockholmu a okolí s výzvou, aby byli nápomocni s vytvořením spolku ve Stockholmu. Vzorem pro tuto aktivitu se staly spolky v Malmö a v Göteborgu. V souvislosti s aktivitami československé ambasády ve Stockholmu bylo v dopise poukázáno, že seznam členů spolku bude neveřejný a bude přístupný pouze zvolenému tajemníkovi a pokladníkovi.²⁶⁰

Její snahy byly korunovány úspěchem a v pátek 18. ledna 1983 se konala ustavující schůze Sdružení svobodných Čechoslováků ve Stockholmu. Na ní bylo přítomno 22 Čechoslováků ze Stockholmu a okolí.²⁶¹ Přítomní zvolili výbor sdružení a první předsedkyní se stala Irena Klášterská.²⁶² Na druhé členské schůzi byla diskutována náplň činnosti spolku, objevilo se mnoho návrhů na kulturní a sportovní činnost a přítomní došli k závěru, že zhruba jednou za měsíc by se měla konat společná, výborem organizovaná

257 Dle rozhovoru s Otakarem Štorchem 5. listopadu 2005 v Sollentuně.

258 Dle rozhovoru s Ing. Dagmar Brabencovou 5. listopadu 2005 v Sollentuně.

259 Dle rozhovoru s Otakarem Štorchem 5. listopadu 2005 v Sollentuně.

260 Archiv Sdružení svobodných Čechů a Slováků ve Stockholmu, Stockholm, dopis Evy Marešové krajanům, 1982. Roční výše příspěvku byla stanovena na 25 šv. korun. Dne 22. dubna 1983 byl členský příspěvek zvýšen na 30 šv. korun SEK.

261 Tamtéž, Zápis ze zakládající schůze spolku pro Čechy a Slováky, 28. ledna 1983. Na ustavující schůzi byli přítomni Dagmar Brabencová, Aida Weselá, Martina Klášterská, Karel Hruška, Ladislav Šípek, Ivan Mareš, Zdeněk Křivánek, Marta Petříková, Martin Mareš, Jan Vlasák, Ivo Mareš, Karel Kaufner, Klára Weselá, Silva Bartl, Jiří Bartl, Alena Votrubová, Miroslav Votruba, Věra Zupancová, Dagmar Šídllová, Eva Marešová, Petr Mandel a Jaromír Weselý.

262 Tamtéž, Zápis ze zakládající schůze spolku pro Čechy a Slováky, 28. ledna 1983. Přihláška Sdružení svobodných Čechů a Slováků ve Stockholmu za člena Svazu československých spolků ve Švédsku, 3. května 1983. Výbor pracoval ve složení: předseda – Irena Klášterská, první místopředseda – Eva Marešová, druhý místopředseda – Martina Klášterská, tajemnice – Věra Zupancová, pokladník – Marta Petříková, člen výboru – Aida Weselá, člen výboru – Martin Mareš, první revizor – Jan Vlasák, druhý revizor – Ladislav Šípek, univerzální náhradník – Dagmar Brabencová, přepisování zápisu – Marta Petříková.

akce.²⁶³ Sami členové spolku charakterizovali budoucí záměry spolku takto: „*Domníváme se, že základem úspěšné činnosti by mělo být především vytvoření zcela neformálního společenství lidí, které spojuje společné kulturní zázemí a způsob myšlení.*“ Stockholmská komuna nabízela spolkům, které působily v obvodu působnosti komuny bezplatné využívání obecních klubových místností. Tato výhoda byla poskytována klubům, jejichž polovina členů měla trvalé bydliště v obvodu komuny, sdružení se proto snažilo rozšířit členskou základnu.²⁶⁴ Navíc stockholmský přístěhovalecký úřad přispíval každému sdružení finanční částkou, jejíž výše byla závislá na počtu členů daného sdružení.²⁶⁵ V souvislosti s činností Svazu československých spolků bylo navrženo, aby jeden člen z každého spolku byl členem výboru Svazu. Stockholmstí členové navrhli, aby se předsedou Svazu stal Jan Stránský a také aby se Severské listy staly oficiálním časopisem Svazu československých spolků ve Švédsku. Pro stockholmské členy platilo povinné odebírání tohoto časopisu.²⁶⁶ Sdružení navázalo spolupráci s ostatními emigrantskými společnostmi – především s Poláky – a přihlásilo se za člena Svazu československých spolků. V květnu 1983 mělo sdružení 50 členů, ke konci roku jejich počet vzrostl na 60.²⁶⁷ K polovině ledna 1984 mělo sdružení již 74 členů.²⁶⁸

Členové sdružení se v červnu 1983 účastnili prvních Československých dnů pořádaných v Galtarö u Stenungsundu.²⁶⁹

Koncem prvního kalendářního roku činnosti se sdružení rozhodlo uspořádat společnou novoroční akci v Sörforsa v oblasti Gävle za účasti 34 osob.²⁷⁰ Sdružení se v prvním roce své existence zaměřilo především na vlastní společenskou činnost. Přes poměrně vysoký počet schůzek – devatenáct, byla účast poměrně malá.²⁷¹

263 Tamtéž, zápis ze schůze 18. února 1983.

264 Tamtéž, pozvánka výboru 5. září 1983.

265 Tamtéž, finanční zpráva za rok 1983.

266 Tamtéž, zápis ze schůze 22. dubna 1983.

267 Tamtéž, zápis ze schůze 2. listopadu 1983. Příhláška Sdružení svobodných Čechů a Slováků ve Stockholmu za člena Svazu československých spolků ve Švédsku, 3. května 1983.

268 Tamtéž, soupis členů k 20. ledna 1984.

269 Tamtéž, Stockholm, zápis o činnosti roku 1983.

270 Tamtéž, pozvánka na akci. Průměrně se běžných schůzí účastnilo na 20 osob.

271 Tamtéž, Výroční zpráva sdružení za rok 1983.

272 Tamtéž, zápis ze schůze 2. března 1984. Zápis upřesňuje jednotlivou činnost členů výboru: předsedkyně: Eva Marešová, místopředsedkyně: Dagmar Brabcová, pokladnice: Alena Němcová.

Dne 2. března 1984 se konala výroční schůze sdružení, na které byl zvolen nový výbor.²⁷² V roce 1984 navštívil Stockholm Vladimír Škutina, jehož návštěva měla značný úspěch.²⁷³ V témže roce Jiří Gruša přednášel na Stockholmské univerzitě.²⁷⁴ Sdružení se organizačně podílelo na demonstraci 21. srpna, jejímž hlavním pořadatelem byl Ůsteuropeiska Komité.²⁷⁵ Hlavní náplní sdružení byla přednostně kulturní činnost, kdy do konce roku 1984 byla uspořádána taneční zábava s účastí asi 90 osob a mikulášská zábava, která byla určena pro všechny české děti i mimo spolek, jíž bylo účastno 60 osob.²⁷⁶ Oblíbené byly přednášky na různá témata, jak politická, tak i odborná. Sdružení se staralo i o kulturní náplň pro děti, když spolupracovalo s Annou Kvapilovou z Osla, která pořádala letní dětské tábory, a se švýcarskými skauty. Ve Stockholmu se vytvořila malá skupina dětí, která si založila skautské sdružení.²⁷⁷

Sdružení programově nespouštělo spolupráci s žádnou švédskou politickou stranou.²⁷⁸ Jeho členové byli aktivní v různých politických stranách, avšak členství v té či oné straně nebylo překážkou činnosti ve sdružení.²⁷⁹

Otakar Štorch se v Severských listech zabýval názvem sdružení. „*Právm většiny se například zamítly hlasy, které si nepřály, aby v názvu vzniklého spolku bylo slovo „svobodní“. Dle mne celkem důležité slovo, jež nemá jen správný symbolický význam, ale též dovoluje demokratickou toleranci. Například opět většinou schválený souhlas umožňující členství i těm zájemcům, kteří si z osobních důvodů za účelem návštěvy domova upravili vztah k represivnímu režimu doma. Navíc si myslím, že je název též korektní vůči těm, kteří do spolku vstoupí spíše jen pro jeho část „knedlíkového povyražení...“*“²⁸⁰

tajemník: Petr Klášterský, Referenti: Zuzana Polášková (kultura), Dagmar Šídlová (kultura), Otakar Štorch (kronikář), Irena Klášterská (zápis), Jan Klobouček (sport), Zdeněk Křivánek, (zábava), zástupci mládeže: Lucie Brabcová, Veronika Polášková, referenti: Matra Petřiková, Ladislav Šípek. Příspěvky byly zvýšeny na 40 SEK.

273 Tamtéž, Zápis ze schůze 27. června 1984.

274 Tamtéž, Zápis ze schůze 14. listopadu 1984.

275 Tamtéž, Zápis ze schůze 27. června 1984. Východoevropské komité.

276 Tamtéž, Leták výboru sdružení z října 1984. Přehled činnosti za rok 1984. Průměrně se činnosti sdružení účastnilo na 30 osob.

277 Dle rozhovoru s Ing. Dagmar Brabcovou 1. října 2005 ve Stockholmu. Skautské sdružení mělo spíše symbolický charakter, jednalo se o jednu desítku dětí.

278 Dle výzkumu v Archivu Sdružení svobodných Čechů a Slováků ve Stockholmu, Stockholm.

279 Dle rozhovoru s Otakarem Štorchem 5. listopadu 2005 v Sollentuně.

280 Severské listy, č. 1/84, s. 8, 9.

Na výroční schůzi 22. března 1985 byl zvolen nový výbor sdružení.²⁸¹

I Sdružením svobodných Čechů a Slováků hýbala otázka, zda připustit, aby ve výboru byly osoby, které si upravily vztahy s ČSSR a jezdily do Československa. Výbor v polovině dubna 1986 rozhodl, že v něm mohou být pouze osoby, které nejezdí do Československa.²⁸² Funkci předsedkyně zastávala Eva Marešová.²⁸³

Dne 27. března 1987 došlo na čele sdružení ke změně. Předsedkyní byla zvolena Dagmar Brabencová.²⁸⁴

V dubnu 1988 drželi Čechoslováci ve Švédsku řetězovou protestní hladovku na podporu osvobození politických vězňů v ČSSR. Akci pořádala Mezinárodní společnost pro lidská práva – pracovní skupina ČSSR a žádala vládu ČSSR o udělení amnestie pro všechny politické uprchlíky a na podporu svého požadavku organizovala od 1. ledna 1988 protestní hladovku.

Sdružení uspořádalo k 20. výročí srpnové invaze vojsk Varšavské smlouvy výstavu českých a slovenských umělců. Úvodní slova pronesl Michael Slavíček, pásmo poezie sestavil Pavel Mrázek. Na výstavě prezentovali svá díla Jaromír Brabenec, Jan Brázda,²⁸⁵ Eva Ede, Michal Hudák, Luboš Janota, Eugen Krajčík, Jana Mašíková, Endre Nemes, František Šimák a Jaromír Weselý.²⁸⁶

281 Archiv Sdružení svobodných Čechů a Slováků ve Stockholmu, Stockholm, Zápis z výroční schůze 22. března 1985. Předsedkyně – Eva Marešová, pokladník – Alena Němcová, členové výboru – Dagmar Brabencová, Irena Klášterská, Petr Klášterský, Marta Petříková, Zuzana Polášková, Rudolf Schulz, Dagmar Šídllová, Otakar Štorch, Aida Weselá, náhradníci – Olga Schulz, Jitka Volná, revizoři – Ludmila Koppová, Ladislav Šipek.

282 Podle členů stockholmského sdružení si pravděpodobně až dvě třetiny členů sdružení vztahy upravili.

283 Archiv Sdružení svobodných Čechů a Slováků ve Stockholmu, Stockholm, Zápis z výborové schůze 16. dubna 1986. Předsedkyní byla zvolena Eva Marešová, místopředsedkyní Dagmar Brabencová, tajemnicí – Zuzana Polášková, pokladníkem – Alena Němcová, členy výboru se stali Irena Klášterská, Ludmila Koppová, Otakar Štorch a Milan Kopp.

284 Tamtéž, Zápis ze členské schůze 27. března 1987. Pokladníkem se stala Ludmila Koppová, jednatelem Jaromír Brabenec, členy výboru se stali: Karel Hruška, Irena Klášterská a Otakar Štorch, revizorem byla zvolena Zuzana Polášková.

285 Jan Brázda byl synem Amelie Posse-Brázdové a Oskara Brázdy.

286 Tamtéž, pozvánka k akci.

287 Tamtéž, zpráva o výroční schůzi 18. března 1988 pro Invandraverket. Výbor pracoval ve složení. Předsedkyně – Dagmar Brabencová, místopředsedou se stal Otakar Štorch, pokladníkem zůstala Ludmila Koppová a jednatelem Jaromír Brabenec, členy výboru byli dále Otto

Na výroční schůzi sdružení 18. března 1988 byla nadále ve funkci předsedkyně potvrzena Dagmar Brabencová.²⁸⁷ V následujícím roce výbor pracoval téměř v nezměněné podobě.²⁸⁸

Archiv Sdružení svobodných Čechů a Slováků obsahuje další dokument až z ledna 1990, kdy se předsedkyně v dopisu obrací na členy sdružení s otázkou, kam má dále směřovat činnost spolku.²⁸⁹

Ohled po listopadových událostech se mezi švédskou krajskou veřejností rozproudila debata o možnosti, resp. nemožnosti volit, včetně navázání kontaktu s velvyslanectvím.

Dne 4. ledna 1990 vydal výbor sdružení prohlášení. „*Přátelé, také my českoslovenští exulanti, seskupení ve Sdružení svobodných Čechů a Slováků ve Stockholmu, chceme tímto přátelským zamávnutím projevit naši solidaritu se všemi svobodnými, aktivními kraji doma, kteří svojí obětavou prací přispěli a stále přispívají v duchu Občanského fóra k uskutečnění svobodných voleb v Československu. Věříme, že až tato slavnostní chvíle nastane, kdy konečně opět budou všichni Slovinci a Češi po tak dlouhé době politického temna moci odevzdat svůj volební hlas dle svého svědomí a rozumu, nebudeme ani my, českoslovenští exulanti v cizině pobývající, v právu volit opomenuti.*“²⁹⁰

Sdružení svobodných Čechů a Slováků ve Stockholmu v současné době stále vyvíjí činnost. Funkci předsedy zastává Otakar Štorch.²⁹¹ Počet platících členů je kolem 90. Hlavní aktivitu představují přednášky v českém a švédském jazyce, které se konají nejméně šestkrát do roka včetně tradičního vánočního setkání.²⁹² Vzhledem k věkové struktuře členské základny je velmi důležitý sociální aspekt činnosti sdružení. V současné době se spolek neuzavírá před členstvím jiných národností než Čechů a Slováků.²⁹³

Černý, Irena Klášterská, která byla současně zvolena náhradníkem revizora, a Karel Dolejš, revizorem zůstala Zuzana Polášková.

288 Tamtéž, zpráva z výroční schůze 21. 4. 1989. Zuzanu Poláškovou ve funkci revizora nahradila Vlasta Siegrová.

289 Tamtéž, dopis Dagmar Brabencové z ledna 1989.

290 Tamtéž, Stockholm, dopis výboru sdružení z 4. ledna 1990.

291 Otakar Štorch byl za svoji krajskou činnost v roce 2007 vyznamenán Pamětní medailí Senátu Parlamentu České republiky.

292 Dle http://krajane.radio.cz/cs/article_detail/1371, (30. ledna 2009).

293 Dle rozhovoru s Ing. Dagmar Brabencovou 1. října 2005 ve Stockholmu a s Otakarem Štorchem 22. září 2010 ve Stockholmu.

Svaz československých spolků ve Švédsku

Ve exilové spolkové komunitě byla diskutována potřeba založit střešní organizaci, která by jménem všech československých exilových spolků vystupovala a jednala se švédskými úřady. Svaz měl mít lepší vyjednávací pozice a též měl usnadnit získávání finančních prostředků na exilovou činnost. Jako střešní organizace měl mnohem lepší možnost působit na švédské politiky.²⁹⁴ Nově zřízená organizace sloužila i k rozvíjení komunikace mezi spolky a celkově obohacovala činnost jednotlivých spolků.²⁹⁵

Postupně se na schůzích v Helsingborgu, Göteborgu a Malmö sešli zástupci čtyř krajských spolků: Sokola Stockholm, Sokola Göteborg, Československého spolku Helsingborg a Sdružení svobodných Čechoslováků v jižním Švédsku a domluvili společný postup. Na výborové schůzi dne 11. prosince 1982 rozhodli členové výboru, zástupci jednotlivých spolků, že se zastřešující organizace československých spolků ve Švédsku bude jmenovat Svaz československých spolků ve Švédsku, švédsky Tjeckoslovakiska Föreningare Riksförbund.

Na schůzi v Malmö byl vytvořen prozatímní výbor, který byl pověřen jednáním se švédským Úřadem pro přistěhovalce (Invandrarverket) a který zastupoval Svaz do první řádné členské schůze. Prozatímní předsednictvo se též dohodlo, že bude pracovat do 9. dubna 1983, kdy bude definitivně zvoleno předsednictvo včetně zástupců nově založených spolků.²⁹⁶

Členy prozatímního výboru byli za Malmö: Stanislav Schöttl a Ludmila Furgyiková, za Helsingborg: Alois Novotný a Willy Blažek, za Göteborg: František Dráb a Vítězslav Lota, za Stockholm: Otakar Telechovič a Jan Stránský. Předsedou prozatímního výboru byl zvolen Alois Novotný, jednatelem Vítězslav Lota a pokladníkem Willy Blažek. Již na první schůzi byl vypracován návrh stanov, postupně přihlédnuto k připomínkám a doplňkům a konečné stanovky byly po schválení u jednotlivých spolků zaslány na Invandrarverket. Severské listy vydávané Janem Stránským v Ätvidabergu se staly informačním časopisem Tjeckoslovakiska Föreningare Riksförbund. Vydavatel tohoto listu doufal, „že nové vytvořené sdružení najde pochopení krajsanského života ve Švédsku, vytvoření dalších spolků a že budoucnost dokáže, že k sobě patříme a že si máme co říci.“²⁹⁷

294 Dle rozhovoru s dr. Michaelem Slavíčkem 7. listopadu 2005 ve Stockholmu.

295 Dle rozhovoru s Ludmilou Furgyikovou dne 17. září 2005 v Malmö.

296 Archiv Sdružení svobodných Čechů a Slováků ve Stockholmu, Stockholm, Svaz československých spolků ve Švédsku, zápis ze schůze 11. prosince 1982.

297 Severské listy, č. 4–5/82, s. 2.

Výbor též diskutoval o přípravách na Československé dny roku 1983, které měly být první akcí ve švédském celostátním měřítku. Aby byl zajištěn větší dopad na švédskou veřejnost, měly se Československé dny konat na několika místech. Za úkol měly především prezentovat život exulantů, činnost dětí a výkonu mateřštiny na letních dětských táborech. Snahou bylo „nenechat svět, v našem případě Švédsko, zapomenout na trpký osud Československa a v rámci omezených možností k tomu účelu udělat tolik, kolik jen budeme moci.“²⁹⁸ Svaz československých spolků prostřednictvím Severských listů vyzval kraje, aby se do připravované akce v co možná největším počtu zapojili. Oslovi československé výtvarníky, zda by byli ochotni vystavovat svoje díla. Další součástí měla být prezentace československé hudby. Jako součást dnů byla plánována i sběrová akce na pomoc potřebným československým uprchlíkům v jiných zemích.

Výborová schůze dále řešila obvyklé pracovní záležitosti. Rodina Stránských v této souvislosti informovala o probíhajícím sběru šatstva a peněz pro nové uprchlíky v Rakousku a Itálii.²⁹⁹ Členové prozatímního předsednictva byli informováni Vítězslavem Lotou a Ludmilou Furgyikovou o vypracovaném přípisu pro Invandrarverket,³⁰⁰ ve kterém se snažili o lepší přístup úřadů k československým uprchlíkům, kteří měli zájem emigrovat do Švédska. Výbor odsouhlasil členské příspěvky ve výši 3 šv. korun pro člena staršího 18 let. Prozatímní výbor dále odsouhlasil, že se Severské listy stanou oficiálním orgánem Svazu československých spolků, a vyzval členy k co největší aktivitě ohledně předplatného.³⁰¹

Svaz československých spolků ve Švédsku obdržel od Invandrarverket 8 000 šv. korun na činnost v roce 1983. Z toho 5 000 šv. korun na uspořádání Československých dnů u příležitosti patnáctého výročí okupace Československa. Plánované Československé dny se měly stát příležitostí pro vzájemné setkání emigrantů, ale i událostí, která by ukázala aktivity Čechoslováků a připomenula švédské společnosti výročí okupace.³⁰² Je nutné říci, že se Československých dnů účastnili vedle Čechoslováků ze Švédska i exulanti z Dánska a Norska.³⁰³

298 Severské listy, č. 12/82, s. 5.

299 Archiv Sdružení svobodných Čechů a Slováků ve Stockholmu, Stockholm, Svaz československých spolků ve Švédsku, zápis ze schůze 11. prosince 1982. Do Rakouska bylo na podzim roku 1982 odesláno 1 500 kg šatstva a obuvi, dle Severské listy 11/82, s. 2.

300 Švédský úřad pro přistěhovalce.

301 Archiv Svazu československých spolků ve Švédsku, Göteborg, zápis ze schůze 11. prosince 1982.

302 Severské listy, č. 3/83, s. 6.

303 Dle rozhovoru s dr. Miloslavou Slavíčkovou dne 26. října 2005 v Lundu.

Plánovaná akce na pomoc československým uprchlíkům v Rakousku byla úspěšná. Do Rakouska byla dopravena zásilka šatstva a obuvi pro krajany v nouzi. Díky publicitě, které se celé akci dostalo v lokálním tisku, Svaz dostal nabídku od Lions Clubu v Linköpingu, který s akcí pomohl. Akci se podařilo rozšířit na všechny kluby v Östergötlandu a výsledek byl velmi dobrý. Do Rakouska byla se sesbíraným šatstvem vypravena dvě nákladní auta, spolu s první zásilkou tam bylo dopraveno 140 m³, tedy 26 tun ošacení.³⁰⁴ Do akce se zapojili mnozí krajané z Göteborgu, Halmstadu, Malmö, Linköpingu a Ätvidabergu.

Na druhé schůzi prozatímního výboru, která se konala telefonicky 29. dubna 1983, byla především jednomyslně schválena kandidátka definitivního výboru Svazu všemi zástupci všech spolků ve složení: předseda – Jan Stránský, místopředseda – Alois Novotný, pokladník – Otakar Telechovič, jednatel – Vítězslav Lota,³⁰⁵ členové výboru – Ludmila Furgyiková, Jaroslav Lexa, Robert Hradílek, Willy Blažek, Boris Petkov a Lubomír Kabiček, revizoři – Stanislav Schottl, Václav Macoun.³⁰⁶

Dr. Vítězslav Lota jménem Svazu československých spolků ve Švédsku napsal dopis švédské vládě a premiéru Olofu Palmemu, kde upozorňoval na situaci Václava Havla, jehož zdravotní stav se zhoršoval, a žádal o intervenci.

304 Severské listy, č. 1/83, 10. Do akce se velmi aktivně zapojila rodina Stránských, včetně synů Jana a Romana. Celkové náklady činily 25 800 šv. korun a podíleli se na nich: American Fund for Czechoslovak Refugees – 7 000 šv. korun, LIONS CLUB 14 000 šv. korun, Severské listy 1 500 šv. korun, Sokol Göteborg 1 550 šv. korun, Stanislav Baláš Linköping 650 šv. korun, Milan Votruba Gusum 500 šv. korun. K aktivitám Stanislava Baláše a Lions clubu více rozhovor dr. Arnošta Skoupeho se Stanislavem Balášem 26. května 2001, Kyrkekvarn – Sörgården. Nahrávka je uchovávána v Centru pro československá exilová studia při Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci.

305 JUDr. Vítězslav Lota (17. prosince 1924 Veselí u Bouzova – 6. prosince 1991 Göteborg). Vítězslav Lota byl aktivním sokolem, členem národně socialistické strany. V době okupace Československa byl v Göteborgu, kde se ihned zapojil do exilové činnosti. Byl činný v sokolské jednotě a jejím delegátem Západoevropské župy v Ústředí československého Sokola v zahraničí. Dle Pejskar, Jožka: Poslední pocta, díl IV., Praha 1994, s. 109.

306 Archiv Sdružení svobodných Čechů a Slováků ve Stockholmu, Stockholm, zápis z telefonní schůze přípravného výboru dne 29. dubna 1983. Zastoupení jednotlivých spolků bylo následující – Sokol Alingsås: Boris Petkov, Lubomír Kabiček; Sokol Göteborg: Vítězslav Lota, Jaroslav Lexa; Spolek Helsingborg: Alois Novotný, Robert Hradílek; Sdružení svobodných Čechů a Slováků v jižním Švédsku: Ludmila Furgyiková, Stanislav Schottl, Václav Macoun; Sdružení svobodných Čechů a Slováků ve Stockholmu: Otakar Telechovič, Jan Stránský, Willy Blažek.

Jeho osobní zásluhou též vyšel v Göteborgs Posten na toto téma článek novináře J. Behra.³⁰⁷

Ve dnech 4.–5. června 1983 se konaly první Československé dny, které pořádal Svaz československých spolků jako celošvédskou akci. Z původně plánované události, která se měla konat na několika místech, po diskusích následně vykristalizoval názor, že se akce bude konat pouze v jednom místě, a to v Galtarö u Stenungsundu.³⁰⁸ Podle krátké zprávy v Severských listech proběhly dny úspěšně.³⁰⁹

Pořádání Československých dnů se stalo tradicí a podruhé se konaly 26.–27. května 1984 v opět v Galtarö u Stenungsundu.³¹⁰ Třetí se uskutečnily opět na stejném místě 1. a 2. června 1985, jejich program již byl bohatší. Vedle klasické společenské tematiky měly dny svoji filmovou část, kde byl promítán Formanův film Hoří, má panenko, filmy Voskovce a Wericha a další. Společenskou stránku doplňovala cimbállovka Dunaj Jury Holáška.³¹¹ Vydavatel Severských listů Jan Stránský zde prezentoval projekt krajanské vesničky Deni-Mar na Costa Blanca ve Španělsku. Jan Stránský se o tuto činnost velmi zajímal a skutečně se ve Španělsku podařilo vybudovat několik domů, které vlastnili českoslovensští exulanti.³¹²

V roce 1986 Svaz československých spolků ve Švédsku pořádal Československé dny v Galtarö ve dnech 30. května až 1. června.³¹³ Hlavní náplní bylo cvičení na sokolský slet v Curychu. Na dnech byla prezentována literární tvorba Českoslováků žijících ve Švédsku, postup ve výstavbě krajanské vesničky ve Španělsku a prodejní výstava knih, obrazů a sklářských děl. Součástí dnů byla výroční schůze rozšířeného výboru Svazu československých spolků ve Švédsku. Stávající výbor byl zvolen i na další období, tedy Jan Stránský byl potvrzen v roli předsedy, jednatel byl opětovně zvolen dr. Vítězslav Lota, pokladníkem Jiří Štorek.³¹⁴

V polovině roku 1983 se ve Svazu rozbourila diskuse, jak má Svaz postupovat proti „jezdícím“. Tato skutečnost postihla vztahy mezi československou exilovou komunitou nejen ve Švédsku. Narušily se vztahy mezi těmi, kdo si

307 Severské listy, č. 2/83, 5.

308 Severské listy, č. 4–5/83, s. 7. Galtarö leží v blízkosti Göteborgu.

309 Severské listy, č. 6/83, s. 7. Zpráva byla podána bez bližšího komentáře.

310 Severské listy, č. 2–3/83, s. 8.

311 Primášem kapely byl československý exulát lékař Jiří Holásek, který naučil své švédské přátele dokonale zpívat české a moravské písničky.

312 Severské listy, č. 2/85, s. 11.

313 Severské listy, č. 6/85, s. 4.

314 Severské listy, č. 3/86, s. 10.

vztahy „upravili“, a těmi, kteří na tuto možnost nepřistoupili. Tuto možnost nereflektovali především exulanti vlny roku 1948 a též velmi politicky exponovaní osmašedesátníci. V jednotlivých spolcích se i po této akci komunistického režimu dále scházeli „jezdíči či upravenci“ a ti ostatní, ale mnohde se stalo nepsanou zásadou, že ve vedení toho daného spolku mohou být pouze osoby, které si vztahy s ČSSR neupravily. Sami emigranti považovali „úpravu vztahů“ za „geniální tah, který velmi postihl emigraci ... toto postihlo emigranty i po pádu komunismu, kdy se vyskytly otázky vztahu mezi starší a mladší emigrací.“³¹⁵

Ve dnech 29.–31. května 1987 se konaly páté jubilejní Československé dny. Svaz československých spolků se osobou dr. Vítězslava Loty snažil na setkání pozvat redaktory Svobodné Evropy včetně Karla Kryla. Vzhledem k úsporným opatřením Svobodné Evropy, nebylo možné pozvání uskutečnit a ani Svaz neměl dostatek prostředků, aby cestu redaktorům mohl hradit. Svaz se opět snažil oživit projekt natočení filmu o Bedřichu Smetanovi a oslovil krajaný s nabídkou účasti na projektu, do něhož by vložili finance a osuštěné produkci by se „akcionářům“ vklad vrátil.³¹⁶ Na Československých dnech vystoupil s přednáškou dr. Jaroslav Krejčí z Univerzity v Osnabrücku.³¹⁷ Setkání se vedle Čechoslováků ze Švédska účastnili zástupci spolků ze Švýcarska, krajané z Belgie, Dánska a Norska. Dr. Lota přednesl výroční zprávu Svazu, za rok 1986–1987 kde převážnou většinu činnosti představovala příprava na sokolský slet. Dále Svaz koordinoval činnost jednotlivých spolků, podporil některé akce Charty 77, Komité 21 augusti a dalších organizací upozorňujících na situaci v Československu.³¹⁸

Před setkáním představitelů Spojených států a Sovětského svazu v Reykjavíku zaslal tajemník dr. Vítězslav Lota dopis prezidentu USA. V dopise ukazoval na špatnou situaci států východní Evropy, konstatoval rozdíl mezi postavením Čechoslováků, kteří bojovali proti fašismu, a současnému postavení Německa a Itálie. Dopis byl zakončen výzvou k respektování lidských práv a demokracie.³¹⁹

315 Dle rozhovoru s dr. Michaelem Slavičkem 7. listopadu 2005 ve Stockholmu.

316 Severské listy, č. 1/87, s. 12. Vítězslav Lota navrhol, aby se exulanti po 500 či 1 000 šv. korun na tento projekt složili, v případě nižší částky bylo třeba, aby se našlo 80 přispěvatelů. Zájem o vysílání filmu měla německá ZDF, dle Archiv Sdružení svobodných Čechů a Slováků, Stockholm, dopis Vítězslava Loty 27. ledna 1987.

317 Severské listy, č. 2/87, s. 14.

318 Severské listy, č. 3/87, s. 1.

319 Severské listy, č. 5–6/87, s. 1.

Šesté Československé dny se konaly v Runnängen v blízkosti Galtaro již během čtyř dnů 12.–15. května 1988. Na programu byla výroční schůze Svazu s přednáškou o dr. M. Tyršovi a zápasu o svobodu Československa, s níž vystoupil prof. Jaroslav Krejčí z Osnabrücku. Součástí byly další přednášky, diskuse nad podobou a obsahem Severských listů a obvyklý prodej exilové literatury.³²⁰ Předsedou Svazu byl zvolen opět Jan Stránský, jednatelem Vítězslav Lota a pokladníkem Jiří Štorek, do výboru byli nově zvoleni Josef Kaplan a Michael Slaviček.³²¹

Mezi aktivity, které Svaz počátkem roku 1989 činil, patřilo vypracování a zaslání dopisu ministru zahraničních věcí Švédského království Stenu Anderssonovi, v němž žádal, aby švédská vláda požadovala na československé vládě propuštění všech zatčených, zastavení všech procesů a dodržování zásad Helsinské deklarace. Sten Andersson ve své odpovědi konstatoval, že švédská vláda dala československé najevo, že očekává, že kritici režimu budou propuštěni.³²²

Svaz uspořádal mezi 4.–7. květnem 1989 VII. Československé dny v Rönntängen, jichž se účastnil prof. Jaroslav Krejčí s přednáškou o současném politickém vývoji, Karel Hvízďala seznámil účastníky s vývojem československé literatury za posledních dvacet let v Československu i v exilu. Podařilo se zajistit účast Karla Kryla a kapely Dunaj.³²³

Tradiční byla volba předsedy. Dr. Vítězslav Lota byl zvolen na další dva roky předsedou, jednatelem se stal Michael Slaviček a pokladníkem zůstal Jiří Štorek. Účastníci setkání se usnesli, že navrhnou Václava Havla na Nobelovu cenu míru, „...protože ... Václav Havel, pro svou neobyčejnou odvahu, s kterou za těžkých podmínek mírovými prostředky pracuje pro respektování lidských práv a znovunastolení demokracie v Československu, je velmi důstojný kandidát na toto ocenění.“³²⁴

Listopadové události v Československu nezůstaly mezi československými emigranty bez odezvy.

V listopadu 1989 byl utvořen pod patronací Svazu československých spolků ve Švédsku³²⁵ prozatímní Skandinávský výbor pro podporu demokracie

320 Severské listy, č. 2/88, s. 11.

321 Severské listy, č. 3/88, s. 1.

322 Severské listy, č. 1–2/89, s. 2.

323 Severské listy, č. 3/89, s. 1.

324 Severské listy, č. 3/89, s. 1.

325 Uvedeno chybně ve Skandinávii. Severské listy, č. 5/89, s. 1, zvláštní vydání.

Československa. Výbor byl vytvořen z iniciativy Severských listů, jmenovitě Radomíra Talpy, Otty Černého a Michaela Slavíčka. Výbor, jehož sestava nebyla konečná, se skládal ze zástupců spolků, Sokola a privátních osob, které byly známé jak v krajské komunitě, tak i ve švédské veřejnosti. Výbor si kladal za úkol maximálně podpořit na bývalé politické struktuře nezávislé demokratické hnutí představované Občanským fórem. První podpůrnou akcí byla sbírka na zakoupení technického vybavení pro tiskařské účely. V následující době měl být výbor rozšířen i o krajany z Norska a Dánska a zástupce skandinávských politických stran.³²⁶ Členy prozatímního výboru byli: Dagmar Brabencová, bioložka, předsedkyně čs. spolku ve Stockholmu; Otto Černý, redaktor Severských listů, signatář Charty 77, bývalý politický vězeň 70. let; Karel Durman, historik, docent Uppsalské univerzity; Lubomír Ďurovič, slavista, docent Lundské univerzity; Jiří Holásek, lékař, primáš moravské lidové kapely; Vítězslav Lota, právník, předseda Svazu československých spolků ve Švédsku; Václav Krbeček, předseda Sdružení svobodných Čechoslováků v Malmö; Dušan Říman, starosta Sokola Göteborg; Michael Slavíček, právník, vydavatel Severských listů, jednatel Svazu československých spolků ve Švédsku; Otakar Štorch, básník, bývalý politický vězeň 50. let; Radomír Talpa, podnikatel.

Prozatímní výbor byl garantem řádného průběhu sbírky a svým složením reprezentoval československé emigranty ve Švédsku. Prozatímní výbor vytvořil pracovní sekci, která koordinovala praktickou stránku sbírky včetně kontaktů v Československu. K datu 31. prosince 1989 byl stav sbírky 18 088 šv. korun a k tomuto datu přispěli Otto a Zdena Černí, Karel a Jarmila Durmanovi, Václav a Slávka Ferešovi (USA), Ludmila a Stefan Furguykovi, Jan Gajdoš, Václav a Anna Krbečkoví, Václav Macoun, Petr Novák, Libuše a Radomír Talpovi, Stanislav Schottl, Miloslava Slavíčková, Sdružení svobodných Čechoslováků v jižním Švédsku. Je zajímavé, že velkou většinou sbírce přispěli emigranti z jižního Švédska.³²⁷ V Severských listech v čísle 6/89 je již uveden mnohem početnější seznam dárců. K 19. březnu 1990 činil stav sbírky 69 905 šv. korun.³²⁸ Za prostředky byla nakoupena kopírovací zařízení.

Svaz československých spolků ve Švédsku nadále vyzýval exulanty a obyvatele Skandinávie, aby posílali finanční pomoc Československu.³²⁹

³²⁶ Severské listy, č. 5/89, s. 1, zvláštní vydání.

³²⁷ Severské listy, č. 5/89, s. 2, zvláštní vydání.

³²⁸ Severské listy, č. 6/89, s. 15.

³²⁹ Severské listy, č. 5/89, s. 4, zvláštní vydání.

Aktivity Svazu československých spolků ve Švédsku po sametové revoluci 1989 neskočily. Svaz pokračoval v činnosti, mj. ve dnech 24.–27. května 1990 uspořádal v Rönntängen VIII. Československé dny.³³⁰

Postupně se ze setkávání Čechoslováků především ze Švédska stala celoskandinávská záležitost, když v roce 2011 se konalo XXIX. setkání českých a slovenských krajanů ve Skandinávii.

³³⁰ Severské listy, č. 2/90, s. 2.

VIII. Kulturní aktivity československého exilu ve Švédsku

1 Exilové časopisy

Československý exil měl vedle spolkové činnosti tradiční pojitko, které představovala jednotlivá periodika, jež se na více či méně profesionální bázi snažili exulanti vydávat. Časopisy prezentovaly jejich politické názory, měly sloužit jako platforma pro komunikaci mezi exulanty a též ovlivňovat švédskou veřejnost.

Časopisy jsou představeny v chronologické posloupnosti podle období svého vzniku.

Oběžník Sdružení svobodných Čechoslováků ve Švédsku

Vycházel ve Stockholmu minimálně v letech 1950–1951, jelikož číslo 4 vyšlo v červnu 1950.³³¹ V Oběžníku se angažovali vedoucí představitelé Sdružení úřadující místopředseda Sdružení Jan Pollák a tajemník Sdružení Robert Vlach. Robert Vlach, vzhledem ke svým organizačním a později i literárním aktivitám, byl jistě ústřední postavou redakce periodika.

Oběžník vycházel prokazatelně do února 1953, kdy vyšlo 25. číslo.

Oběžník měl též švédskou mutaci, resp. z Oběžníku vycházel švédský výtah, který byl určen pro širokou švédskou veřejnost. Na vydávání této mutace se vedle Mirko Janečka podílel pravděpodobně i Robert Vlach.³³²

331 Tamtéž.

332 De Fria Tjeckoslovakernas Förening i Sverige, Stockholm 24. 2. 1951.

333 Formanová, Lucie – Gruntorád, Jiří – Příbáň, Michal: Exilová periodika, Katalog periodik českého a slovenského exilu a krajanských tisků vydávaných po roce 1945, c. d., s. 363.

334 Mirko Janeček v té době studoval v Uppsale Vysokou zemědělskou školu a v květnu 1951 ze Švédska odešel do Kanady, dle Ročenka Kanadských listů 2009, Mississauga (Kanada) – Roztoky u Prahy, 2009, s. 2.

Zpravodaj československých studentů ve Švédsku

Zpravodaj vydával Mirko Janeček od ledna 1950 do března 1951³³³ v Uppsale.³³⁴ Dle publikace Exilová periodika³³⁵ existovala švédská verze časopisu pod názvem De Fria Tjeckoslovakernas Förening i Sverige. Pokud název časopisu přeložíme do češtiny, překlad neodpovídá názvu „Zpravodaj československých studentů ve Švédsku“ ale „Sdružení svobodných Čechoslováků ve Švédsku“. Pravděpodobně se tedy jedná o švédskou mutaci Oběžníku Sdružení svobodných Čechoslováků ve Švédsku. Oběžník vycházel ve stejné době jako Zpravodaj československých studentů ve Švédsku a je pravděpodobné, že časopis De Fria Tjeckoslovakernas Förening i Sverige byl jednou z aktivit Roberta Vlacha.

Jako titul se někdy objevoval název Zpravodaj československých studentů studujících na švédských vysokých školách.³³⁶ V podtitulu zářijového čísla 1950 byla charakterizována četnost vydání, „vychází podle potřeby ve Švédsku z úsporných důvodů jako příloha revue Skutečnost“.³³⁷

Zpravodaj se především zabýval poměry ve švédském vysokém školství, obecnými problémy švédských vysokoškoláků a svůj zájem soustředil i na postavení a podmínky studentů – přistěhovalců. Zpravodaj též informoval o možnostech studia ve Švédsku a též o aktivitách, které švédská veřejnost pořádala ve prospěch studentů – uprchlíků.³³⁸

Naše skautka

Skautský čtvrtletník vycházel ve Stockholmu v roce 1955. Odkaz na časopis je uveden v časopise Sklizeň roku 1955 v březnovém čísle³³⁹ a další číslo Sklizeň

335 Formanová, Lucie – Gruntorád, Jiří – Příbáň, Michal: Exilová periodika, Katalog periodik českého a slovenského exilu a krajanských tisků vydávaných po roce 1945, c. d., s. 363.

336 Centrum pro československá exilová studia při Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci, fond Mirko Janeček, Zpravodaj československých studentů studujících na švédských vysokých školách, září 1950, s. 1.

337 Tamtéž, s. 1.

338 Zpravodaj československých studentů ve Švédsku, leden 1951.

339 Formanová, Lucie – Gruntorád, Jiří – Příbáň, Michal: Exilová periodika, Katalog periodik českého a slovenského exilu a krajanských tisků vydávaných po roce 1945, c. d., s. 222. Sklizeň, Nezávislá kulturní revue, r. 3, 1955, č. 3 (27), s. 16.

je zaznamenáno jako velikonoční.³⁴⁰ Vyšlo i druhé číslo v roce 1955.³⁴¹ Další informace o časopisu jsou nedostupné.³⁴²

Krajanský pozdrav

Krajanský pozdrav vycházel ve Stockholmu jako list slovenské a české katolické misie. Většina příspěvků byla ve slovenštině, v rodném jazyce vydavatele a redaktora pátera Vojtecha Zemana. V. Zeman před působením ve Švédsku vykonával duchovní službu v Itálii, Argentině a Paraguayi.³⁴³ Dle publikace Exilová periodika časopis vycházel od září 1971,³⁴⁴ avšak podle číslování ročníků měl vycházet od roku 1972. Do posledního dvanáctého čísla čtvrtého ročníku roku 1975 časopis vycházel měsíčně, následně vycházel jako dvouměsíčník.³⁴⁵

Časopis se orientoval především na katolického čtenáře, čemuž pochopitelně odpovídala jeho náplň. Především se věnoval obecně teologickým otázkám, záležitostem víry ve Švédsku a na Slovensku, obecným informacím ze života ve Švédsku a historickým událostem. Neopomenul se též vyjadřovat k otázkám umělého přerušení těhotenství.³⁴⁶

Krajanský pozdrav se svou strukturou a obsahem především orientoval na slovenského čtenáře.

Na žádném z vydání nebyla uvedena redakční rada, jak vyplývá z jednotlivých čísel, na vydávání časopisu se podílela širší skupina lidí, pravděpodobně především slovenské národnosti za vedení Vojtecha Zemana.

Krajanský pozdrav vycházel minimálně do roku 1980, když číslo prvního ročníku IX. vyšlo v lednu–únoru.³⁴⁷ Toto číslo bylo pravděpodobně poslední, které redigoval Vojtech Zeman, jelikož byl odeslán k duchovní službě do oblasti, kde bylo více Čechoslováků, do Mnichova. Krajanský pozdrav s největší

340 Sklizeň, Nezávislá kulturní revue, r. 3, 1955, č. 4 (28), s. 16.

341 Sklizeň, Nezávislá kulturní revue, r. 3, 1955, č. 7 (31), s. 16.

342 Formanová, Lucie – Gruntorád, Jirí – Příbáň, Michal: Exilová periodika, Katalog periodik českého a slovenského exilu a krajanských tisků vydávaných po roce 1945, c. d., s. 222.

343 Krajanský pozdrav, januar–februar 1980, r. 9, č. 1.

344 Formanová, Lucie – Gruntorád, Jirí – Příbáň, Michal: Exilová periodika, Katalog periodik českého a slovenského exilu a krajanských tisků vydávaných po roce 1945, Praha 2000, s. 221.

345 Krajanský pozdrav, december 1975, r. 4, č. 12, s. 2. Krajanský pozdrav, máj–jún 1976, r. 5, č. 3, s. 1.

346 Krajanský pozdrav, jún–august 1976, r. 5, č. 4., s. 3.

347 Krajanský pozdrav, januar–februar 1980, r. 9, č. 1.

pravděpodobností určitý čas dále vycházel, protože redakční práce asi nebyla pouze vylučnou záležitostí Vojtecha Zemana.³⁴⁸

Čechoslovák ve Skandinávii

Časopis Čechoslovák ve Skandinávii začal vycházet v říjnu 1972, kdy bylo vydáno jeho první číslo jako informační leták ke svátku Československé republiky. Účelem jeho vzniku bylo působit jako nestranická a demokratická tribuna Čechů a Slováků ve Švédsku a být též článkem v hnutí československé emigrace ve světě. Časopis měl za cíl nejen Čechoslováky informovat o dění ve Švédsku a ve světě, ale chtěl i formovat názory a představy o postavení Čechoslováků ve Švédsku.

Ke vzniku časopisu se přihlásilo Sdružení svobodných Čechoslováků v jižním Švédsku, jež ve vzniku časopisu vidělo možné naplnění vlastních snah o sdružení všech demokraticky smýšlejících Čechoslováků v jižním Švédsku a pěstovat jejich pospolitost a kulturu.

Sdružení bylo na činnosti Čechoslováka přímo zainteresováno, když i veškerá korespondence měla být zaslána na adresu Sdružení.³⁴⁹ Představitelé a členové Sdružení svobodných Čechoslováků viděli ve vzniku nového časopisu možnost, jak dále povznést a zaktivizovat vlastní činnost. „Mnozí krajané se z různých důvodů straní Sdružení a naše činnost a výsledek práce tím samozřejmě hodně trpí. Víme, že je mezi námi hodně schopných krajanů. Snad je „Čechoslovák“ probudí z nečinnosti a lhotejnosti. Nehleďte na Sdružení jako na nějakou organizaci vedenou určitými lidmi – hleďte na Sdružení jako na prostředek, kterým byste Vy všichni mohli náš život zde ve Švédsku zlidštit a zpříjemnit. Jako jednotlivci jsme před švédskými úřady někdy čísla, mnohdy s poznámkou, jako Sdružení jsme ale instituci, kterou úřady respektují a musí s ní slušně zacházet. Srdečně vás vítáme předem ke spolupráci.“³⁵⁰

Čechoslovák měl obvyklé rubriky: „úvodník“, „komentář“, „přehled zahraničních událostí“, „zprávy“, „dokumenty“, „názory doby.“ Přinášel též zprávy ze spolkové činnosti, aktuality ze Švédska, zprávy z emigrantského hnutí, portréty osobností a referoval o kulturní činnosti. Stranou nezustávala ani osobní sdělení, rady, informace o dění v Československu a též humor a inzerce. Časopis měl pravidelně přispěvatele, jako např. Luďka Pachmana a další.

348 Další osudy Krajanského pozdravu se však autorovi nepodařilo zjistit.

349 Čechoslovák ve Skandinávii, č. 1, říjen, 1972, s. 14.

350 Čechoslovák ve Skandinávii, č. 1, říjen, 1972, s. 8.

První číslo Čechoslováka ve Skandinávii vyšlo jako informační leták vydá-
ný ke státnímu svátku Československé republiky za spolupráce se Sdruže-
ním svobodných Čechoslováků v jižním Švédsku a přítel časopisu.³⁵¹ Od úno-
ra 1973 vycházel jako dvouměsíčník ve spolupráci se Sdružením.

Redakce Čechoslováka, resp. František Heřman, byla nucena v druhém
čísle prvního ročníku změnít financování časopisu. Vzhledem k tomu, že
byl doposud vydáván vlastními prostředky Františka Heřmana za pod-
pory Sdružení svobodných Čechoslováků v jižním Švédsku, byla tato si-
tuace nadále neudržitelná a bylo přistoupeno ke stanovení výše ročního
předplatného a nabídky příležitostné i pravidelné inzerce. Redakce se též
snažila předplatitele povzbudit vyšší kvalitou časopisu závislou na počtu
předplatitelů.³⁵²

Snaha o zvýšení počtu předplatitelů nebyla zcela úspěšná. V polovině roku
1974 se František Heřman opět obrátil na odběratele s informacemi o eko-
nomické situaci „Čechoslováka“. Pro úspěšnou stabilizaci časopisu bylo třeba
pětinašobně zvýšit náklad, každý předplatitel se měl snažit získat pět
nových zájemců o časopis. Dalším krokem k udržení „Čechoslováka“ byla do-
hoda mezi Františkem Heřmanem a nakladatelstvím Konfrontace. Redakce
měla získat 35 % z výnosu prodeje knih a zastupovat Konfrontaci ve Švéd-
sku. Jako první byla nabízena kniha Jana Beneše „Druhý dech“ a jako násle-
dující Solženicynovo „Souostroví Gulag“, včetně „Nežit ve Lži“. Bohužel tyto
snahy a aktivity nebyly příliš úspěšné a přišly příliš pozdě. Československá
emigrace ve Švédsku byla poměrně neochotná ve větším počtu odebrat exi-
lová periodika a knihy. Tuto situaci zachraňovali pouze tradiční odběratelé,
jejichž počet byl v podstatě neměnný a uzavřený.³⁵³ Pochopitelně existoval
i problém s rozšiřováním informací o možnosti objednat knihy a časopis
a mezi exulanty byly i osoby, které se nechtěly zabývat exilovou činností či
nechtěly být součástí krajanské komunity.

František Heřman též opakovaně vyzýval čtenáře, především právníky
a historiky, aby se podíleli na obsahové podobě časopisu. Tato a předchozí
snaha se však nesetkala s masivní odezvou, a tak prosincové číslo ročníku
1974 bylo posledním číslem Čechoslováka. František Heřman nastolil mož-
nost zachování časopisu skrze omezení jeho periodicity a rozsahu, avšak ča-
sopis definitivně zanikl v roce 1974 číslem 5-6.

351 Čechoslovák ve Skandinávii, č. 1, říjen, 1972, s. 3.

352 Čechoslovák ve Skandinávii, č. 2, prosinec, 1972, s. 2 obálky.

353 Soukromý archiv Ing. Stanislava Schottla, Malmö, Limhamn, Dopis Františka Heřmana před-
platitelům Čechoslováka z 14. června 1974.

Důvodem zániku časopisu byly ekonomické těžkosti při vydávání perio-
dika a též pochopitelně pouze omezený regionální dosah a tím menší prav-
děpodobnost širšího okruhu odběratelů, kteří by přinášeli potřebné finance.

Bulletin „Skupiny Listy“ pro informaci spolupracovníků

Bulletin začal vycházet v Järnfälla v roce 1977. Byl vydáván nepravidelně
jako interní bulletin Skupiny Listy, když poslední číslo vychází roku 1989
jako č. 64. Editorem a vydavatelem byl Zdeněk Hejzlar ve spolupráci s Jiřím
Pelikánem. Na redakční činnosti se podílel též Cyrill John. Časopis uveřej-
ňoval aktuální politické zprávy z Československa a z celého světa. Bulle-
tin byl pozorně sledován StB, která „vydala“ i číslo 1/L/82. Bulletin zanikl
v prosinci 1989.³⁵⁴

Severské listy

Krajanské hnutí a krajané byli vždy vzájemně pojeni a jedním z pojitků byl
krajanský exilový tisk. Takové pojítka představovaly např. Kanadské listy, jež
v Torontu vydával Mirko Janeček.

Ve Švédsku kromě katolického Krajanského pozdravu a Bulletinu „Skupi-
ny Listy“ koncem sedmdesátých let jiný krajanský časopis nevycházel. Mirko
Janeček pro podobný časopis nadchl Jana Stránského žijícího v Ätvidabergu
ve Švédsku a získal ho pro vydávání časopisu. Jan Stránský se rozhodl vydá-
vat časopis na podobném formátu jako Kanadské listy s tím, že „kanadské“
bude nahrazeno „severskými“. Aby zjistil, jaká by po časopisu byla poptávka,
rozhodl se nejprve pokusně po Švédsku rozesílat Kanadské listy. V Kanadě
v té době již Kanadské listy vycházely jedenáct let a celou dobu byly veškeré
náklady hrazeny z dobrovolného předplatného.

Jan Stránský vyzval ostatní krajané, aby mu do časopisu posílali náměty
a zprávy, které by ostatní zajímaly. Taktéž žádal krajané, aby nově vznikající-
címu časopisu dělali mezi ostatními reklamou, a požádal je o vymyšlení sym-
bolu, který by byl v záhlaví a byl společný celému severu.³⁵⁵

354 Formanová, Lucie – Gruntorád, Jiří – Přibáň, Michal: Exilová periodika, Katalog periodik čes-
kého a slovenského exilu a krajanských tisků vydávaných po roce 1945, c. d., s. 221.

355 Soukromý archiv Ing. Stanislava Schottla, Malmö, Limhamn, dopis Jana Stránského informu-
jící o uvažovaném vzniku Severských listů.

Severské listy spatřily světlo světa v roce 1978, když první číslo vyšlo v lednu. Měly „sloužit našim krajanům v severských zemích a pomohou překonat obrazné i skutečné vzdálenosti, které nás dělí.“³⁵⁶ První, stejně jako ostatní čísla, mělo několik rubrik, jejichž počet postupně vzrůstal: „Švédsko“, „Norsko“, „Dánsko“, „Kanada“, „Island“, „Finsko“, „Ostatní svobodný svět“, „Z okupované Čkoslovenska“, „Podmaněný svět“, „Ze života krajanů a exulantů“, „Naši ve svobodném světě“, „Zajímavé publikace“ atd.³⁵⁷ Od druhého čísla byla uváděna rubrika „Ztracených duší“, která sloužila k navazování kontaktů a hledání známých či příbuzných po celém světě.³⁵⁸

Záhlaví Severských listů bylo dílem českého výtvarníka Ludka Holuba žijícího v Malmö.³⁵⁹

Jan Stránský upozorňoval, že Severské listy byly vydávány a dotovány vedle vlastních finančních zdrojů Jana Stránského dobrovolnými příspěvky od čtenářů. Dle Jana Stránského existovalo mnoho krajanů, kteří Severské listy dostávali a bohužel žádný příspěvek neposlali ani časopis neodřekli. Vydavatel byl nucen přistoupit k tomu, že těm čtenářům, kteří na vydání listů do konce roku 1978 nepřispějí, nebudou další čísla zasílána.³⁶⁰

Jan Stránský dále rozšiřoval svoji aktivitu a dohodl distribuci publikací, které byly vydávány v exilu.

Za první rok své existence Severské listy dokázaly, že takovýto časopis je mezi exilovou veřejností ve Skandinávii potřebný. Severské listy, resp. jejich vydavatel, během roku 1978 navázaly spolupráci s Československým poradním sborem v západní Evropě, Českým a slovenským exilovým skautingem, knihkupectvím Dialog ve Frankfurtu, nakladatelstvím Konfrontace ve Švýcarsku a jeho švédským zastupitelstvím Czechoslovak Art in Exile a nakladatelstvím Poezie mimo domov. Severské listy vstoupily v úzký vztah i s ostatními

356 Severské listy, č. 1, r. 1, leden 1978, s. 1.

357 Severské listy, č. 1, r. 1, leden 1978, Severské listy, č. 2, r. 1, únor 1978.

358 Severské listy, č. 2, r. 1, únor 1978.

359 Luděk Holub se narodil v roce 1928 v Jihlavě. V letech 1948–1952 studoval na Ústavě kresby a malby v Praze a v letech 1954–1958 na Akademii výtvarného umění ve Varšavě. Do roku 1968 vystavoval především v Československu a Polsku, poté především ve Švédsku, Izraeli, Francii a ve Spojených státech amerických. Jeho díla byla zakoupena polským ministerstvem kultury, provincií Södermanland, městem Uppsalou, muzeem v Malmö a dalšími institucemi ve Švédsku. In: Severské listy, č. 1, r. 1, leden 1978, s. 4. Dále dle rozhovoru s Ludkem Holubem 17. září 2005 v Malmö.

360 Severské listy, č. 7, r. 1, září 1978, s. 6.

redakcemi exilových časopisů, ale i různých exilových institucí. Na výtvarné úpravě Severských listů se podíleli jednotliví exiloví umělci žijící ve Skandinávii, jež tak měli možnost se vzájemně poznat.

V Severských listech byly pravidelně uveřejňovány přílohy Dialogu a Czechoslovak Art in Exile, jež informovaly čtenáře o exilové ediční činnosti.

Průměrné roční náklady na odběratele činily 30 švédských korun. Za první rok vydávání Severských listů doplatil jejich vydavatel z vlastních prostředků 1 800 švédských korun.³⁶¹

Jan Stránský později naprosto převzal zastoupení Konfrontace ve Skandinávii.³⁶² Předtím agendu Konfrontace obhospodařovalo Czechoslovak Art in Exile, které zaniklo.³⁶³ Koncem roku 1981 Severské listy dále zastupovaly i Sixty-Eight Publishers (Kanada), Index (NSR), Archu (Freie Presse Agentur, NSR), Magazín (Švýcarsko) a Skauted (Nizozemí).³⁶⁴

V pátém roce existence Severských listů rozesílal Jan Stránský časopis na 550 adres.³⁶⁵

Jan Stránský se v čísle 4/84 vyjádřil k další činnosti ohledně Severských listů, konstatoval, že se někteří krajané domnívají, že jeho vydavatelská činnost je jeho „povoláním, dokonce placeným“. Avšak jeho práce byla naprosto dobrovolná, vykonávaná ve volném čase bez jakýchkoliv pomocníků a zcela nerovinná, vykonávaná ve volném čase bez jakýchkoliv pomocníků a zcela nerovinná. Dále byl nucen konstatovat, že „zdravotní a technické potíže poslední doby mi zřetelně připomněly, že jsem překročil mez fyzických i technických možností, za kterou se nelze trvale pohybovat. Abych mohl v činnosti pokračovat a současně držet opravdovou kvalitu informací, přecházím již od příštího čísla k vydávání SL každý druhý měsíc (6 čísel ročně). Současně je to zřejmě, jak srazit stále stoupající výdaje za tisk, papír, porto atd. a udržet nízkou cenu předplatného. Je mi opravdu líto, že musím sáhnout k tomuto opatření, a věřím ve vaše pochopení.“³⁶⁶ Další výtisky Severských listů roku 1984 byly číslovány jako dvojčísla, od roku 1985 vycházelo ročně šest čísel, číslovaných jednotlivě. Od druhého čísla roku 1985 byly Severské listy vytvářeny ve spolupráci s Ottou Černým z Uppsalu.³⁶⁷ V čísle 4/86 Jan Stránský oznámil úmysl

361 Severské listy, č. 10, r. 1, prosinec 1978, s. 6.

362 Severské listy, č. 9, r. 1, listopad 1978, s. 6. Severské listy, č. 2, r. 4, únor, 1981, s. 6.

363 Severské listy, č. 3, r. 4, březen–duben 1981, s. 9.

364 Severské listy, č. 1/82, s. 6.

365 Severské listy, č. 10/82, s. 1.

366 Severské listy, č. 4/84, s. 9.

367 Otto Černý, člen Charty 77.

přestěhovat se s manželkou do Španělska a zde se věnovat stavbě krajské vesničky Denia v Alicante. Na Severských listech s Janem Stránským stále více spolupracoval Otto Černý z Uppsaly, který postupně přejímal činnost³⁶⁸ s Ottou Černým uveden jako redaktor.³⁶⁹ V čísle 5-6/87 konstatoval Jan Stránský, že napříště budou Severské listy výlučně záležitostí Otty Černého a Michaela Slavička.³⁷⁰ Od čísla 3/88 je v tiráži uveden jako redaktor Otto Černý a odpovědným vydavatelem Michael Slaviček,³⁷¹ který převzal veškeré vydavatelské aktivity Severských listů.³⁷² Severské listy vycházely díky předplatnému a podpoře švédské administrativy, která byla poskytována všem redakcím časopisů, jež vydávaly časopis nejméně čtyřikrát ročně. Švédská vláda podporu poskytovala přes Invandrarverket.³⁷³ Práce na Severských listech nebyla zcela nejjednodušší, protože Otto Černý byl zaměstnán v Uppsale a Michael Slaviček ve Vaxjö a v Husquarně. Většina komunikace se odehrávala v písemné podobě.

Číslem 3-4/90 skončila činnost Severských listů, Otto Černý a Michael Slaviček v tomto čísle oznámili: „*Přerušujeme vydávání Severských listů na neurčitou dobu, ne-li úplně. ... Je třeba vzít v úvahu i to, že změněná politická situace v naší vlasti přeci jen zmenšila opodstatnění emigračního tisku, bylo by nutné hledat novou orientaci, jiné zdroje zpráv, abychom nekopírovali to, co by se naši čtenáři dozvěděli z normálních českých a slovenských periodik. ... Ze světa určitě nezmizíme.*“³⁷⁴ Tato představa či přání však již nebyly dále realizovány.

368 Severské listy, č. 4/86, s. 14.

369 Severské listy, č. 2/87, s. 14.

370 Severské listy, č. 5-6/87, s. 11.

371 Severské listy, č. 3/87, s. 10.

372 Michael Slaviček se stal vydavatelem Severských listů i z důvodu, že měl švédské občanství, kdežto Otto Černý nikoliv. Michael Slaviček se zabýval především ekonomickými a právními záležitostmi vydavatelské činnosti. Pochopitelně byl činný i žurnalisticky. Dle rozhovoru s dr. Michaelem Slavičkem 7. listopadu 2005 ve Stockholmu.

373 Z rozhovoru s dr. Michaelem Slavičkem 7. listopadu 2005 ve Stockholmu.

374 Severské listy, č. 3-4/90, s. 9.

375 Ing. Jan Stránský, novinář a vydavatel Severských listů zemřel ve Švédsku v Ätvidabergu 11. února 1999. Byl členem Československé národní socialistické strany, Svazu přátel USA a aktivním skautem, kvůli těmto aktivitám byl vyloučen ze studia na Vysoké škole hospodářských věd. Dle Kanadské listy, 3/1999.

Severské listy nepředstavovaly pouze informační bázi pro krajany. Plnily velkou sociální funkci, kterou obstarávala rodina Jana Stránského, která vždy dle svých možností pomáhala radou, zprostředkováním a doporučením. Činnost Jana Stránského³⁷⁵ byla samozřejmě v hledáčku československých úřadů, které mu znepříjemňovaly vydavatelskou činnost a život. Severské listy měly i za cíl informovat obyvatele v ČSSR a hledaly cesty, jak tohoto cíle dosáhnout.³⁷⁶

Zpravodaj Sokola Göteborg

Zpravodaj vydávaný Sokolem Göteborg byl distribuován společně se Severskými listy jako informační bulletin. Prezentoval především činnost jednotlivých lidí, kdy informoval o jejich aktivitách a upozorňoval čtenáře na připravované události tělocvičného, společenského a kulturního charakteru. Je pravděpodobné, že vycházel již před rokem 1982,³⁷⁷ a Sokol Göteborg jej jako informační platformu využívá do současné doby.

Krtek

Krtek představoval alternativní levicově opoziční časopis vydávaný v Uppsale v roce 1984 Jaroslavem Sukem. V časopise byly otiskovány zprostředkované informace Výborem na obranu nespravedlivě stíhaných a popisována situace v totalitních státech. Jaroslavu Sukovi se podařilo vydat pouze dvě čísla časopisu, který následně zanikl.³⁷⁸

376 Jeden ze způsobů popisoval Jiří Pallas, signatář Charty 77 a od roku 1978 majitel hudebního vydavatelství Safrán 78. Doporučoval z vlastní zkušenosti, aby čtenáři Severských listů a jiných exilových tiskovin po přečtení vložili periodikum do obálky a bez zpáteční adresy poslali svým známým do Československa. Sám tak prý posílal 100-150 publikací měsíčně. Dle: Severské listy, č. 10, r. 1, prosinec 1978, s. 5. Úspěšnost tohoto způsobu šíření Severských listů a jiných exilových periodik lze těžko kvantifikovat.

377 Srovnej Formanová, Lucie – Gruntorád, Jiří – Přibáň, Michal: Exilová periodika, Katalog periodik českého a slovenského exilu a krajských tisků vydávaných po roce 1945, c. d., s. 223.

378 Formanová, Lucie – Gruntorád, Jiří – Přibáň, Michal: Exilová periodika, Katalog periodik českého a slovenského exilu a krajských tisků vydávaných po roce 1945, c. d., s. 222.

Röster från Tjeckoslovakien/Hlasy z Československa později Tjeckiska och slovakiska röster/České a slovenské hlasy

Hlasy z Československa začaly vycházet roku 1984 z popudu Františka Janoucha, Urbana Westlinga³⁷⁹ a Petera Larssona.³⁸⁰ Hlasy vydávala Charta 77:s Stiftelsen (Nadace Charty 77), do roku 1988 ve spolupráci s 21 augusti-kommittén (Výbor 21. srpna) a skandinávskou skupinou Listy. Hlasy informovaly o dění v Československu, prezentovaly problémy, kterými se Charta 77 zabývala, mj. náboženské záležitosti, romská otázka, životní prostředí, divadlo. Prezentovaly dokumenty a další materiály zveřejňované Chartou 77. Hlasy z Československa též švédské veřejnosti představovaly tvorbu persekovaných československých spisovatelů: Václav Havel, Ivan Klíma, Ludvík Vaculík, Bohumil Hrabala další. Výběry z literárních děl se staly častější náplní poté, co Hlasy začala redigovat Miloslava Slavičková, která vyučovala český jazyk, českou literaturu a kulturní historii na Slovanském ústavu Univerzity v Lundu. Hlasy přinášely články a literární texty autorů z Československa. Většinu textů přeložili pro tento časopis studenti češtiny ve spolupráci s Miloslavou Slavičkovou.³⁸¹

Hlasy švédské veřejnosti přinášely i eseje s politickou tematikou, jako to bylo v případě prvního čísla Hlasů, kde byl otištěn překlad proslava Václava Havla „Politika a svědomí“, který napsal u příležitosti udělení čestného doktorátu univerzitou v Toulouse v roce 1984.

Pro širší mezinárodní dosah byla některá čísla Hlasů vydávána i v angličtině pod názvem Voices from Czechoslovakia. První číslo vyšlo v roce 1985 a obsahovalo další esej Václava Havla „Anatomie jedné zdrženlivosti“ a též „Pražskou výzvu“ československých intelektuálů, určenou mírovému kongresu konanému v roce 1985 v Amsterdamu. Vzhledem k popularitě a aktuálnosti byly v anglických Voices některé texty Václava Havla opakovaně otištěny.

Hlasy z Československa se prezentovaly jednotnou obálkou, kterou navrhl estonský spisovatel a grafik Peeter Puide. Na obálce byla krvácející tužka

KOH-NOOR, Made in Czechoslovakia, probodnutá hřebíkem. Tento symbol persekuce československých intelektuálů byl na obálce do listopadu 1989, po změnách v Československu byl hřebík odstraněn a tužka byla přelepena leukoplasti. Od jubilejního čísla 20 měly obálky individuální design.

Listy vycházely v nákladu okolo 1 000 kusů a byly distribuovány do většiny švédských knihoven.

Grafickou úpravu Hlasů obstarával Erik Janouch a Urban Westling. Vydávání Hlasů zajišťovala Nadace Charty 77, skupina Listy a 21 augusti-kommittén.

Do roku 1989 Hlasy redigovali František Janouch, Urban Westling a Peter Larsson za spolupráce Miloslavy Slavičkové,³⁸² která v roce 1989 redakční práce zcela přebírá. V roce 1993 redakčně spolupracoval Dick Nilsson.

Po roce 1989 se Hlasy z Československa musely vyrovnávat s postupným opadáním zájmu švédské veřejnosti o Československo.³⁸³

Z důvodu rozpadu Československa se Röster från Tjeckoslovakien/Hlasy z Československa přejmenovaly na Tjeckiska och slovakiska röster/České a slovenské hlasy. Vydavatelem byla Nadace Charty 77. Poslední číslo Českých a slovenských hlásů vyšlo v roce 1999.

2 Vydavatelské aktivity dr. Roberta Vlacha

Dr. Robert Vlach³⁸⁴ se narodil 28. ledna 1917 v Praze, kde také vystudoval klasické gymnázium. V letech 1936–1939 studoval francouzskou literaturu a také byl pařížským dopisovatelem listů Melantrichu. Po vypuknutí druhé světové války vstoupil jako dobrovolník do československé armády ve Francii. Evakuace československých jednotek do Anglie se neúčastnil a později studoval ve Štrasburku, Clermont-Ferrand (1942–1943).³⁸⁵ Též studoval na univerzitě v Lyonu.³⁸⁶

³⁸² O bohaté činnosti dr. Miloslavy Slavičkové více: In. Swedish – Czechoslovak Solidarity 1968–1989, Minnen, Memories, Vzpomínky, Spomienky, Stockholm 2011, s. 80–85.

³⁸³ Z rozhovoru s dr. Miloslavou Slavičkovou dne 26. 10. 2011 v Praze.

³⁸⁴ Kapitola vychází ze studie: Štěpán, Jiří: Dr. Robert Vlach – vydavatel československé exilové literatury, In: Sklenářová, Sylva (ed.) České, slovenské a československé dějiny II., Hradec Králové 2007, s. 332–339.

³⁸⁵ Pejskar, Jožka: Poslední pocta, sv. 3., Baltimore 1989, s. 264.

³⁸⁶ Zyla, Wolodymyr T.: In memoriam Robert Vlach, In: The South Central Bulletin, Vol. 26, No. 2, (May, 1966), The Johns Hopkins University Press on behalf of The South Central Modern Language Association, s. 44.

³⁷⁹ Urban Westling, švédský grafik, spolupracovník organizací Östereuropeiska Solidaritetskommittén, 21 augusti-kommittén, Arbetsgruppen för 21 augusti, Charta 77:s Stiftelsen (Nadace Charty 77).

³⁸⁰ Peter Larsson, patřil vedle Jiřího Pallase, Petera Gavelina mezi spoluzakladatele Nadace Charty 77 ve Stockholmu (Charta 77:s Stiftelsen). Byl organizačním tajemníkem Folket i Bild/Kulturfront (švédská levicová organizace). Studoval při zaměstnání češtinu na Univerzitě v Lundu. V současné době majitel cestovní kanceláře Laterna Magica v Lundu.

³⁸¹ Mezi překladatele Hlasů patřili např. Karin Mossdal, Mats Larsson, Dick Nilsson, Eva Strömberg Krantz a další.

V letech 1943–1945 působil v Londýně. Po válce se vrátil do Prahy, kde učil na gymnáziu,³⁸⁷ vzápětí odešel do Polska a po únoru 1948 se dostal přes kra-kovskou univerzitu do Stockholmu. V Polsku také potkal svoji ženu, jež byla Estonka. Tato skutečnost mu též později pomáhala při jeho vydavatelské činnosti.

Ve Stockholmu od roku 1948 prošel různá příležitostná zaměstnání. Odklí-žel snůh, pracoval v pekárně a nakonec v tiskárně. Byl i politicky činný, když se stal tajemníkem Sdružení svobodných Čechoslováků ve Švédsku.³⁸⁸ Organi-zoval různé akce Sdružení, mezi nimi byly též aktivity se sociálním dopadem. Sdružení ve Stockholmu existovalo až do roku 1954, kdy Robert Vlach odchází do Lundu. Sdružení se rozpadlo jednak z důvodu zmenšujícího se počtu členů, ale především tím, že Vlach představoval organizační a hnací element sdružení.

Ještě před odchodem do Lundu pravděpodobně působil i jako lektor slo-vanských jazyků na Univerzitě ve Stockholmu.³⁸⁹

V letech 1955–1958 působil jako lektor Slovanského ústavu Univerzity v Lun-du. Již ve Stockholmu řídil a redakčně pracoval na Knižnici lyriky, ve které vy-šlo pět svazků, a později v Lundu vedl Sklizeň svobodné tvorby. Inicivoval za-ložení České kulturní rady v exilu,³⁹⁰ podílel se i na vydávání časopisu Sklizeň – nezávislé kulturní revue. Po odchodu do Spojených států, o kterém uvažo-val již před svým působením v Lundu, pokračoval ve vydávání Sklizeň svobod-né tvorby.³⁹¹ V letech 1958–1959 působil na Bennet College, Greensboro a v roce 1959 přesídlil na oklahomskou univerzitu ve městě Norman.³⁹² Zde dále aktiv-ně vykonával literární činnost, když vedl čtvrtletní knižní revue „Books Ab-road“.³⁹³ V tomto periodiku prosadil vznik samostatné sekce pro slovanskou

387 Pejskar, Jožka: Poslední pocta, sv. 3., c. d., s. 264.

388 Z rozhovoru s Ing. Stanislavem Schottlem dne 17. září 2005 v Malmö. Z archivních materi-álů Ing. Stanislava Schottla není zcela zřejmé, odkdy byl Robert Vlach tajemníkem Sdružení svobodných Čechoslováků ve Švédsku. Je pravděpodobné, že to bylo nejspíše v roce 1950, kdy Sdružení vydalo Vlachovu práci Verše z exilu.

389 Zyla, Wolodymyr T.: In memoriam Robert Vlach, In: The South Central Bulletin, Vol. 26, No. 2, (May, 1966), The Johns Hopkins University Press on behalf of The South Central Modern Language Association, s. 44.

390 Vlach, Robert, ed.: Czech Literature in Exil, Czech Cultural Council in Exile, Stockholm, 1953. K činnosti České kulturní rady též: Příbáň, Michal: Prvních dvacet let, Kulturní rada a další kapitoly z dějin literárního exilu 1948–1968, Brno 2008.

391 Z rozhovoru s Ing. Stanislavem Schottlem dne 17. září 2005 v Malmö.

392 Pejskar, Jožka: Poslední pocta, sv. 3., c. d., s. 264.

393 Příbáň, Michal: Kdo byl Robert Vlach, In: Host 5/2002, s. 31.

literaturu.³⁹⁴ Byl jmenován čestným členem Ústavu pro střední a východní Ev-ropu Univerzity v Montrealu.³⁹⁵

Robert Vlach umírá 29. ledna 1966 ve městě Norman v Oklahomě.³⁹⁶ Po jeho smrti vydavatelskou činnost Knižnice svobodné tvorby na přelomu šedesá-tých a sedmdesátých let krátkou dobu obnovuje Antonín Kratochvíl.³⁹⁷ Činnost Sklizeň svobodné tvorby je ukončena roku 1975, vydaným 55. svazkem edice.³⁹⁸

Robert Vlach byl velice čínorodý literát, přispíval do mnoha literárních časopisů a edic. Aby nebyl omezen ve své činnosti a též aby dokázal uplatnit různá svá díla, tvořil a publikoval vedle svého jména také pod pseudonymem Jiří Kavka a šifrou Alfa.³⁹⁹ Svě práce uveřejňoval v Knižnici lyriky, Skliziňi svo-bodné tvorby, Edici satiry a v mnoha dalších exilových edicích.⁴⁰⁰

Knižnice lyriky a Sklizeň svobodné tvorby

Počátky Knižnice lyriky spadají do jižního Švédska do města Malmö, kde se Ing. Stanislav Schottl společně s Lucií Bachrachovou zabýval možností půjčova-ní českých a slovenských knih krajanům. Stanislav Schottl o tomto úmys-lu informoval dr. Roberta Vlacha.

Robert Vlach byl nápadem zaujat, avšak prosazoval spíše než založit knihovnu, založit vydavatelskou společnost. Měl zkušenost s půjčováním knih

394 Zyla, Wolodymyr T.: In memoriam Robert Vlach, In: The South Central Bulletin, Vol. 26, No. 2, (May, 1966), The Johns Hopkins University Press on behalf of The South Central Modern Language Association, s. 44.

395 Tamtéž.

396 Pejskar, Jožka: Poslední pocta, sv. 3., c. d., s. 264.

397 Janoušek, Pavel: Dějiny české literatury 1945–1989, II. díl 1948–1958, e. verze, s. 95.

398 Zach, Aleš: Kniha a český exil 1949–1990, Praha 1995, s. 157.

399 Kompletní dílo Roberta Vlacha, viz: Šeflová, Ludmila: Knihy českých a slovenských autorů vydaných v zahraničí v letech 1948–1978, (Exil), Brno 1993, s. 17, 100, 101, 261, 262.

400 Edici satiry vydával Stanislav Brzobohatý, který od roku 1957 používal jméno Stanislav Ber-ton. Stanislav Brzobohatý patřil ke skupině pravicového exilu, jež stála v opozici proti exi-lové Radě svobodného Československa. St. Brzobohatý Edici satiry vydával a řídil v letech 1952–1954 v Londýně. In: Janoušek, Pavel: Dějiny české literatury 1945–1989, II. díl 1948–1958, c. d., s. 91. Edice satiry byla distribuována taktéž ve Skandinávii, kde distribuci měl na sta-rosti Stanislav Schottl. Dle vyjádření Ing. Stanislava Schottla se na vydávání Edice satiry tak-též pravděpodobně finančně podílel Robert Vlach. Údaje získané z rozhovoru s Ing. Stanisla-vem Schottlem dne 17. září 2005 v Malmö, Limhamn.

ve Stockholmu, kde tato činnost nebyla nikterak úspěšná. A především zříditi edici a dále vydávat literární díla, to bylo vlastní jeho čínorodému charakteru.

Inspiraci hledal v podobných projektech, kdy např. Kruh přátel československé knihy v Chicagu jako první knihu vydal Babičku a pak pokračoval se Zapadlými vlastenci. Skladba titulů byla pochopitelně ovlivňována atraktivností možného prodeje. Robert Vlach se přimlouval za vznik lyrické knižnice se jménem Malmö, podle místa vzniku nápadu.⁴⁰¹

Nakonec však bylo přistoupeno k názvu Knižnice lyriky a vytvoření redakčního kruhu, ve kterém byli známí kulturní pracovníci: dr. Bernard Kadlec, OP, univ. prof. Otakar Odložilík, univ. prof. Jiří Straka a dr. Jaroslav Trnka. Za knižnici odpovídal dr. Robert Vlach, starost o administrativu měl Stanislav Schottl.⁴⁰² Jelikož byla knižnice tištěna v Paříži z důvodů výhodnějšího tisku za pomoci přátel, nebylo Malmö v názvu či jinde zmiňováno.⁴⁰³ Nápad se zřízením knižnice R. Vlach konzultoval s dr. Jaroslavem Trnkou z Paříže, který byl i členem literární poroty Křesťanské akademie. Při úvahách o modelu, jak financovat vznikající knižnici, se mu jako nejvhodnější jevílo vytvořit „akciovou“ společnost, která by financovala tisk a rozdělovala by si zisky či naopak ztráty z celého podniku. Navrhoval, aby byl spíše menší než větší počet akcionářů, aby veškerá agenda zůstala „jednodušší a přátelštější“. Začal zjišťovat možnosti a cenu tisku a jako nejvýhodnější nakonec vyšel tisk ve Francii.⁴⁰⁴

Robert Vlach plánoval Knižnici jako větší, dlouhodobější akci, jelikož, jak sám napsal: „... nehodlám začít nějakou knižnici s menší zárukou, než na tři svazky, to je krajní minimum. Nesnáším, co je hlavní exilu: plánuje se s velkýma očima, naslibuje modré s nebe, a za chvilku ticho po pěšině. Tohle těžko promíjím jiným (lépe řečeno: nepromíjím jim to) a nedovolím to tedy ani sobě, to je jasné, že?“⁴⁰⁵ Začal zajišťovat síť zástupců v jednotlivých zemích, kteří zprostředkovávali prodej v Kanadě, Německu, Rakousku, Švédsku, Belgii a v Austrálii.⁴⁰⁶ Později přibýly i Spojené státy americké.⁴⁰⁷ Zde s distribucí Knižnice lyriky pomáhali krajané v Clevelandu, New Yorku, Chicagu.⁴⁰⁸

401 Soukromý archiv Ing. Stanislava Schottla, Malmö, Limhamn, dopis Roberta Vlacha Stanislavu Schottlovi, 14. června 1952.

402 Tamtéž, Oběžník Sdružení svobodných Čechoslováků ve Švédsku, září 1952.

403 Tamtéž, dopis Roberta Vlacha Stanislavu Schottlovi, 4. července 1952.

404 Tamtéž, dopis Roberta Vlacha Stanislavu Schottlovi, 22. června 1952.

405 Tamtéž, dopis Roberta Vlacha Stanislavu Schottlovi, 4. července 1952.

406 Tamtéž.

407 Tamtéž, dopis Roberta Vlacha Stanislavu Schottlovi, 3. srpna 1952.

408 Tamtéž, dopis Roberta Vlacha Stanislavu Schottlovi, 24. dubna 1953.

Expedici knih měl na starosti Stanislav Schottl. Vzhledem k potřebnosti reklamy byly v Paříži tištěny reklamní letáky, které se rozepisovaly společně s publikacemi. Robert Vlach jako tajemník Sdružení svobodných Čechoslováků dělal reklamu Knižnici v Oběžníku Sdružení svobodných Čechoslováků ve Švédsku, který Sdružení vydávalo.

Robert Vlach byl v čilém kontaktu s představiteli Křesťanské akademie. Dohodl se s nimi, že v roce 1951 uspořádají literární soutěž, ve které bude první cenou vydání vítězné práce. Tato aktivita nebyla zcela úspěšná. Organizace soutěže vážla, a tak byly výsledky vyhlášeny až v roce 1953. Obě strany se však dohodly, že budou spolupracovat nadále, a na rok 1953 byla vyhlášena další soutěž.⁴⁰⁹ Robert Vlach měl na starosti shromažďování došlých příspěvků do všech kategorií soutěže.

Křesťanská akademie v soutěži na rok 1953 nakonec rozhodla, že ve vypsání soutěže nebude udělena první cena, kterou mělo být vydání vítězné sbírky. Jako nejlepší byla vyhodnocena sbírka Pavla Javora Pozdrav domů. Tím tedy nebylo možné uskutečnit uvažovanou myšlenku, že jako první svazek Knižnice lyriky bude vydána vítězná práce. Nakonec jako první vyšla sbírka Roberta Vlacha. K této záležitosti se v dopise Stanislavu Schottlovi vyjádřil takto: „...nejsem nadšen tím, že K. L. (Knižnice lyriky) má začít mým rukopisem už proto, že ji řídím. Byl bych mnohem raději se ucházel o vytištění až při 2. nebo ještě lépe 3. svazku. Ale nenašel jsem prostě jiné řešení, které by neznamenal další dlouhý odklad. Byl bych Vám velmi zavázán, kdybyste v té okolnosti neviděl nějaké využití příležitosti z mé strany.“⁴¹⁰ Jako první v Knižnici lyriky tedy vyšla sbírka Roberta Vlacha Tu zemi krásnou. Byla vydána za redakce dr. Bernarda Kadlece O.P., univ. prof. Otakara Odložilíka, univ. prof. Jiřího Straky a dr. Jaroslava Trnky v Paříži, úpravou dr. Jaroslava Trnky a s ilustracemi Charlese Černého.⁴¹¹ V dalších letech dále pokračovala spolupráce mezi Křesťanskou akademií a Knižnicí lyriky či Sklizní svobodné tvorby v pořádání literárních soutěží. Jako druhá práce vyšly v březnu 1954 v Knižnici lyriky básně Jiřího Kovtuna Tu-Fuův žal. Vzhledem k finančním nákladům byla tato knížka poměrně

409 Tamtéž, dopis Roberta Vlacha Stanislavu Schottlovi, 19. dubna 1953.

410 Tamtéž, dopis Roberta Vlacha Stanislavu Schottlovi, 7. září 1952.

411 Sklizeň, Nezávislá kulturní revue, č. 2 – únor, r. 1., 1953, s. 8. Sklizeň vydával Antonín Vlach v Hamburku. Antonín Vlach nebyl v žádném příbuzenském vztahu s Robertem Vlachem. Robert Vlach předtím, než mu vyšla sbírka Tu zemi krásnou, vydal Verše z exilu, jež vydalo Sdružení svobodných Čechoslováků v roce 1950, a Verše pro nikoho v roce 1952. Též publikoval jednotlivé básně ve Sklizni.

snažil vydat.⁴²⁶ Jiří Pallas se snažil vydávat i desky hudebníků a skupin, kteří působili v Československu. „Dostal jsem nahrávku Pražského výběru a volal jsem Michalu Kocábovi, ... nechtěl, Nohavicovi jsem vzkazoval, ten nechtěl, Jirí Čertovi jsem vzkazoval, ten nechtěl. Naopak jsem vydal desku, kterou jsem musel zrušit, Voskovce. Psal jsem mu, on neodpověděl a později umřel. Tak jsem jim vydal, aby to šlo do Československa, a vzápětí jsem dostal od paní Voskovcové dopis, od nějakých jejích právníků, jestli to okamžitě nezničím ... Ale vydávání desek skončilo tím, že nebylo co ... Plastiky vydávali jinde, tam nebyla žádná konkurence, ti písničkáři, kteří byli venku, Kryla jsem vydával, to bylo dobré, vydal jsem mu pět elpíček, Láda Veit, ... Času, který jsem do toho vkládal, nebylo málo.“⁴²⁷

Jiří Pallas různé osoby československého exilu ve Švédsku a jinde ve světě rozhodně nepřijímal bezvýhradně a stejně tak nebyl přijíman. „Jediný člověk, který chápal, k čemu to bylo, který sledoval situaci v Česku, to byl Pavel Tigríd ... a chápal, jak se ty desky šíří v Česku přes kazety a jaký mají vliv ... Ten sehnal peníze, a tak jsme vydali čtyři Krylovy elpíčka na kazetách, který byly určený jenom na pašování ... Vymysleli jsme s Tigrídem, to byl můj nápad ... takový malinký Svědectví, do normální obálky, takový výcuc na hrozně tenkým papíře, aby to lidi dostali do schránky. ... Tigríd, který odešel ve čtyřicátých letech, stále rozuměl Československu, kam by to mělo jít, a lidi ovlivňoval a zajímal se o to i v osmdesátých letech a lidi z osmdesátého zdaleka ne tolik. Obdobně s těmi kazetami, on sehnal peníze, nechali jsme je udělat, všechny kanály, co to měly mít, tak to dostaly, a pak se ukáže, že to někdo prodává ... To prostě bylo mimo mé chápání. Škvorecký mi neuvěřitelně pomáhal s deskama ... udělat krásnou sazbu, grafiku ... to nebylo tak lehký. U Kryla se prodalo do tisíce kusů ... Celý to bylo provázaný takovýma zklamáníma.“⁴²⁸

Když Jiří Pallas vydal první gramodesku Šafrán „ve spolupráci s FiB Kulturfront“, musel na dotaz jednoho z čtenářů Severských listů odpovědět, že „s FiB nespo-lupracuje jinak než při vydání této desky (jen jedné). Velmi by uvítal pomoc od jiných, československému exilu bližších organizací, ale bohužel pomocná ruka přišla jen od FiB Kulturfront“. Jiří Pallas vyjednával o pomoc při vydání jedné z budoucích desek s mladými konzervativci (Moderata Ungdumsförbundet).⁴²⁹ Podobná reakce na spolupráci s FiB Kulturfront se objevila v katolickém Krajanském pozdravu. Redakce spolu s vánočním číslem roku 1978 rozesílala upozornění

na desku zakázaných zpěváků a v následném čísle se již od pomoci distancova-la, pod nadpisem „Nei sme kolaboranti!“ se redakce vyjadřovala ke spolupráci Ji-řího Pallase s FiB Kulturfront: „Považujeme za nepochopitelnou naivnost bojovat za lidské práva pod komunistickou zástavou proti komunistom. Nám nestačí ani výhovorka: Nebolo iného, kdo by nám bol podal pomocnú ruku.“⁴³⁰ Je však nutné konstatovat, že finanční prostředky Jiřího Pallase byly mnohem omezenější než katolické misie ve Švédsku. V následujícím čísle Krajanského pozdravu byla otiš-těna odpověď Jiřího Pallase na článek „Nei sme kolaboranti“, ve které shrnul dů-vody, proč při vydání desky spolupracoval s FiB Kulturfront.⁴³¹ K této odpovědi následovala další čtenářská reakce.⁴³²

430 Krajanský pozdrav, januar–februar 1977, r. 6, č. 1, s. 1.

431 Krajanský pozdrav, marec–apríl 1979, r. 8, č. 1, s. 5. Odpověď Jiřího Pallase je pro názornost a výstižnost uváděna celá, nutno však poznamenat, že tato odpověď byla redakci Krajanské-ho pozdravu upravena bez vědomí autora:

„Vážená redakce, v 1. letošním čísle „Krajanského pozdravu“, jste v redakčním článku „nie sme kolaboranti“ narazili na problematiku, která zasluhuje poněkud větší pozornost právě nyní, kdy se podařilo všem směrům oposice najít společnou cestu v Chartě 77. Bohužel zatím jen opo-sici domácí...“

Nejprve jedna technická záležitost – článek byl formulován tak nešťastně, že z něj vyplývá zce-la logicky mé kolaborantství. Při telefonickém hovoru mi redaktor potvrdil, že to nebylo míněno na mne. Potom však vyvstává otázka – kdo je tedy kolaborant? Já navrhuji tuto odpověď: především ten, kdo se bojí jakkoliv vystupovat proti teroru v Československu (i jinde), kdo se bojí číst exilový tisk a literaturu a v neposlední řadě ten, kdo si „upravuje vztahy“ s Československem za cenu pod-pisu pod denunciační prohlášení, a ještě za to zaplatí velký obnos ve valutách a omehá tím stavět na nohy zbedované čs. divizové hospodářství. Vím, že to mnozí zdůvodňují tím, že „tam“ mají při-buzné, kteří by mohli být postiženi. Na tomto místě je však třeba připomenout, že podobně si zdů-vodňovali svůj čin i ti, co zdvihali ruku pro smrt Horákové, a dalších a nyní i ti, kteří odsuzovali nás signatáře Charty 77. Ano vážení, většina z těch 18 mých spolupracovníků, kteří po krátkém nátlaku od náměstka zdvihli ruku, aby potvrdili souhlas s mým vyhazováním, přišli za mnou potom s omluva-mi tohoto typu. Mohu vás ujistit, že jsem omluvy nepřijal, protože jestli chceme, aby na našem úze-mí Československa ještě někdy panovaly poměry demokratických tradic Masarykových, musíme se naučit říkat NE (a to i k „úpravě vztahů“!).

Je mi vyčítána spolupráce na vydání gramofonové desky s FiB Kulturfront. Nechci polemiso-vat o tom, zda jsou to komunisti či nikoli, přesto že vím o mnoha moderátech a dalších nekomu-nistech, kteří jsou členy FiB. Rád bych se kritiků zeptal: „Chcete mi snad pomoci při vydávání dal-ších desek vy nebo si myslíte, že je lepší nedělat raději nic?“

Spolupráce Šafránu s FiB Kulturfront spočívá v tom: FiB půjčít Šafránu 15 000,- skr, bez úroků na devět měsíců. Přitom si nedovolili žádnou předběžnou ani následnou cenzuru přesto,

426 Dle rozhovoru s Jiřím Pallasem dne 1. října 2005 ve Stockholmu.

427 Dle rozhovoru s Jiřím Pallasem dne 1. října 2005 ve Stockholmu.

428 Dle rozhovoru s Jiřím Pallasem dne 1. října 2005 ve Stockholmu.

429 Severské listy, č. 1, r. 2, leden 1979, s. 4.

IX. Krajanská duchovní péče

Českoslovenští emigranti ve Švédsku byli pravděpodobně z poloviny katolického vyznání. Exilová generace roku 1948 byla při účasti na bohoslužbách aktivnější než generace roku 1968, na které se projevil zásah vládnoucí moci v Československu po únorových událostech vůči církvi.⁴⁴⁰

Vzhledem k rozlehlosti Švédska a roztroušenosti emigrantské komunity bylo velmi těžké sloužit bohoslužby v českém a slovenském jazyce a též vytvořit podmínky pro stálou duchovní práci.⁴⁴¹ V polovině šedesátých let se situace československých katolíků dostala do pozornosti kardinála Josefa Berana, který od roku 1965 žil v římském exilu. Kardinál Josef Beran navštívil v roce 1967 Čechoslováky v Norsku. Tato návštěva měla pochopitelně vliv i na situaci v sousedním Švédsku. Pro duchovní činnost ve Skandinávii měly velký význam aktivity Anny Kvapilové, která v Norsku v Oslo vedla Norsko-československý podpůrný spolek, který organizoval letní tábory pro československé děti, kterých se pravidelně účastnil např. salesián P. Vojtěch Hrubý.⁴⁴² Na vánoční svátky vyslal kardinál Beran svého osobního tajemní-

440 Dle rozhovoru se Stanislavem Schottlem, Annou Krbečkovou, Václavem Krbečkem, Vlastou Blábolilovou a Ing. Emilem Blábolilem 23. dubna 2011 v Malmö Limhamn.

441 Severské listy, č. 8, r. 1, říjen 1978, s. 6.

442 Vojtěch Hrubý se narodil 23. září 1924 v Rozhraní. V roce 1952 ilegálně odešel z Československa. V letech 1952–1956 absolvoval teologická studia v Teologickém institutu v Messině v Itálii. Byl sekretářem kardinála Berana a Českého náboženského střediska Velehrad v Římě. Dne 3. února 2010 zemřel v Římě. Dle: <http://tisk.cirkev.cz/res/data/070/007777.pdf?seek=7> (10. února 2011).

443 Jaroslav Škarvada se narodil 14. září 1924 v Praze. Od roku 1945 studoval na Lateránské a Gregoriánské univerzitě a na české papežské koleji Nepomucenum. Studium ukončil doktorátem.

ka Msgre Jaroslava Škarvadu⁴⁴³ a salesiána P. Jana Homolu⁴⁴⁴ do Skandinávie a do Švédska. První mše v českém jazyce se konala ve Stockholmu, kde Msgre Jaroslav Škarvada kontaktoval Viléma Železného,⁴⁴⁵ a za jeho přispění následně uspořádal bohoslužbu.⁴⁴⁶

Během vánočního pobytu roku 1967 byly české mše vedle Stockholmu slouženy i v jižním Švédsku, ve městě Malmö. Zde je sloužil P. Jan Homola, který se do Malmö vrátil a na Velikonoční pondělí 15. dubna 1968 sloužil českou mši, které se zúčastnilo na 50 krajanů. Další mši sloužil dne 17. srpna 1968 opět P. Jan Homola a poté se krajané na společenském setkání shodli na potřebě založení spolku, k čemuž došlo o několik dní později.

V době, než ve Švédsku působili trvale čeští či slovenští kněží, zastával úlohu duchovního správce P. Jan Homola, který pravidelně do Skandinávie zajížděl. Vždy během pobytu sloužil mše v Malmö, Växjö, Göteborgu, Stockholmu, ale i v norském Oslo.⁴⁴⁷ Je nutné říci, že české mše nebyly příliš početně navštěvované, jelikož mezi československými exulanty nebylo katolíků příliš mnoho, přesto pobyt P. Jana Homoly v jižním Švédsku finančně podporovalo Sdružení svobodných Čechoslováků v jižním Švédsku.⁴⁴⁸ V letech 1968–1971 pobýval P. Jan Homola ve Švédsku dvakrát až třikrát ročně. Poté, co byli ve Švédsku již kněží nastálo, nebyly pobyty P. Jana Homoly tak časté. Avšak ještě na vánoční svátky v letech 1990 a 1991 sloužil mši v Malmö.

Po příjezdu kardinála Berana do Říma roku 1965 se stal jeho osobním sekretářem a od roku 1968 působil jako koordinátor krajanské duchovní služby pro české krajany. Roku 1982 byl jmenován titulárním biskupem litomyšlským a v roce 1991 byl jmenován pražským pomocným biskupem. Mons. ThDr. Jaroslav Škarvada zemřel 14. června 2010 v Praze. Dle: <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=12947> (10. února 2011)

444 P. Jan Homola se narodil 1. srpna 1931 v Ostravě. Vstoupil do salesiánského řádu, roku 1952 odešel do Itálie, kde v Turíně a Římě studoval bohosloví a církevní právo. Působil v Římě, na Salesiánském teologickém institutu v Messině. Byl sekretářem Českého náboženského střediska Velehrad v Římě.

445 Bývalý pracovník československého vyslanectví, který ve Švédsku zůstal po roce 1948.

446 Tuto skutečnost vzpomíná i Jaroslav Škarvada ve své knize: Škarvada, Jaroslav: Sved! Jsi mne, Hospodine, V rozhovoru s Bohumilem Svobodou, Kostelní Vydří 2002, s. 122.

447 Soukromý archiv Ing. Stanislava Schottla, Malmö, Limhamn. Dopis P. Jana Homoly Ing. Stanislavu Schottlovi dne 15. března 1969, Messina.

448 Tamtéž. Dopis Ing. Stanislava Schottla P. Janu Homolovi dne 9. prosince 1968, Limhamn.

O duchovní potřeby krajanů se ve Švédsku starali dva katolíci kněží, český benediktin P. Vojtěch Engelhart v Göteborgu⁴⁴⁹ a později v Oskarström a slovenský salesián P. Vojtech Zeman⁴⁵⁰ ve Stockholmu.

P. Vojtěch Engelhart počátkem 70. let sloužil české mše nejen v Göteborgu, ale pravidelně každý měsíc i v Malmö. Tyto mše se konaly nejpozději od roku 1970.⁴⁵¹ Při nich hrál obvykle na varhany český exulant, ve Švédsku uznávaný organista a skladatel, Bedřich Janáček.⁴⁵²

Kromě zmíněných kněží se Čechoslováci mohli obrátit i na dva kněze, na bývalé krajany německé národnosti, P. Maxe Stanzela⁴⁵³ a P. Bedu Romanczyka,⁴⁵⁴ žijící v Lidköpingu, kteří ještě hovořili česky. V Lidköpingu a jeho okolí žilo větší množství sudetských Němců, kteří do Švédska přišli po roce 1948, byli katolického vyznání a všichni pracovali v místní továrně. Z důvodů

449 P. Vojtěch Jiří Engelhart se narodil 11. srpna 1927 v Roudnici nad Labem. Teologii studoval v Římě na Lateránské univerzitě. Vstoupil do řádu benediktinů. V sedmdesátých letech působil jako duchovní správce pro české krajany ve Švédsku. Roku 1990 se stal převorem emauzského kláštera v Praze. Zemřel 13. února 2006 v Praze. Dle: <http://www.apha.cz/rozluceeni-s-p-vojtechem-engelhartem-osb/?date=2010-4-1> (10. února 2011).

Dle Vojtěcha Zemana pocházel P. Vojtěch Engelhart z česko-německé rodiny. Dle: Zeman, Vojtech: Skúsenosti z misijního strediska vo Francúzsku a Švédsku, In: Slovenský povojnový exil, Martin 1996, s. 488.

450 P. Vojtech Zeman odešel z Československa roku 1951. Šestnáct let působil ve státech Jižní Ameriky – Argentíně a Paraguay, poté devět a půl roku ve Stockholmu, 12 let v Mnichově, 8 let v Paříži. Od roku 2000 působí v Bratislavě. Dle <http://www.magnificat.sk/old/mrosa/0206/dechdice.htm> (10. února 2011).

451 Soukromý archiv Ing. Stanislava Schottla, Malmö, Limhamn. Dopis Bedřicha Janáčka Ing. Stanislavu Schottlovi dne 27. října 1970, Lund.

452 Bedřich Janáček se narodil 18. května 1920 v Praze. Po únorových událostech 1948 odešel do Švédska, kde působil celý život jako uznávaný varhaník a skladatel. Vystupoval v celé Skandinávii, západní a jižní Evropě, ale i v USA. Zemřel v Lundu 3. června 2007. Dle: <http://zivotopis.osobnosti.cz/bedrich-janacek.php> (10. února 2011), http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&action=record_detail&id=1952 (10. února 2011).

453 P. Max Stanzel se narodil dne 7. února 1920 na Sovinci. V roce 1948 vstoupil do Německého řádu, po odchodu z Československa studoval v Innsbrucku a v Mohuči. Od roku 1963 působil ve švédském Lidköpingu, kam byl poslán ze sídla Německého řádu v německém Darmstadtu. V Lidköpingu a okolí žilo na 500 sudetoněmeckých věřících katolického vyznání. P. Max Stanzel v Lidköpingu působil do roku 1983, kdy se vrátil do Darmstadtu. Zemřel dne 20. října 2009 v Darmstadtu. Dle: <http://www.deutscher-orden.at/content/site/home/index8.html> (10. února 2011) a <http://www.katolskakyrkanskovde.se/> (10. února 2011).

nepřítomnosti zdejšího katolického kněze museli mše sloužit kněží z Göteborgu, Borås, Jönköpingu nebo z Örebro. Tato situace se změnila roku 1963, kdy v Lidköpingu začal působit P. Max Stanzel a později i P. Beda Romanczyk. Čechoslováci evangelického vyznání se mohli obrátit na českoobratrské-zyk faráře žijícího v Kodani.⁴⁵⁵

Intenzita bohoslužeb byla závislá na možnostech duchovního zvládat geografické vzdálenosti mezi jednotlivými švédskými regiony. Věřící, kteří žili v jižním Švédsku, mohli navštěvovat bohoslužby konané v Kodani.⁴⁵⁶

Slovenský P. Vojtech Zeman pořádal pro své farníky i společenské události, především výlety do přírody. Byl i redaktorsky činný v periodiku Krajských pozdrav. Vojtech Zeman přišel do Švédska v roce 1971.⁴⁵⁷ Ve Švédsku a v podstatě celé Skandinávii působil do začátku roku 1980, kdy byl povolán do Mnichova. Ve Švédsku rozvinul duchovní činnost, pravidelně sloužil mše po celé zemi a občas i v norském Oslu. K jeho osvětové činnosti patřilo též organizování knižní výpůjční služby ve Stockholmu, Göteborgu a oblasti Smålandu. Je zajímavé, že bylo organizované zvlášť půjčování slovenských a zvlášť českých knih.⁴⁵⁸ Jeho hlavní náplní byla pochopitelně misijní činnost, při které se věnoval především slovenským, a i českým věřícím. Ve své práci zdůrazňoval slovenskou svěbytnost, což bylo akcentováno i v názvu misie: Katolska missionen för Slovaker och Tjecker.⁴⁵⁹ Vojtech Zeman měl na případné dotazy ohledně pořadí

454 P. Beda Romanczyk byl též členem Německého řádu, nejpozději od roku 1951. Dle Das Ostpreußenblatt, 20. února 1951, s. 4.

455 Čechoslováci ve Skandinávii, č. 2, prosinec, 1972, s. 12–13.

456 V roce 1972 se krajská setkání a mše konaly v následujících městech: ve Stockholmu každou druhou neděli v měsíci, v Göteborgu každou třetí neděli v měsíci, v Malmö každou čtvrtou neděli v měsíci, ve Västerås každou čtvrtou neděli, v Jönköpingu každou třetí neděli v měsíci, ve Växjö každou sobotu před třetí nedělí v měsíci, v Oskarström v sobotu před čtvrtou nedělí v měsíci. O bohoslužbách v Uppsale podávala zprávy katolická fara St. Lars v Uppsale. Bohoslužby se konaly i v Kodani, což bylo blízko, především pro Čechoslováky z jižního Švédska. Sloužily se každou první nedělí v měsíci. V Norsku v Oslu každou druhou nedělí a v sobotu před druhou nedělí ve městě Drammen. Dle: Čechoslovák ve Skandinávii, č. 2, prosinec, 1972, s. 12–13. O devět let později se katolické bohoslužby konaly ve Stockholmu u S. Erik Domkyrka – první neděle lichých měsíců, v Göteborgu – třetí neděle každého měsíce. Ve Västerås – v sobotu před první nedělí lichých měsíců, v Oskarström – poslední sobotu každého měsíce. Katolické bohoslužby bývaly i v Kodani každou druhou nedělí a též nepravidelně v Oslu. Dle: Severské listy, č.1, r. 4, leden, 1981, s. 5.

457 Krajský pozdrav, januar–februar 1977, r. 6, č. 1, s. 1.

458 Krajský pozdrav, januar–februar 1980, r. 9, č. 1, s. 1–2.

459 Katolická mise pro Slováky a Čechy.

uvedených národů vysvětlení v podobě pořadí písmen v abecedě. Se slovenskou mládeží počal slavit výročí dne 14. března. O jeho národnostních preferencích vypovídá i vyjádření vztahující se již k jeho dalšímu misijnímu působení v Mnichově, kde se věnoval pouze slovenským věřícím a národní činnosti.⁴⁶⁰

Na konci roku 1976 byl Vojtechem Zemanem ve Stockholmu založen celošvédský (riksförening) katolický spolek „Cyrillo-Methodianum“. Cílem spolku byla spolupráce s farářem na pastýřském, sociálně-kurátorském, kulturním a společenském poli. Členem spolku mohl být kdokoliv, bez rozdílu národnostního, problematizováno, dle oznámení v periodiku Krajanský pozdrav, nebylo ani vyznání. Spolek deklaroval, že přijme i ateisty, pokud budou mít pozitivní vztah k cílům spolku. Podmínkou členství bylo, aby každý člen rozuměl česky nebo slovensky. V časopise Krajanský pozdrav bylo uvedeno, že jména členů nebudou nikde uveřejňována. Toto bylo dle švédských nařízení možné, avšak ztěžovalo možnost získání finančních subvencí na činnost spolku. Zájemci o členství se měli hlásit u P. Vojtecha Zemana. Dále bylo v časopise Krajanský pozdrav sděleno, že další informace o spolku nebudou na jeho stránkách zveřejňovány.⁴⁶¹

Podle výzvy Vojtecha Zemana jeho farníkům můžeme usuzovat, že českoslovenští katolíci nepříliš navštěvovali katolické bohoslužby ve švédštině.⁴⁶² Ani společná víra ještě nezaručovala bezproblémové soužití exulantů a farářovo poslání nebylo vždy zcela nejjednodušší.⁴⁶³ Podle dostupných materiálů lze konstatovat, že činnost Vojtecha Zemana byla orientována zásadně na slovenské věřící, což se v plné míře projevilo během jeho působení v Mnichově.

Dle obecného mínění byl větší počet věřících mezi Slováky než Čechy.

Duchovní služba přispívala k vzájemnému upevnování emigrantských vazeb, uchovávaní vazeb na Československo a měla vliv i na společenské aktivity exulantů, což bylo patrné například v jižním Švédsku při vytváření Sdružení svobodných Čechoslováků v této části státu.

460 Dle: Zeman, Vojtech: Skúsenosti z misijního strediska vo Francúzsku a Švédsku, s. 488, In: Slovenský povojnový exil, Martin 1996, s. 490.

461 Krajanský pozdrav, september – október 1976, r. 5, č. 5, s. 3.

462 „Keď rozumiete švédskému kinu, divadlu a televízii, prečo by ste nerozumeli aj v kostole pri bohoslužbách. ... Načo by bolo katolíckej cirkvi mať tisíce katolíkov v matrike, a niekoho na bohoslužbách?“ In: Krajanský pozdrav, november – december 1976, r. 5, č. 6, s. 8.

463 „Navštívím jednu rodinu a od iných sa dozviem, že vraj som veľmi netaktný, veď sa až príliš ponúkám na navštevy. Naopak, ak nenavštívím inú rodinu, počujem zase kritikul lch si víbeec nevnímám, veď som už dávno u nich nebol. ... Pomocou príspevku z cudziny, som si kúpil nové auto, odolnejšie švédskej zime. Hned nato bolo počuť komentáre: „Náš misionár má lepšie auto ako my! Kde len na to berie?“ In: Krajanský pozdrav, januar – februar 1977, r. 6, č. 1, s. 2.

Závěr

Švédsko nepatřilo mezi frekventované cíle československé emigrace. Odcházel sem jednotlivci či jednotlivé rodiny, nejednalo se o masové organizované vystěhovalectví. Obživu zde hledali zástupci dělnických profesí, řemeslníci, kvalifikovaní odborníci, ale i hudebníci a číšníci.

Přelom 20. a 30. let představuje dělicí linii ve vystěhovalectví do Švédského království. V průběhu 20. let žilo ve Švédsku 430 vystěhovalců. Ve 30. letech nastal pozvolný pokles v jejich počtu, jednak z důvodů návratu do vlasti, ale i díky přirozenému úbytku krajanské kolonie. Trend v poklesu pokračoval až do kritického roku 1938. Ve Švédsku v roce 1938 žilo 98 Čechoslováků a dalších 108 osob, které již měly cizí státní příslušnost. Z národnostního hlediska se jednalo především o Němce, kteří převažovali v poměru 2:1 vůči Čechům a Slovákům.

Pro vlastní uvědomění si větší příslušnosti k Československu a především z podpůrných důvodů si vystěhovalci v meziválečném období zakládali spolky, které sloužily i k prohlubování vzájemných kontaktů mezi národy. Ve Švédském království tuto funkci plnila Švédsko-československá společnost.

Cílem československé emigrace byla především větší či střední města, kde snáze získávali obživu. Nejvíce jich žilo ve Stockholmu, Göteborgu, Borås, Oskarströmu a v Malmö.

Švédsko se stalo cílem demokratického exilu z Československa opět v krizových letech 1938 a 1939, kdy z Československa odešlo dle švédských statistik celkem 371 osob. Jednalo se o 281 sudetských Němců, 23 Čechoslováků a 67 Němců a Rakušanů. Především odcházely mladší věkové skupiny. Z hlediska sociálního se sudetoněmečtí uprchlíci rekrutovali především z řemeslnických a dělnických profesí a činovníků politických stran. Tito uprchlíci se usídlili zejména ve velkých městech – Eskilstuně, ve Stockholmu, Malmö, Göteborgu a v Borås.

V průběhu války přišla další vlna 230 sudetoněmeckých uprchlíků, kteří byli nuceni opustit ostatní skandinávské státy poskytující jim dočasný azyl. Sudetští Němci usedli ve Švédsku vytvořili organizaci Treuegemeinschaft sudetendeutscher Sozialdemokraten vedenou Siegfriedem Taubem. V průběhu války dále pokračovaly i odchody sudetských Němců ze Švédska do zámoří, především do Kanady a Spojených států amerických.

Po změnách v poválečném Československu zůstávají tyto osoby ve Švédském království. V období let 1945–1946 díky Červenému kříži přichází do Švédska z Československa dalších 250 sudetských Němců. Další skupina 450 osob přichází v letech 1945–1955 individuálně. Po druhé světové válce nastává konjunktura švédského průmyslu, kterému se nedostávali vhodně kvalifikovaní pracovníci. Od roku 1946 proto švédská vláda přistoupila k vyhledávání vhodných adeptů. Mezi země, kde nábor probíhal, patřilo Rakousko, kde mezi vhodné pracovníky patřili především sudetští Němci. Celkem takto jich přišlo 1 820. Jejich „nábor“ probíhal především ve Vídni a jejím okolí a též v Linci. Nejednalo se pouze o Němce z Čech, Moravy a Slezska, ale velmi silně byli zastoupeni karpatské Němce ze Slovenska. Ze Spolkové republiky Německo individuálně mezi dubnem 1949 až koncem roku 1953 přišlo 1 050 osob. Dalších 400 osob přišlo ve stejné době z neurčitelného území v Německu a následovaly další skupiny. Celkem v letech 1938–1955 našlo ve Švédském království nový domov 4 940 sudetských Němců.

Po únorovém převratu 1948 následuje proud československých exulantů do západní Evropy a Severní Ameriky. Švédsko je též jednou z cílových zemí, pocho-pitelně ne zcela frekventovanou. Ve Stockholmu byl počátkem září 1948 vytvořen Komitét pro československé uprchlíky – Kommittén för Tjeckoslovakiska flyktingar, jeho předsedou byl zvolen bývalý vyslanec ve Stockholmu Eduard Táborský. V padesátých letech žilo ve Švédsku okolo tisíce Čechoslováků.

Po srpnu 1968 přichází další velká vlna československých uprchlíků. Pro tento exil máme již přesnější údaje. Dle švédské statistiky v roce 1970 žilo ve Švédsku 7 972 osob narozených v Československu. Pro výzkum je důležité srovnání s kategorií podle státního občanství, podle tohoto hlediska v roce 1970 zde žilo 4 201 Čechů a Slováků. Toto číslo se v podstatě udržovalo až do roku 1989. Postupně více než dvě třetiny Čechoslováků přijaly švédské občanství, takže v roce 1980 jich mělo československé občanství již jen 1 091, v roce 1985 1 130. V roce 1990 se počet mírně zvýšil na 1 571. Celkem můžeme konstatovat, že Švédsko se stalo novou vlastí pro 4 200 Čechů a Slováků.

Celkově mohlo ve Švédsku koncem 80. let žít okolo 5 200 až 5 500 Čechů a Slováků.

Pro život a činnost československých uprchlíků ve Švédsku bylo zásadní, v jakém právním postavení se ve Švédském království nacházeli.

Uprchlíci byli přijímáni podle třech různých administrativních procedur: uprchlický imigrační plán, azyl pro politické uprchlíky, obyčejné imigrační povolení. V určitých případech švédská vláda z humanitárních důvodů umožnila vstup do země jednotlivým skupinám uprchlíků podle předem schváleného imigračního plánu. Tento postup byl použit při přijetí 30 000 obětí německých nacistických koncentračních táborů, které v průběhu války a po válce přivezl Červený kříž a UNRRA. Stejně bylo postupováno v případě dvou skupin nemocných tuberkulózou přijatých na základě dohody s IRO. Azyl pro politické uprchlíky byl poskytován na základě cizineckého zákona schváleného 15. června 1945. Azyl byl poskytován uprchlíkům, kteří opustili svoji vlast z důvodů ohrožení jejich života či svobody z politických důvodů. Poté, co se uprchlíci ocitli na území Švédského království, byl policií převezten do přijímacího centra, kde musel vyčkat do rozhodnutí Státní cizinecké komise. Pokud byl přijat za politického uprchlíka, zůstával v centru do doby, než se pro něho našlo vhodné zaměstnání. Státní cizinecká komise také posuzovala žádosti cizích vlád o vydání jejich příslušníků.

Uprchlíci měli podle zákona ochranu před návratem do země, odkud utekli z politických důvodů, či návratem do takové země, kde mohli být nuceni k návratu do země, ze které z politických důvodů odešli.

Jakmile uprchlík požádal úřady, byl mu vydán švédský uprchlický pas, který sloužil jako průkaz totožnosti. Kromě pojištění proti nezaměstnanosti a zdravotního pojištění, na nichž uprchlíci dobrovolně participovali, existovala veřejná podpora, na kterou měli stejné právo jako Švédové. Tyto příspěvky byly vypláceny místními státními organizacemi sociální péče a skládaly se z podpory v nezaměstnanosti, podpory při mimořádných situacích, dětského přídatku a lékařské péče. Existovala také doplňková pomoc v nezaměstnanosti poskytovaná státem či úřady místní správy za finanční pomoci státu. Tato pomoc byla především poskytována formou „vyhražené“ práce. Stranou nezůstávala ani jazyková pomoc, kurzy švédštiny byly poskytovány všem přistěhovalcům a postupně byly zdokonalovány za použití učebnic v národních jazycích přistěhovalců.

Cizí státní příslušníci byli ve Švédsku pokládáni za rovnoprávné se švédskými občany. Tento princip byl základním určujícím pravidlem, avšak existovala různá omezení. Cizinci požívali stejné ochrany a majetku a stejná práva na školní a další vzdělávání. Ve velkém rozsahu měli stejná práva v oblasti sociálních výhod. Pro vstup do země, pro pobyt a pro zaměstnání byla vyžadována povolení. Po získání švédské státní příslušnosti, obvykle

po sedmiletém pobytu ve Švédsku, byl cizinec postaven na roven s rodilými švédskými státními příslušníky.

Aby československý státní příslušník obdržel povolení ke vstupu do Švédska, musel mít platný cestovní pas a vízum. Dříve než vypršelo vízum, musel žádat o povolení k pobytu, případně o povolení k práci. Tzv. povolení k usídlení znamenalo, že cizí státní příslušník získal neomezené právo na práci i pobyt kdekoliv ve Švédsku. Cizinci, kteří při vstupu do Švédska neměli pas či povolení k práci, mohli být odmítnuti. Výjimku měli političtí uprchlíci.

Českoslovenští emigranti ve Švédsku měli buď československé cestovní pasy, a pokud skončila jejich platnost, dostali od švédských orgánů tzv. framlingspasy – švédské cizinecké pasy. Tento doklad měli také uprchlíci, kterým byly československé pasy odebrány v některém z uprchlických táborů v Evropě. Do těchto dokumentů dostávali emigranti od švédských úřadů povolení k pobytu i k práci.

Někteří českoslovenští emigranti obdrželi tzv. reisepasy – resedokument, doklad pro politické uprchlíky. Tento dokument při cestách do dalších zemí byl postaven téměř na roven švédskému cestovnímu pasu. Držitel reisepasu nemusel mít víza většiny zemí západní Evropy a nemusel mít švédské zpětné vízum.

Švédský právní řád zamezoval možnost držení dvojího občanství. Československým exulantům se podařilo vyjednat s Invandrarverket výjimku, že mohli získat švédské občanství, aniž by se museli zbavit československého, což pro exulanty byla velmi citlivá záležitost.

Rozhodující v otázce statutu politického uprchlíka byla u dotyčné osoby politická činnost v jeho rodné zemi před příchodem do Švédska, okolnosti, za jakých opustil svoji zemi, pobyt v cizině a též stanovisko československých úřadů k dotyčnému.

Invandrarverket považoval československé občany, jež se nacházeli ve Švédsku bez povolení československých úřadů a z tohoto důvodu byli odsouzení nebo byli vystaveni nebezpečí odsouzení k trestu vězení v Československu, principiálně za politické uprchlíky. Toto posuzování vycházelo ze stanoviska, jež československé úřady zastávaly vůči těmto československým občanům.

Situace československých uprchlíků po příjezdu do nové země nebyla jednoduchá. Etablování bylo velmi dlouhým procesem, ve kterém museli začínat zcela od základů. Část švédské společnosti byla vůči uprchlíkům z východní Evropy přezíravá a ne zcela ochotná k aktivní pomoci. Z těchto důvodů se uprchlíci museli vyrovnávat i se situací, že museli vynakládat velké úsilí a čas, aby získali opět určité postavení v nové společnosti.

Rok 1968 přinesl zintenzivněnou činnost československých exulantů. Exulanti zakládají sdružení, která se zabývají politickou, ale i sociální a kulturní činností.

Výročí srpnových událostí byla příležitostí, aby si exulanti a švédská veřejnost připomenula osud Československa a států střední a východní Evropy. Ve Stockholmu, Malmö, Göteborgu a v dalších městech se konaly protesty, demonstrace a další vzpomínkové akce. Desáté výročí sovětské okupace Československa ještě více zaktivovalo exilové hnutí. Součástí vzpomínkových akcí byly demonstrace, výstavy, přednášky a pochopitelně politické akce.

Dvacáté výročí srpnových událostí samozřejmě nestálo stranou zájmu exulantů.

Stejně jako ostatní exulanti, i Čechoslováci si vytvářejí v nové vlasti spolky a sdružení, jejichž náplní je vedle politické aktivity kulturní, společenská a tělovýchovná činnost. Jako první vzniká v roce 1949 ve Stockholmu Sdružení svobodných Čechoslováků ve Švédsku. Za jeho předchůdce můžeme považovat Komitét pro československé uprchlíky ve Švédsku založený na podporu exulantů z Československa. Sdružení vykonávalo činnost i mimo hlavní město, v Malmö a v Göteborgu, vydávalo i vlastní časopis – Oběžník Sdružení svobodných Čechoslováků ve Švédsku. V průběhu padesátých let se československý exil musel vyrovnávat s pokračující reemigrací ze Švédska, především do Spojených států amerických. Tato situace postihla i Sdružení, které se muselo smířit s velkou fluktuací členstva. Sdružení ve Stockholmu existovalo až do roku 1954, kdy jeden z hlavních iniciátorů činnosti dr. Robert Vlach odchází do Lundu.

Ve Švédsku byly ustanoveny dvě sokolské jednoty, ve Stockholmu roku 1953 a v Göteborgu roku 1977. Předmětem činnosti jednot byla tradiční společenská a sportovní setkání. Na činnosti Sokola Stockholm se v osmdesátých letech projevila věková struktura členů a též situace ohledně možnosti upravení si vztahů k ČSSR, tato situace se dotkla i činnosti ostatních sdružení. Göteborgská jednota kladla velký důraz na výchovu dětí, kromě běžné tradiční sokolské tělovýchovy udržovala a rozšiřovala mateřštinu, národní tradice a spolupráci se švédskými občany. Jako informační platforma sloužil Sokolu Göteborg nepravidelně vydávaný Zpravodaj Sokola Göteborg, který byl distribuován společně se Severskými listy. V roce 1982 se Sokol Göteborg rozdělil na göteborgskou a alingsåsskou jednotu. Členové göteborgské jednoty stále vykonávají činnost.

Dalším švédským regionem, kde se konstituovalo sdružení, byla oblast Skåne a jižního Švédska. Zde existovala skupina exulantů, která se scházela při různých příležitostech. Od počátku roku 1968 diskutovala možnost založení sdružení a ustavující řádná schůze byla naplánována na 31. srpen 1968. Dne 21. srpna 1968 se v časných ranních hodinách utvořilo Komitét pro svobodné Československo, které okamžitě začalo pracovat ve prospěch Československa

pisní interpretů, kteří působili v Československu, nahrávky byly zhotovovány tajně v Československu na pásky, propašovány za hranice a pak následně vydány. Ve vydavatelství Šafrán 78 vyšly nahrávky Jaroslava Hutky, Svatopluka Karáska, Karla Kryla, Vlastimila Třešňáka, Charlie Soukupa, Jacka Kaczmarského, Vladimíra Veita, Dáši Vokaté, skupin DG 307 a Beranů. Dále vyšel výběr zpěváků – Zakázaní zpěváci druhé kultury – a polských hudebníků, texty Václava Havla a Jaroslava Seiferta. Činnost nevydělečného Šafránu 78 se uzavřela v roce 1985.

Pro československé exulanty vedle spolkové činnosti a exilových časopisů představovala další vzájemné pojitko víra, především katolického vyznání. Krajanská setkání a katolické mše se konaly ve velkých městech, ve Stockholmu, Göteborgu, Malmö, ve Västeras, Jönköpingu, Växjö, Oskarström a v Uppsale. Exulanti mohli využívat duchovní službu i v Kodani a v Oslu a Drammen. Ve Stockholmu působil slovenský salesián P. Vojtech Zeman a český benediktin Vojtěch Engelhart v Göteborgu. Příležitostně ve Švédsku působili i osobní tajemníci kardinála Berana Jaroslav Škarvada a salesián páter Jan Homola.

Na konci roku 1976 byl ve Stockholmu založen celošvédský katolický spolek „Cyrillo-Methodianum“. Duchovní služba sloužila k vzájemnému upevňování emigrantských vazeb, což bylo patrné například při vytváření Sdružení svobodných Čechoslováků v jižním Švédsku.

Vztahy mezi exulanty velmi zasáhl postup československých orgánů, které vydaly tzv. Směrnici o úpravě právního vztahu Československé socialistické republiky k občanům, kteří se bez povolení zdržují v cizině. Tímto činem se československá emigrace rozdělila na ty, kteří nabídku nereflaktovali, a na skupinu, která na ni přistoupila a následně byla označována za „upravené“ či „jezdíče“. Tuto možnost nepřijali především exulanti vlny roku 1948 a též velmi politicky exponovaní osmašedesátníci. V jednotlivých spolecích se i po této akci komunistického režimu dále scházeli „jezdíči“, či „upravení“ a ti ostatní, ale mnohde se stalo nepsanou zásadou, že ve vedení toho daného spolku mohou být pouze osoby, které si vztahy s ČSSR neupravily. Sami emigranti považovali „úpravu vztahů“ za velmi dobrý tah proti emigraci, který velmi potíhl vzájemnou důvěru mezi emigranty.

Pokud bychom měli hodnotit adaptabilitu Čechoslováků ve Švédsku, musíme konstatovat, že byla velmi dobrá a Čechoslováci dosáhli ve většinové společnosti velmi dobrého postavení.

Tato úspěšnost Čechoslováků ve Švédské společnosti byla výsledkem velké přízpusobitelnosti a též především vědomím, že tento exil, který je potkal,

se již nezmění a oni se nevrátí do vlasti. Více méně počítali, že exil je navždy. Pochopitelně úspěšnost byla dána i strukturou emigrace, kdy odcházeli vysoceškolsky vzdělaní či profesně vzdělaní jedinci, ale samozřejmě ne pouze oni. Je nesporné, že československý exil přispěl svými aktivitami k rozvoji švédské společnosti.

Seznam pramenů a literatury

Prameny

- Archiv Ministerstva vnitra, Praha
Archiv Ministerstva zahraničních věcí České republiky, Praha, Diplomatický protokol
Archiv Ministerstva zahraničních věcí České republiky, Praha, Politické zprávy, Stockholm
Archiv Sdružení svobodných Čechů a Slováků ve Stockholmu, Stockholm
Archiv Svazu československých spolků ve Švédsku, Göteborg
Centrum pro československá exilová studia při Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci, Mirko Janeček
Libri prohibiti, Praha
Národní archiv, Praha, Ministerstvo informací
Soukromý archiv Ing. Stanislava Schottla, Malmö, Limhamn
Soukromý archiv Ing. Dušana Římana, Göteborg

Tištěné prameny

- Statistiska centralbyrån, Befolkningsstatistik del 3, 2000. Folkmängd efter födelseland, år 1950, 1960, 1970, 1980, 1985, 1990
Blätter für sudetendeutsche Socialdemokraten
Český dialog
Čechoslovák ve Skandinávii
Dagens Nyheter
Krajanský pozdrav
Krték
Naše skautka
Oběžník Sdružení svobodných Čechoslováků ve Švédsku

- Röster från Tjeckoslovakien/Hlasy z Československa později Tjeckiska och slovakiska röster/České a slovenské hlasy
Severské listy
Skližeň, Nezávislá kulturní revue
Sydsvenska Dagbladet
The South Central Bullentin
Zpravodaj
Zpravodaj československých studentů ve Švédsku

Literatura

- Ålund, Alexandra: Migration och sociala förändringsprocessor. Om samtida jugoslaviska arbetsemigranter, Umeå, 1978.
Arnstberg, Karl-Olov: Sverige och invandringen, Stockholm 2008.
Balling, Mads Ole: Von Reval bis Bukarest, København, 1991, sv. I.
Barton, H. Arnold: A Folk Divided: Homeland Swedes and Swedish Americans, 1840–1940. Uppsala 1994.
Bertelsen, Aage: Oktober 43, Judarnas Dunkerque, Göteborg 1962.
Dokupil, Lumír: Biografický slovník Slezska a severní Moravy, sešit 3, Opava – Ostrava 1995.
Ekstrand, Lars Henrik: Bilingual and Bicultural Adaptation, Stockholm 1978.
Engelbrektsson, U.: The Force of Tradition. Turkish Migrants at Home and Abroad, Göteborg, 1978.
Fahimi, Bijan – Fridholm, Anja: Den mångkulturella marknaden, En studie av invandrarnas köpkraft, Stockholm 2004.
Formanová, Lucie – Gruntorád, Jiří – Příbáň, Michal: Exilová periodika. Katalog periodik českého a slovenského exilu a krajanských tisků vydávaných po roce 1945, Praha 1999.
Hahn, Stefan: Judarnas historia, Stockholm 1950.
Hammar, Thomas: Immigration Research in Sweden, In: International Migration Review, r. 14, č. 1, (jaro 1980), s. 100.
Hammar, Tomas – Reinans, Sven Alur: SOPEMI report immigration to Sweden in 1985 and 1986, Stockholm 1987.
Hammar, Tomas: Det första invandrarvalet, Stockholm 1979.
Hansagård, Nils Erik: Tvåspråkighet eller halvspråkighet, Stockholm 1968.
Hartman, Ivan: Exilem české písničky bylo Švédsko, In: Lidové noviny, 14. 1. 1997. dle <http://www.hutka.cz/veit/html1/zakaz.html>, (10. 5. 2008).
Hedman, Hardy: SÖ:s forsknings-och utvecklingsarbete avseende invandrare och språkliga minoriteter, Stockholm 1978.

- Houda, Přemysl: Šafrán, Kniha o sdružení písničkářů, Praha 2008.
- Humke, Friederike: Sudetendeutsche Flüchtlinge in Schweden (1938–1945), ref. 24. 11. 2005, Humbolt Universität zu Berlin.
- Janoušek, Pavel: Dějiny české literatury 1945–1989, II. díl 1948–1958, e. verze.
- Johansson, Rune – Persson, Hans-Åke (red.): Nordinsk flyktingpolitik i världskrigens epok, Lund 1989.
- Johanson, Anders: Inte bara valloner, Invandrare i svenskt näringsliv under 1000 år, Göteborg, 1997.
- Klíma, Stanislav: Čechové a Slováci za hranicemi, Praha 1925.
- Kreth, Rasmus – Mogensen, Michael: Flugten til Sverige, Aktionen mod de danske jøder oktober 1943, København, 1995.
- Lindberg, Hans: Svensk flyktingpolitik under internationellt tryck 1936–1941, Stockholm 1973.
- Lorentz, Hans: Forskning om mångkulturalism in Sverige utifrån ett pedagogisk perspektiv: en överblick och historisk tillbakablick 1950–2000, Lund 2001.
- Lundh, Christer: Invandringen till Sverige, Stockholm 2010.
- Lundquist, Agne – Busch, Karin: Främlingen i Sverige, Stockholm 1966.
- Magnusson, Kjell – Johannesson, Ingvar – Hansson, Göte – Ehn, Billy: Söterbrödet. En etnologisk skildring av jugoslaver i ett dalsländskt peppersbrukssamhälle, Stockholm 1975.
- Melander, Göran: Flyktingarna och asyl, Norstedts, 1972.
- Menschen im Exil, Eine Dokumentation der sudetendeutschen social-demokratischen Emigration von 1938 bis 1945, Stuttgart 1974.
- Müssener, Helmut: Deutschsprachiges Exil in Skandinavien: 'Im Absent ...' - die Gastlander Dänemark, Norwegen, Schweden, In: German Life and Letters, 51, 2, April 1998.
- Müssener, Helmut: Exil in Schweden, Politische und kulturelle Emigration nach 1933, München 1974.
- Nilssonm, Åke: Efterkrigstidens invandring och utvandring, Stockholm 2004.
- Nordlund, Sven: Invandringen till Sverige 1920–1945, Göteborg, 1970.
- Nordstrom, Byron, ed.: The Swedes in Minnesota. Minneapolis, 1976.
- Ohlsson, Rolf: Ekonomisk strukturförändring och ivandring, Lund 1978.
- Pejskar, Jožka: Poslední pocta, sv. 3., Baltimore 1989.
- Persson, Sune: Vi åker till Sverige: de vita bussarna 1945, Stockholm 2002.
- Petersen, Hans Uwe: De nordiske lande og Hitler-flyktninge, In: Johansson, Rune – Persson, Hans-Åke (red.): Nordinsk flyktingpolitik i världskrigens epok, Lund 1989.
- Posse-Brázdová, Amelie: Tajné dopisy z Prahy, Praha 1994.
- Raška, Francis, D.: The Treuegemeinschaft Sudetendetscher Socialdemokraten and its Struggle Against Czechoslovak Plans for German Transfer, s. 1, cit. dle: <http://www.kakanien.ac.at/beitr/fallstudie/FRaska1.pdf>.
- Ročenka Kanadských listů 2009, Mississauga (Kanada) – Roztoky u Prahy, 2009.
- Runblom, Harald – Norman Hans, eds.: From Sweden to America, A History of Migration, Minneapolis 1976.
- Slovenský povojnový exil, Martin 1996.
- Svandberg, Ingvar – Tydén, Mattias: Tusen år av invandring, En svensk kulturhistoria, Stockholm –Uppsala 2005.
- Swedish – Czechoslovak Solidarity 1968–1989, Minnen, Memories, Vzpomínky, Spomienky, Stockholm 2011.
- Swedner, Harald: Invandrare i Malmö, Stockholm 1973.
- Štěpán, Jiří: Československý exil v jižním Švédsku a rok 1968, In: Krákora, Pavel: Pražské jaro 1968, Pokus o obnovu občanské společnosti, Praha 2008, s. 68–77.
- Štěpán, Jiří: Českoslovenští krajané ve Skandinávii v agendě diplomatů mezi válečné doby, In: Studie z dějin emigrace, Olomouc 2003, s. 20–39.
- Štěpán, Jiří: Dr. Robert Vlach – vydavatel československé exilové literatury, In: Sklenářová, Sylva (ed.) České, slovenské a československé dějiny II., Hradec Králové 2007, s. 332–339.
- Štěpán, Jiří: Osud Herberta Felixe: z Československa do švédského exilu, In: Východočeské listy historické 26/2009, s. 188–193.
- Štěpán, Jiří: Švédsko jako cíl uprchlíků ve zprávě „The Refugee in the Post-War World“, In: Mezi Hradcem Králové a Plzní, Východočech na českých univerzitách, Sborník in memoriam prof. PhDr. Zdeňka Macka, CSC., Hradec Králové 2006, s. 190–197.
- Štěpán, Jiří: Život Amelie Posse-Brázdové, její literární činnost a významní Čechoslováci ve Švédsku, Východočeské listy historické 27/2010, s. 161–167.
- Tempsch, Rudolf: Från centraleuropa till folkhemmet, Göteborg 1997.
- Tempsch, Rudolf: Invandrare i Folkhemmet. Sudettyskarna i Eskilstuna 1938–1988, Eskilstuna 1995.
- Trankell, Arne: Svenskarnas fördomar mot invandrare, Stockholm 1974.
- Trapl, Miloš: Terminologie pojmů o české, respektive československé (v letech 1918–1989) emigraci či exilu, In: Česko-slovenská historická ročenka 2005, Brno 2005, s. 73–77.
- Valentin, Hugo: Judarnas historia i Sverige, Stockholm 1924.
- Valentin, Hugo: Urkunder till judarnas historia i Sverige, Stockholm 1924.
- Vernant, Jacques: The Refugee in the Post-War World, New Haven, 1953.
- Wadensjö, Eskil: Immigration och samhällsekonomi, Lund 1971.
- Weibull, Jörgen: Swedish history in outline, Stockholm 1997.
- Westin, Charles: Existens och identitet, Stockholm 1973.
- Westin, Charles: Ankomsten, Stockholm 1977.
- Zach, Aleš: Kniha a český exil 1949–1990, Praha 1995.

Rozhovory

Ing. Emil Blábolil
Vlasta Blábolilová
Prof. Michael Bogdan
Ing. Dagmar Brabencová
Prof. Lubomír Ďurovič
Ludmila Furgyiková
Luděk Holub
Prof. Vratislav Langer
Anna Krbečková
Václav Krbeček
Prof. MUDr. Karel Maršál
Jiří Pallas
Ak. arch. Jan Polášek
Mgr. Zuzana Polášková
Ing. Stanislav Schottl
Dr. Michael Slaviček
Dr. Miloslava Slavičková
Otakar Štorch
Libuše Talpová

Internetové zdroje

www.apha.cz
www.katolskakyrkanskovde.se
www.magnificat.sk
www.radiovaticana.cz
<http://www.deutscher-orden.at/>
<http://www.hutka.cz>
<http://severskelisty.cz>
<http://zivotopis.osobnosti.cz>

čechoslovák

INFORMAČNÍ LETÁK

RÍJEN 1972

C.1

Ota Hora

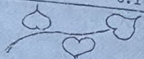
28. RÍJEN

Když jsem nedávno navštívil v Naardenu hrob Jana Amose Komenského, zamyslel jsem se nad jeho slovy, vám dobře známými, které dal TGM vyryt u vchodu mauzolea: "Věřím i já Bohu, že po přejití vichřic hněvu, hříchy našimi na hlavy naše uvaleného, vláda věcí Tvých k tobě se zase navrátí, ó, lide český..." Opakoval jsem si znovu tu pasáž: "...hříchy našimi na hlavy naše uvaleného...". Ano, před komunistickým pučem bylo u nás mnoho hříšníků, kteří naše neštěstí spoluzavinili!

My všichni máme trošku viny nebo spoluviny na tom, co se děje kolem nás. Kolik z nás chápe svou povinnost a bojuje proti bezpráví a teroru, který se dnes po celém světě organizuje systematicky, vědecky a fanaticky z komunistických ústředí v Moskvě, Pekingu, Havaně, ale také i v Trenčíně a v Praze? Kolik z těch statistů krajanů a exulantů roztroušených po svobodném světě obětuje svůj čas, peníze i zdraví u silí zastavit komunistickou sváta a tak přispět k osvobození Československa a k uchování svobody. A přece tento boj musí být vybojován všemi, nemá-li svobodný svět sdílet tragický osud Československa.

Co tedy dělat, jako jednotlivci, jako organizace v tomto rozbouraném světě, kde sovětská imperialistická pěstěná vřada a obsazení Československa pokračují ve výbojích. Ziskávají vliv na Blízkém Východě, ve Středomoří, v Jižní Americe - a nyní i v Quebecu. Jak čelit tomuto bezohlednému sovětskému žraloku?

Řekli byste snad, že nejpřirozenějším místem

Na cestu

Zrodila se myšlenka vlastního časopisu a aby neuplynulo mnoho času zbytečně, přivedli jsme jej k životu v nulté serií, jako "PROVISORIUM". Bude ale muset být obsahově i formálně stále lepší a působit jako

- 1/ nestrannická a demokratická tribuna Čechů a Slováků ve Světsku a
- 2/ článek v hnutí čs. emigrace ve světě.

Bez čtenářské spolupráce je to však nemyšlitelné. Časopis potřebuje nejen informace, ale také peníze. Pomůžete vybudovat síť spolupracovníků a postupně i jeho hospodářskou základnu, pak se může leccos podařit.

Choeme mít všechny obvyklé rubriky: Úvodník, Komentář, Přehled zahraničních událostí, Zprávy, Dokumenty, názory doby, Ze spolkové činnosti, Aktuality ze Světska, Z činnosti emigračního hnutí, Portréty osobností, Kulturní zpravodajství, Radíme si - Hobby, Z ČS, Diskuse, Humor a insertní část, včetně osobních zpráv. - red.

čechoslovák

2. ročník č. 5/6

PROSINEC 1974

78 SKANDINÁVII

NÁTIAT

Marie Pavlí

Ach smát se navracet
tak jako do pohádky
zas k tobě město má
jak do nárade matky

A slyšet tě zas dýchat
dlouhými slezemi
a uhánout tvé srdní
mé město moje zemi

Dívat se na tvé vrsky
tak jako dítě kradí
a sbírat okem lásky
drobečky z mého mládí

A být zas jednou něčí
a být zas malinká
zas myslit tvoji řečí
a nebyť cizinka

Národní jednota

Jiří Hochman

Nová národní jednota - kterou nelze už nazvat pouze jakýmsi národním uskupením - není však jenou jednotou národa, jedinou požadavku znavit se Rusá a nensivněj dikta-tury. Je to již zřejmé a jednota pozitivně požadavku, aby nem konečně byla neudvíslá a měla slušný demokratický ráz.

Nikomu nezáleží na tom, jaký "ismus" to bude. Nikomu nepálení na tom, komu bude patřit hotel na rohu nebo trafika v podloubí. ... Nejlepší úrak, který letos nad Erabou letí je úrak pobaltizace. Hrať útlaku, který chce psbersa jazyk, ale chce znulit postatu govny a ducha úroda.
Petr. str. 7

Z OBSAHU:

Národní jednota
Dilematé uposporování /str. 2/
Národní a státní otázka v době super-sociálně politicky
Čs. povstání sbor sněmoval
Z činnosti Svobodné společnosti
Tak pak je teď a nás doma
Ze Světska, Z. Medvedev, Z. Hejralar v Lundu
Dopisy a komentáře
Spolek artvých stínů
Zpravodajství
Křížovky

Časopis Čechoslovák ve Skandinávii, první číslo, 1972.

Časopis Čechoslovák ve Skandinávii, poslední číslo, 1974.

1982

Výborová schůze

svazu Čsl.spolků ve Švédsku dne 1982-12-11 v 11,00 hod.

Místo: Klubové místnosti Čsl.spolku v Helsingborgu.

Přítomní: A.Navotný, W.Blazek, R.Hradílek, F.Dráb, L.Furgyik, J.Stránský sen., J.Stránský jun., O.Telčchovitz, S.Schottl, Vítezslav Lota

1. Předseda A.Navotný vítá všechny členy výboru a zahajuje schůzi.
2. a/ Jednatel V.Lota předkládá návrh jednacího pořádku, který se doplňuje a schvaluje. /Viz příloha/
b/ Ověřovatelem protokolu odsouhlasen A.Navotný.
c/ Svalovací schůzi se bude provádět telefonicky, jediň v případě nemožnosti se dovolat - písemně.
3. V.Lota předčítá protokol z minulé schůze z Malmö. Schvaluje se a odkládá se do spisu.
4. Pokladní zprávu předkládá pokladník W.Blazek. Poukazuje nato, že doposud peníze na činnost z Invandarverket nebyly poskydný. Pokladní hotovost jest nula. Postgiro bude otevřeno příští týden. Podpisové právo má pokladník nebo předseda. Invandarverket dosud nepoukázal peníze Čsl.spolku v Helsingborgu, které byly vyplaceny zálohově na umožnění založení svazu. Jedná se o částku asi 3.500,-, které IV. slíbil dávno vyplatit. V.Lota zaurguje u IV. /Ref.T.Nyberg/
5. Podle usnesení z poslední výborové schůze měl se při dnešní schůzi zvolit definitivní výbor. F.Dráb a J.Stránský upozorňují, že se v nejbližší době utvoří nové spolky a že by bylo vhodné přizvat též zástupce nových spolků a teprve potom provést volbu definitivního výboru. Návrh se schvaluje. Prozatímní předsednictvo bude pracovat do příští výborové schůze dne 1983-04-09, kdy se zvolí definitivní předsednictvo včetně zástupců z nově utvořených krajanských spolků ve Švédsku. Překlad stanov svazu do češtiny provede A.Navotný a zašle všem členům předsednictva k vyjádření. Úřední název v češtině je "Svaz československých spolků ve Švédsku". F.Dráb provede logo /zdarma/. Spolek Helsingborg navrhuje /W.Blazek/, aby stanovy byly rozšířeny o formulaci, že každý spolek je zcela samostatný ve své činnosti. V.Lota namítá, že tato zásada není porušena žádným ustanovením stanov a že je proto nadbytečná. Projedná se na příští schůzi.

Program výborové schůze Svazu československých exilových spolků ve Švédsku.

Prátelá,

DE PRIA TJECKERNAS OCH SLOVAKERNAS FÖRENING I STOCKHOLM

spolek Vás srdečně zve na koncert Karla Kryla J.Brabenec člen výboru IEF

Další informace o programech spolku:

- 1/ výročí " 28. říjen 1918 " : plánujeme setkání v sobotu 29.10. na Urby slott - zve Zdenka & Otta Černý, závazné přihlášky do konce září na tel.08/35 18 82 (s možností transportu).
- 2/ Známy český herec Jára KOHOUT přijede do Evropy. Chtěli bychom ho pozvat i do Stockholmu. Sdělte zájem současně s bodem 1.
- 3/ " LUCI-MIKULÁŠ " pátek 9.prosince 1988

Za výbor: Dagmar Brabenecová

Dagmar Brabenecová

KAREL KRYL

LEGENDARISK TJECKISK SÅNGARE-SAMHÅLLSKRITIKER FRÅN PRAGVÅREN 1968 BOSATT I EXIL I TYSKLAND

ANTONINA KRZYSZTON

SOM VANN STUDENTSÅNGFESTIVALEN I KRÅKOV EN OBEROENDE POLSK KONSTNÅR-SÅNGERSKA OCH FÖRFATTARE TILL EDNA SAMHÅLLSTEXTER OCH POESI

UPPTRÅDER

SÖNDAGEN 18. 09. 1988 KL. 19.00 PÅ MEDBORGARHUSET
STORA SALEN T-MEDBORGARPLATSEN

VÅLKOMNA !

ARRÅNGÖRER:

IMMIGRANTERNAS RIKSFÖRBUND AVD STOCKHOLM x POLSKA LITTERÅRA KABAREN I STOCKHOLM

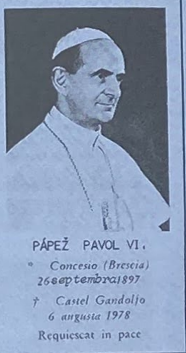
Pozvánka na koncert Karla Kryla.

KRAJANSKÝ POZDRAV

JUL - AUGUST

SVĚDSKO - 1978

ROČNÍK VII. č. 4

PÁPEŽ PAVOL VI.
Concesio (Brescia)
26 septembra 1897
† Castel Gandolfo
6 augusta 1978
Requiescat in pace

15. septembra: SEDENBOLESTNEJ PANNY MÁRIE, PATRÓNKA SLOVENSKEHO NÁRODA.

SVET STRATIL NAJVÄČŠIEHO DUCHOVNEHO VODCU

V čete som bol na dvojitzádomovom tábore slovenskej mládeže pri mori neďaleko Ríma. V stredu dňa 19. júla som bol so 45 účastníkmi tábora autobusom v Castel Gandolfo, kde sme šli do z blízka Svätého Otca, Pavla VI. Už vtedy sa vedelo, že bol chorý, nikto však nepredpokladal, že by Pavol VI. zanedlho zomrel.

Agnia Pavla VI. zvažala nie celých 3 a pol hodiny. Prvé srdcové ťažkosti sa ukázali keď Pavol VI. z postele sledoval sv. omšu slávenú jeho sekretárom. Už v predvečer mal Pavol VI. výskah horúčky, lekári stanovili diagnózu ako pľúcne edéma, znab, že srdce nečunovalo. Chorý prijal sv. prázmanie a modlil sa spolu s prítomnými. Kardinál Villot, štátny sekretár dal choému pomazanie chorých. Dychanie sa spomalovalo, slablo až sa úplne zastavilo. Bolo presne 21,40 hodín v nedeľu dňa 6. augusta, kedy Giovanni Battista MONTINI, pápež PAVOL VI. zomrel. Mal presne 80 rokov, 10 mesiacov a 10 dní. Bol pápežom 15 rokov, 1 mesiac a 16 dní.

Žiadosť o smúti Sv. Otca sa rýchlo rozšírila po vnútri éteru a zalahla hmľa neistoty na všetkých kresťanov. Snáď najvýstižnejšie prehlásenie mal sekretár Spojených národov Kurt Waldheim: "SVET STRATIL NAJVÄČŠIEHO DUCHOVNEHO VODCU!"

Séfredaktor vatikánskeho "L'Osservatore Romano" Valerio Volpini v tie dni napísal "Necitím sa sirotami, aj keď nás Svätý Otec nie je uvacaj medzi nami svojimi gestami a slovami. Nie sme sirotami, lebo ten, ktorý zomrel, je teraz s Kristom u Boha. Ako totiž veríme v Cirkev Svätých, tak isto veríme v Cirkev Svätých."

Kristov vikár vo svojom testamente vyjadril túžbu mať pohreb "nábožný a jednodu-

Vallettuna srpen 2011

PRÁTELE

Zřejmě všichni jsme byli pohoršení událostmi na naší planetě, které, symbolicky mluvíme, naznačovaly, že samotný ďábel byl pachatelem těchto smolnicově černých událostí, když se na ní v poslední době střídala ledna tragedie zadržou. Doufám, že tak jako já vidíte na světě i několik světlých, nadějných náznaků. Mám na mysli Afriku, a to především možnost demokratizace Libye, kterou, jak známo, čtyřicet let se snažil tyransky manipulovat (a nepřímo i okolní svět) samovládce Khaddafi.

Mám za to, že jste se měli možnost poslovat, a to "nabíjením baterie" v letošním neobyčejném subtropickém stockholmském srpnu, neboť zanedlouho nám bude opět foukat do smrti. Jménem výboru Svobodných Čechů a Slováků ve Stockholmu Vás vítám na všechny naše aktivity v druhém pololetí roku!

PROGRAM

STŘEDA 5 ŘÍJNA 2011

SYRIE: Tentokrát zavítala Marie Jelínková, naše neúnávná cestovatelka – vesměs neobyčejně země navštěvující – do právě tragicky aktuální Sýrie, zemi, jež od března se zmítá revoltou občanů, kteří se heroickým způsobem dožadují základních demokratických práv ve vlastní zemi, jež je řízená po desetiletí bezohlednou diktaturou: Marie nám bude líčit část meziků, jako byly například křesťské výpravy a pobyt Laurence z Arábie v této historicky významné zemi. Přednášku si nenecháme ujít! Přednes v jazyce Českém! Začátek v 18 hodin!

STŘEDA 16 listopadu 2011

TIBET: Profesor Katrin Goldstein - KYAGA nás seznámí s dnešním Tibetem nikoli očima turistů, ale informačním líčením současné etnické, politické, kulturní situace tibetanů, kteří byli a stále jsou okupováni diktaturou jedné strany, velmocí Číny, která jim například neposkytlá přinejmenším ani okupací autonomie. Sám jsem přesvědčen, že podpořit porobenou etniku solidárním nesouhlasem s okupací není akt zbytečný, ale vlastně povinností každého demokraticky smýšlejícího občana, zvláště toho, jenž sám diktatūře nemusí žít! Přátelé přijďte! Přednes v jazyce švédském! Začátek v 18 hodin!

STŘEDA 14 prosince 2011

Vyvrcholením roku je jako doposud společně prožít platících členů a hostů ČESKÝCH VÁNOCI. Prozátm se nám dle odezvy výzy povedly. Pokusme se proto v ší ch n i, kteří letos mohou přijít, aby VEČER byl opět ve duchu vánočním, a to nezávisle, zda kdokoliv z přítomných bude eventuelně zatížen starostmi, neboť neřiká jeden švédský aforsismus: "Máš starost? Nic si z nich nedělej, neboť zítra budeš mít nové". Vítány je opět anonymní dárek, jež by měl mít zhruba hodnotu padesáti šv.korun. Kniha jako anonymní dárek se, prosím, vylučuje. Nikomu z přítomných není pochopitelně zabráněno vnovat navíc "ježiška s adresou". "Svátečtější oblečen" doporučujeme!

Začátek v 18 hodin! Všechna setkání se konají v Hartwicksska Huset, S:t Paulsgatan 39, a to v Stagnelius místnosti! T-bana Mariatorget, nebo autobusy 43, 55, 66.

Jménem výboru Vás zdraví Otkar Štorch – předseda.

o/o Otkar Borch
drakus vlg 11
136 42 vallettuna
tel: 08-511 78 657

DE FRIA FJEBERKNAAR ÖCH
SLOVAKERNAS FÖRENING
I STOCKHOLM

O. Štorch

severské listy

C. 1, Roč. 1
Ledén 1978

BOX 56, S-597 00 ÅTVIDABERG, SVERIGE

Haló, haló!!
Severské listy právě spatřily světlo světa a počaty byly v kanadském Torontu. Ať slouží našim krajanům v severských zemích a pomohou překonat obrazné i skutečné vzdálenosti, které nás dělí. Vznikají v roce 1978, roce, který končí osmičkou, číslem, které v moderní historii našich národů je spojeno s mnoha velkými událostmi. Kéž je ta letošní osmička šťastná a přinese nám i těm tam doma hodně dobrého.

Švédsko: Je tomu právě 350 let kdy koncem ledna 1628 Jan Amos Komenský opustil svoji vlast prováz. Švédsko znamenalo pro naše prvního velkého exulanta mnoho. Roku 1642 sem byl pozván, aby sepsal knihy pro školy jím reformované. Ve Švédsku začal také soustavněji pracovat na svém životním díle Pansofie a Konsultace. — Delegace šesti švédských spisovatelů oděkla účast na Mezinárodní spisovatelské konferenci v Sofii, protože na ní nebyla dovolena účast kritických českých spisovatelů v čele s Pavlem Kohoutem. — Ve Stockholmu zemřel náhle satirik Milan Růžička, 50. — Na Světovém kongresu psychiatrů v Honolulu byla přijata resoluce odsuzující zneužívání psychiatrie v SSSR. Švédská delegace hlasovala proti. — V souvislosti s politickým procesem proti režisérovi Oto Ormestovi a spol. vyjádřil švédský vyslanec v Praze protest a znepokojení své vlády. — USA nabízejí zpracování a uskladnění odpadu ze švédských atomových reaktorů. — Ve Stockholmu požádal o asyl sovětský půdoznalců A. Watschawskij. Nevrátil se z kongresu konaném ve Finsku. — Švédsko jako první stát na světě odespalo dluhy málo vyvinutých zemí s vyjímkou Tunisu, Zambie a Kuby. — Ceny potravin za uplynulý rok stouply o více než 15%. Celková hladina cen obostoupla o 10%. — Sportovní potápěči objevili v moři u Arkösund vrak obchodní lodi opatřené děly ze sedmáctého století. — Vídeň rozhodla, že všichni postižení katastrofou v Tuve, kde došlo k sesunu plávy, obdrží plnou ekonomickou náhradu. — Ne Nový porazil Chemopetrol Litvinov v ledním hokeji HC Linköping 8:2.

Norsko: Úředník severokorejského vyslanectví v Oslo požádal o politický asyl a vystěhování do USA.

Dánsko: Dánská policie pátrá po zbrojích, které německým teroristům opatřily římské pasy. Teroristé Christian Klar a Birgitte Mohnhaupt byli vybaveni dánskými pasy, jejichž skuteční majitelé dávno hlásili cizími policii. Mnoho západoněmeckých teroristů bylo po výjevku v palestinských táborech v Libanonu a jižním Jemenu vybaveno libanonskými pasy. Během občanské války byla platnost libanonských pasů zrušena a nyní se zájem teroristů soustřeďuje na opatřování skandinávských pasů.

Kanada: Ped. poslanec českého původu Otto Jelínek podal v parlamentu návrh, aby MacDonalдова královská komise, která se má zabývat údajnou ilegální činností ROMP, věnovala také pozornost neutechající špiónskými činnostmi sovětských diplomatů v Kanadě. Připomněl, že z dvaceti špiónských diplomatů, které před rokem v parlamentu označil za aktivní špióny, byli 4 kompromitováni natolik, že je Kroml odvolal. — Podle zpráv v Kanadě pol. asyl, se domnívá, že na sklonku roku 1977 měl Kroml v Kanadě prozradit špiónské síti. — Kan. federální vláda začala vyjednávat s representanty ČSSR o

Časopis Severské listy, první číslo, 1978.

SEVERSKÉ LISTY

ZÁVĚREČNÉ ČÍSLO

ČASOPIS PRO ČECHY A SLOVÁKY VE SKANDINÁVIÍ
TIDNING FÖR TJECKER OCH SLOVAKER I SKANDINAVIEN

Vážení čtenáři!

Přehoupel se rok plný závažných událostí, o kterých se před nějakým časem nezdálo ani nejpoptimističtějšímu snůkovi. Převratný listopad roku 1989 nebyl ani vnímán jako součást uběhlého roku, spíše spadl někam na předpočátek roku 1990, kdy jsme si začali teprve uvědomovat ony změny, které nás všechny bez výjimky potkaly. Byl to rok 1990, kdy jsme si všichni mysleli, že se stane čistým přeludem mezi unavou minulostí a prosvětlenou budoucností. Přeci bylo všechno jasné: kdo se provinil a kdo ne a kdo ještě navíc léta strádal. Komunistická strana se měla podle všech pravidel rozpadnout - podle těch revolučních, které sama

ne a kdo ještě navíc léta strádal. Komunistická strana se měla podle všech pravidel rozpadnout - podle těch revolučních, které sama

propagovala - měla být přijata i pronásledování souzení a na jejich místa přijít i pronásledování a i nezkompromitování. Však jak se ukázalo, a i nezkompromitování. Však jak se ukázalo, a i nezkompromitování. Však jak se ukázalo, a i nezkompromitování.

Čas jde bez otáček na naše přání a starosti. Rok opět uplynul, drtivá většina z nás se do bývalé vlasti nevrátila a vrátit nechtěli ani tenor rok. Exil politický se ve vztahu ke své původní vlasti změnil v exil citový. Mnoho z nás cítí, že to není ONO. Ale co by to ONO vlastně málo být? Kde vrátit vzorové občany, vzorové demokraty, jak vykolejili (Holendrán?) Snad trochu rozumu, trochu logiky, rozhodněto pro to světě kolem nás, dalo by se namítnout... ale jen pojetím.

Bez ohledu na to, že všichni víme, že události a dění více běží kolem nás a často nás jen pasivně strhávají, než by se nechtěli nám ovlivňovat, s určitou nadějí hledíme vždy na ten rok nový, asi tak jako na nové ráno, které nám umožňuje napravit chyby předešlého dne. Nový rok je tu, s jedničkou za devítkou, s kříží v Pobaltí a s vílkou v Perském zálivu, kde jeden diktor - bobulej, jen jeden z mnoha - dostal na frak.

S pravou novoroční nadějí můžeme však přivítat rozhodnutí vlády naší obrozene vlády, za dané situace ušká maximum a vyslat ČS. vojenskou jednotku na podporu prouřické aliance a stanovisko vlády k situaci v Pobaltí s náhlikou možností případně libecké exilové vládě podléhá z našeho ústí. Obojí rozhodnutí vyběhají z toho, že známe rihu nespokojenosti. Ale ani to nezahájí odporci: nechtě se to straně lidové a - komunistům.

Se svobodou to není jako s novoročními předsvezetými, které se dají obnovit rok další. Svoboda buď máme nebo ne. Buď si jí vydobýjeme nebo nám ji někdo daruje jako v r. 45. Ta listopadová nebyla ani darovaná, ani vydobytá. Ta prošla příta, absurdně zinscenovaná těmi, kteří ji měli potkat. Ale je prostě zde a očekává oběi. Neopkaže to. Z naší historie bychom se měli posbí, že levná svoboda se nevyplácí. Svoboda má vždy svoji cenu. A bude jí mít i v tomto roce.

Časopis Severské listy, poslední číslo, 1990.

Jiří Štěpán

Československý exil ve Švédsku v letech 1945–1989

© 2011 vydal Bohumír NĚMEC – VEDUTA, nakladatelství a vydavatelství, Vlastimila Rady 1445/10, 370 08 České Budějovice jako svoji 87. publikaci, tel.: 387 986 140, e-mail: veduta@volny.cz, www.veduta-nakladatelstvi.cz

© 2011 vydala Univerzita Hradec Králové, Rokitanského 62, 500 03 Hradec Králové
Grafická úprava, sazba: Milan Křišťůfek

Korektura českého jazyka: PaedDr. Marie Voborníková

Technická redakce: Bc. Jan Ivanega, Bohumír Němec

písmo: Andulka Book

Tisk: PB tisk, Dělostřelecká 344, Příbram I, 261 01

Náklad: 400 ks

Vytištěno v České republice.

Vydání první roku 2011.

ISBN 978-80-86829-76-0

